

**T.C.
TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI
Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği
Koordinasyon Dairesi Başkanlığı**

AB Uzmanlık Tezi

**AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GIDA KONTROLÜ UYGULAMALARI
VE
TÜRK GIDA KONTROL SİSTEMİNİN AB'YE UYUMU**

**Eda ÇIĞ
AB Uzman Yardımcısı**

**Ankara
2008**

Her Hakkı Saklıdır.

ÖZET

AB Uzmanlık Tezi

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GIDA KONTROLÜ UYGULAMALARI VE TÜRK GIDA KONTROL SİSTEMİNİN AB'YE UYUMU

Eda ÇIĞ

T.C.
TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI
Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği
Koordinasyon Dairesi Başkanlığı

Globalleşen dünyada, her türlü ürünün ticaretiyle birlikte hızlı tüketim malları olan gıda maddelerinin dünyanın bir ucundan diğerine gönderilmesi rutin bir hale gelmiştir. Bu durum, gıda güvenliği kavramını günümüzde ön plana çıkarmıştır. Gıda tüketiminin, yani beslenmenin dünya üzerindeki her insan için elzem olduğu göz önüne alındığında, yeterli hijyenik şartları taşımayan gıda maddelerinin ne kadar büyük bir tehdit olduğu açıktır.

Avrupa Birliği kuruluşundan bugüne kadar gıda güvenliği alanındaki bakış açısındaki sürekli değişimlerle, bugünkü riskleri daha oluşmadan elimine etmeyi ön planda tutan ve gıda zincirinin her aşamasında uygulanan “çiftlikten sofraya” gıda güvenliği politikasına ulaşmıştır. Bu çerçevede işletmelerin denetlenmesi ve piyasa gözetimi tüketicilerin güvenli gıdaya ulaşmasında bir garanti sağlamaktadır. AB'ye aday ülke konumunda olan ülkemiz de zaman içerisinde geliştirdiği gıda güvenliği mevzuatı ve uygulamalarını AB'ye uyumlaştırma çalışmalarını sürdürmektedir.

Bu çalışmada, güvenli gıdaya ulaşmayı sağlamak için AB ve Türkiye'de genel gıda kontrolü ve hijyeni adına oluşturulmuş mevzuat ile AB'de, AB'ye Üye Devletler'de ve Türkiye'de işletme kontrolü ve piyasa gözetimi alanlarındaki teşkilatlanma ve uygulamalar ele alınmaktadır.

Anahtar kelimeler: Gıda kontrolü, gıda denetimi, piyasa gözetimi, gıda güvenliği, çiftlikten sofraya gıda güvenliği yaklaşımı, gıda yasası, 178/2002/AT, 852/2004/AT, 853/2004/AT, 854/2004/AT, 882/2004/AT, 560 sayılı KHK, 5179 sayılı Kanun, RASFF, EFSA, FVO

ABSTRACT

EU Expertise Thesis

EU FOOD INSPECTION IMPLEMENTATIONS AND HARMONISATION OF TURKISH FOOD INSPECTION SYSTEM

Eda ÇİĞ

MINISTRY OF AGRICULTURE AND RURAL AFFAIRS OF TURKEY
Foreign Affairs and EU Coordination Department

In the globalizing world, delivery of foodstuffs which are kind of fast-moving consumer goods from one side of the world to the other side became a routine just alike the trade of any other goods. This aspect brought the food safety concept to the foreground. Considering that nutrition is essential for any person on the world, it is obvious that foodstuffs not having necessary hygienic requirements are a great threat for consumers.

Since its establishments until today, the European Union with continuous changing at its perspective on food safety reached its today's food safety policy applied to all stages of food chain "from farm to fork", which aims firstly to reduce risks before they arise. In this context, establishment inspections and marker surveillance provides a guarantee to the consumer to get safe food. Turkey, which has a candidate state, carries on working to harmonize its food legislation and its implementations which developed within years to the EU requirements.

In this study, EU and Turkey's legislation on general food control and hygiene aiming to achieve safe food and the organization and implementations in the field of establishment inspection and market surveillance in the EU, Member States and Turkey are dealt with.

Key words: Food control, food inspection, market surveillance, food safety, from farm to fork food safety approach, Food Law, 178/2002/EC, 852/2004/EC, 853/2004/EC, 854/2004/EC, 882/2004/EC, Decree Law No.560, Law No.5179, RASFF, EFSA, FVO

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
SİMGELER DİZİNİ.....	vii
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x
1. GİRİŞ	1
2. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GIDA GÜVENLİĞİ	3
2.1. Avrupa Birliği'nde Gıda Güvenliği Kavramının Gelişimi.....	3
2.1.1. Gıda Yasası: Gelişimi, krizler ve geçiş	3
2.1.2. Avrupa'da bir iç pazarın kurulması.....	5
2.1.3. Dassonville Vakası.....	7
2.1.4. Cassis de Dijon Vakası.....	8
2.1.5. Karşılıklı Tanıma	8
2.1.6. Avrupa Gıda Yasasında Tüketici	9
2.1.7. Avrupa Gıda Güvenliğinde Kriz Dönemi	10
2.1.8. Yeşil Kitap	11
2.1.9. Beyaz Kitap.....	13
2.1.10. Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesinin Planlanması	14
2.1.10. Yeni Gıda Güvenliği Mevzuatının Planlanması	14
2.1.11. Gıda Güvenliği Kontrollerinin İyileştirilmesi.....	15
2.2. Gıda Yasası	15
2.2.1. Gıda Yasasının genel şartları	15
2.2.2. Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi	18
2.2.3. Gıda Güvenliğiyle İlgili Prosedürler	18
2.3. Hijyen Paketi.....	22
2.3.1. Gıda Maddelerinin Hijyeni Hakkında 852/2004/AT sayılı Tüzük	24
2.3.2. Hayvansal Kaynaklı Gıda Maddeleri Hijyeninde Belirli Hijyenik Kurallara İlişkin 853/2004/AT sayılı Tüzük	25
2.3.3. Hayvansal Kökenli Ürünlerin Resmi Kontrolüne İlişkin 854/2004/AT sayılı Tüzük.....	26
2.3.4. Gıda ve Yemin Resmi Kontrolüne İlişkin 882/2004/AT Sayılı Tüzük	28
2.3.5. Uygulamaya Yönelik Diğer Düzenlemeler.....	33
2.4. Avrupa Birliği'nde Gıda Güvenliğiyle İlgili Kurumsal Yapılanma	34
2.4.1. Sağlık ve Tüketicinin Korunması Genel Müdürlüğü (DG-SANCO).....	34
2.4.2. Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi (EFSA)	34
2.4.3. Gıda ve Hayvan Sağlığı Ofisi (FVO).....	38
3. ÜYE ÜLKELERDE GIDA KONTROLÜ	40
3.1. Almanya	40
3.1.1. Gıda, Tarım ve Tüketiciyi Koruma Bakanlığı (BMELV).....	40
3.1.2. Tüketiciyi Koruma ve Gıda Güvenliği Federal Ofisi.....	41
3.1.3. Risk Değerlendirme Federal Enstitüsü (BfR)	41
3.1.4. Eyalet Yönetimleri	42
3.1.5. Akreditasyon	43
3.1.6. Denetim sonuçları	45
3.2. Birleşik Krallık.....	47

3.2.1. Gıda Standartları Ajansı (FSA).....	47
3.2.2. Et Hijyen Servisi	48
3.2.3. Çevre, Gıda ve Köyişleri Birimi (DEFRA)	48
3.2.4. Laboratuvar Hizmetleri	50
3.2.5. Yerel Otoriteler	50
3.2.6. Gıda Maddeleri ve Gıda Hijyeni Kontrolü.....	51
3.2.7. Gıda ve Yem için Hızlı Uyarı Sistemi (RASFF)	52
3.3. Fransa	52
3.3.1. Tarım ve Balıkçılık Bakanlığı (MAF).....	52
3.3.2. Gıda Genel Müdürlüğü (DGAL).....	53
3.3.3. Ekonomi, Finans ve Endüstri Bakanlığı (MEFI)	53
3.3.4. Sağlık ve Dayanışma Bakanlığı (MHS).....	54
3.3.5. Fransız Gıda Güvenliği Ajansı (AFSSA).....	54
3.3.6. Akreditasyon	54
3.3.7. Gıda Maddeleri ve Gıda Hijyeni Kontrolü.....	55
3.3.8. Gıda ve Yem Hızlı Alarm Sistemi (RASFF)	56
3.4. Hollanda	56
3.4.1. Gıda ve Tüketim Ürünleri Güvenliği Otoritesi (VWA).....	57
3.4.2. Genel Denetim Servisi (AID).....	58
3.4.3. Bağımsız İdari Birimler (ZBolar).....	59
3.4.4. Ürün Kurulları.....	60
3.4.5. Laboratuvar Hizmetleri	60
3.4.6. Akreditasyon	61
3.4.7. Gıda Maddeleri ve Gıda Hijyeni Kontrolü.....	61
3.4.8. Gıda ve Yem Maddeleri Hızlı Alarm Sistemi (RASFF).....	62
3.5. İrlanda	63
3.5.1. Tarım, Balıkçılık ve Gıda Dairesi (DAFF)	63
3.5.2. Sağlık ve Çocuk Dairesi (DoHC).....	63
3.5.3. İrlanda Gıda Güvenliği Otoritesi (FSAI)	64
3.5.4. Hizmet Sözleşmeleri	65
3.5.5. Sağlık Hizmetleri İdaresi (HSE)	65
3.5.6. Laboratuvar Hizmetleri	65
3.5.7. Akreditasyon	66
3.5.8. Gıda Maddeleri ve Gıda Hijyeni Kontrolü.....	66
3.5.9. Gıda ve Yem Hızlı Alarm Sistemi (RASFF)	66
3.6. Yunanistan	67
3.6.1. Kırsal Kalkınma ve Gıda Bakanlığı (MRDF)	67
3.6.2. Yunan Süt Organizasyonu (ELOG)	68
3.6.3. Kalkınma Bakanlığı-Helenik Gıda Otoritesi (EFET)	69
3.6.4. İçişleri, Kamu İlişkileri ve Merkezi Olmayan Teşkilatlanma Bakanlığı (MIPAD)	69
3.6.5. Ekonomi ve Finans Bakanlığı- Genel Kimya Devlet Laboratuvarı.....	70
3.6.6. Sağlık ve Sosyal Yardımlaşma Bakanlığı.....	70
3.6.7. Gıda Maddeleri ve Gıda Hijyeni Kontrolü.....	70
3.6.8. Gıda ve Yem Hızlı Alarm Sistemi (RASFF)	71
3.6.9. Laboratuvar Hizmetleri	71
3.7. Bulgaristan	72
3.7.1. Tarım ve Gıda Tedarik Bakanlığı (MAFS).....	73

3.7.2. Sağlık Bakanlığı (MH)- Kamu Sağlığı Müdürlüğü (PHD).....	73
3.7.3. Gıda Güvenliği Ulusal Konseyi (NCFS).....	74
3.7.4. Gıda Maddeleri ve Gıda Hijyeni Kontrolü.....	75
3.7.5. Gıda ve Yem Hızlı Alarm Sistemi (RASFF)	76
3.7.6. Laboratuvar Hizmetleri	76
3.7.7. İşletmelerin Modernizasyonu.....	77
3.8. Diğer AB Ülkelerinde Gıda Kontrolü	78
3.8.1. Avusturya	78
3.8.2. Belçika.....	78
3.8.3. Çek Cumhuriyeti	79
3.8.4. Danimarka	79
3.8.5. Estonya	81
3.8.6. Finlandiya.....	81
3.8.7. İspanya	82
3.8.8. İsveç	83
3.8.9. İtalya.....	84
3.8.10. Kıbrıs Rum Kesimi	84
3.8.11. Letonya.....	84
3.8.12. Litvanya.....	85
3.8.13. Lüksemburg	85
3.8.14. Macaristan	85
3.8.15. Malta	86
3.8.16. Polonya.....	86
3.8.17. Portekiz	87
3.8.18. Romanya	88
3.8.19. Slovak Cumhuriyeti	88
3.8.20. Slovenya.....	89
4. TÜRKİYE’DE GIDA KONTROLÜ	91
4.1. Türkiye’de Gıda Güvenliğinin Gelişimi	91
4.2. 560 Sayılı Gıdaların Üretimi Tüketimi Ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname	92
4.3. 5179 Sayılı Gıdaların Üretimi Tüketimi ve Denetlenmesine Dair KHK’nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun.....	93
4.3.1. Ulusal Gıda Kodeksi Komisyonu Yönetmeliği	96
4.3.2. Gıda ve Gıda ile Temas Eden Madde ve Malzemeleri Üreten İş Yerlerinin Çalışma İzni ve Gıda Sicili ve Üretim İzni İşlemleri ile Sorumlu Yönetici İstihdamı Hakkında Yönetmelik	97
4.3.3. Gıda Güvenliği ve Kalitesinin Denetimi ve Kontrolüne Dair Yönetmelik... 98	
4.4. Hayvansal Ürünlerin Kontrolünde Özel Kurallar	100
4.5. 5179 sayılı Kanunla İlgili Ortaya Çıkan Problemler.....	101
4.6. Veteriner Hizmetleri, Gıda ve Yem Kanunu Taslağı.....	102
4.7. Gıda Hizmetlerinde İdari Yapılanma	105
4.7.1. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (TKB)	105
4.7.2. Sağlık Bakanlığı	109
4.7.3. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	109
4.7.4. Türk Standartları Enstitüsü (TSE).....	109
4.7.5. İçişleri Bakanlığı	110
4.7.6. Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM)	110

4.8. Türkiye’de Gıda Maddeleri ve Hijyeni Kontrolü.....	111
4.9. Türkiye- AB İlişkilerinde Gıda Kontrolü.....	113
4.9.1. 2007 İlerleme Raporu.....	113
4.9.2. 2007 Katılım Ortaklığı Belgesi	114
4.9.3. Ulusal Program	114
4.10. AB Projeleri	116
4.10.1. Türkiye’de Gıda Denetim Hizmetlerinin Desteklenmesi MEDA Projesi. 116	
4.10.2. Türkiye’deki Gıda Güvenliği ve Kontrol Sistemlerinin Yeniden Yapılandırılması ve Güçlendirilmesi Projesi	117
4.10.3. Ulusal Gıda Referans Laboratuvarının Kurulması Projesi.....	119
4.10.4. Yeni Sınır Kontrol Noktaları Oluşturulması Projesi.....	120
5. SONUÇ ve TARTIŞMA	121
EK: City of London Gıda İşletmeleri Kayıt Başvuru Formu.....	136
ÖZGEÇMİŞ	137

SİMGELER DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
AESAN	İspanyol Beslenme ve Gıda Güvenliği Ajansı
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AFNOR	Fransa Standartlar Birliği
AFSSA	Fransa Gıda Güvenliği Ajansı
AID	Hollanda Genel Denetim Servisi
ASAE	Portekiz Gıda ve Ekonomik Güvenlik Otoritesi
AT	Avrupa Topluluğu
ATAD	Avrupa Toplulukları Adalet Divanı
BfR	Almanya Risk Değerlendirme Federal Enstitüsü
BMELV	Almanya Gıda, Tarım ve Tüketiciyi Koruma Bakanlığı
BSE	Sığırların Süngerimsi Beyin Hastalığı
BVL	Almanya Gıda Güvenliği Federal Ofisi
CAFIA	Çek Tarım ve Gıda Denetim Otoritesi
CAO-FFSD	Macar Merkezi Tarım idaresi Gıda ve Yem Güvenliği Müdürlüğu
CCC	Bulgaristan Kontrollerin Koordinasyonu Konseyi
DAFF	İrlanda Tarım, Balıkçılık ve Gıda Dairesi
DAR	Alman Akreditasyon Kurumu
DDAM	Fransa Deniz İşleri Bölüm Müdürlükleri
DDSV	Fransa Veteriner Hizmetleri Bölüm Müdürlükleri
DEFRA	Birleşik Krallık Çevre, Gıda ve Köyişleri Birimi
DGAL	Fransa Gıda Genel Müdürlüğu
DGCCRF	Fransa Rekabet, Tüketici ve Hileyi Engelleme Genel Müdürlüğu
DGPH	Yunanistan Ekonomi ve Finans Bakanlığı, Kamu Sağlığı Genel Müdürlüğu
DGS	Fransa Sağlık Genel Müdürlüğu
DG-SANCO	Avrupa Komisyonu Sağlık ve Tüketicinin Korunması Genel Müdürlüğu
DGV	Portekiz Veteriner İşleri Genel Müdürlüğu
DGVS	Yunanistan Veteriner Servisleri Genel Müdürlüğu
DoHC	İrlanda Sağlık ve Çocuk Dairesi
DPMA	Fransa Deniz Balıkçılığı ve Su Kültürü Genel Müdürlüğu
DPSQCPVO	Yunanistan Bitkisel Kaynaklı Ürünlerin İşlenmesi, Standardizasyonu ve Kalite Kontrolü Genel Müdürlüğu
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DTM	Dış Ticaret Müsteşarlığı
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
DVFA	Danimarka Veteriner ve Gıda İdaresi
EC	Avrupa Topluluğu
EEC	Avrupa Ekonomik Topluluğu
EFET	Yunan Helenik Gıda Otoritesi

EFSA	Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi
EFTA	Avrupa Serbest Mübadele Birliği
ELOG	Yunan Süt Organizasyonu
EOF	Yunanistan Ulusal Tıp Organizasyonu
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı
FASFC	Belçika Gıda Zinciri Güvenliği Federal Ajansı
FFSCD	Bulgaristan Gıda ve Yem Güvenliği Kontrol Müdürlüğü
FPS	Belçika Sağlık, Gıda Zinciri ve Çevre Federal Kamu Servisi
FSA	Birleşik Krallık Gıda Standartları Ajansı
FSAI	İrlanda Gıda Güvenliği Otoritesi
FVO	Gıda ve Hayvan Sağlığı Ofisi
GATT	Ticaret ve Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşması
GCSL	Yunanistan Genel Kimya Devlet Laboratuvarı
GDO	Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar
GMP	İyi İmalat Uygulamaları
GMT	Gıda Maddeleri Tüzüğü
GVI	Polonya Genel Veteriner Teftiş Birimi
HACCP	Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktaları
HACCP	Kritik Kontrol Noktalarında Tehlike Analizleri
HSE	İrlanda Sağlık Hizmetleri İdaresi
ISO	Uluslararası Standartlar rgt
İKL	İl Kontrol Laboratuvarı
İPC	İdari Para Cezası
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KKGM	Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü
KOB	Katılım Ortaklığı Belgesi
LACORS	Birleşik Krallık Yerel Otoriteler Düzenleyici Servisi
LNV	Hollanda Tarım, Doğa ve Gıda Kalitesi Bakanlığı
MADRP	Portekiz Tarım ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı
MAF	Fransa Tarım ve Balıkçılık Bakanlığı
MAFS	Bulgaristan Tarım ve Gıda Tedarik Bakanlığı
MARD	Romanya Tarım ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı
MEDA	Avrupa- Akdeniz İşbirliği Programı
MEFI	Fransa Ekonomi, Finans ve Endüstri Bakanlığı
MEHTAP	Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi
MFAF	Danimarka Gıda, Tarım ve Balıkçılık Bakanlığı
MH	Bulgaristan Sağlık Bakanlığı
MHS	Fransa Sağlık ve Dayanışma Bakanlığı
MIPAD	Yunanistan Kamu İlişkileri ve Merkezi Olmayan Teşkilatlanma Bakanlığı
MPH	Romanya Kamu Sağlığı Bakanlığı

MRDF	Yunanistan Kırsal Kalkınma ve Gıda Bakanlığı
NCFS	Bulgaristan Gıda Güvenliği Ulusal Konseyi
NFA	İsveç Ulusal Gıda İdaresi
NSVFSA	Romanya Ulusal Sıhhi Veteriner ve Gıda Güvenliği Otoritesi
NVS	Bulgaristan Ulusal Veteriner Servisi
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
OJ	Official Journal of the European Union
OKK	Ortaklık Konseyi Kararı
OTP	Ortak Tarım Politikası
PD	Hollanda Bitki Koruma Servisi
PHA	Birleşik Krallık Liman Sağlık Otoriteleri
RASFF	Gıda ve Yem Hızlı Alarm Sistemi
RG	Resmi Gazete
SB	Sağlık Bakanlığı
SCFCAH	Gıda Zinciri ve Hayvan Sağlığına İlişkin Daimi Komite
SFPA	İrlanda Deniz Balıkçılığını Koruma Otoritesi
SPS	Sağlık ve Bitki Sağlığı
SSI	Polonya Devlet Sıhhi Teftiş Birimi
SVA	Çek Devlet Veteriner İdaresi
SVFA	Slovak Devlet Veteriner ve Gıda İdaresi
TBT	Ticarette Teknik Engeller
TKB	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
TMMOB	Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TSE	Transmisibl Süngerimsi Beyin Hastalığı
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
UKAS	Birleşik Krallık Akreditasyon Servisi
VWA	Hollanda Gıda ve Tüketim Ürünleri Güvenliği Otoritesi
VWS	Hollanda Sağlık, Refah ve Spor Bakanlığı
WHO	World Health Organization
ZBO	Hollanda Yarı Özerk Kamu ve Özel Birimleri

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Almanya Federal Cumhuriyeti 2007 yılı yerinde denetim sonuçları.....	45
Tablo 2. Almanya’da 2001 yılından bu yane kaydedilen gelişme	46
Tablo 3. Fransa’da gıda kontrolüyle ilgili görev paylaşımı	55
Tablo 4. Hollanda’daki kayıtlı işletmelerin dağılımı	62
Tablo 5. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Genel Gıda Denetim Sonuçları	112
Tablo 6. Ulusal Program mevzuatın uyumu ve uygulanması için gerekli kurumsal yapılanma ihtiyaçları takvimi.....	115

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1 Gülen surat ikonları.....	81
-----------------------------------	----

1. GİRİŞ

Dünyada, ilk insandan bu yana, değişmeyen ihtiyaçlardan en önemlisi beslenmedir. Gelişen dünyada önceleri beslenme amacıyla gıdaya ulaşmak ön plandayken, gıda güvencesini sağlamış olan ülkelerde sadece gıda, tüketici için yeterli olmamakta, güvenli ve sağlıklı gıdaya olan talep artmaktadır. Ayrıca, çağın ilerlemesiyle tüketici alışkanlıklarındaki değişiklikler de tüketilen gıdaların güvenliğinin garanti altına alınması gereğini doğurmaktadır. Bundan sadece yarım asır önce, insanların evlerinde buzdolabı yokken ve nüfusun daha büyük bir kısmı kırsal kesimde yaşayıp kendi gıdasını kendisi üretirken, günümüzde globalleşen dünya, büyüyen gıda sanayii ve değişen hayat şartları ile tüketici, tercihini büyük marketlerden alınan paketlenmiş gıda ürünlerinden hatta hazır yemeklerden yana kullanmaktadır. Bu durum, gıda güvenliğini çok önemli bir yere oturtmaktadır.

Gıda ticaretinin yaygınlaşması ve ülkelerin kendi topraklarında üretemedikleri gıdaları da ithal ederek tüketmek istemeleri ya da daha ekonomik olduğu için bazı ürünlerin dünyanın başka bir ucundan getirilmesi, gıdaların hijyenik üretimi ve dayanıklı hale getirilmesini gerekli kılmıştır. Büyük miktarda gıda maddesini dayanıklı hale getirmek ise ancak gıda sanayiinin gelişimiyle mümkün olmuştur. Büyük miktarda gıdayı işlemek nispeten modern ve yeni tesislerin kurulmasıyla sağlanmış; ancak sürekli gelişen teknoloji ile örneğin 20 yıl önce en modern şartlarla kurulan işletmeler demode kalmışlardır. Bu durum tüm sanayiide aynı şekilde ortaya çıkmakla birlikte, gıda işletmelerinde işletmenin “eskimesi” sadece işletmecinin üretimini yeni işletmeler kadar seri yapamaması ve iş kaybı gibi sorunları değil, gıda maddeleri söz konusu olduğunda gıda güvenliğini en üst düzeyde sağlamak için sürekli gelişen yöntemlere ayak uyduramama problemini de beraber getirmektedir. Gıda sanayiinin diğerleri içinde kar oranının düşük ve kitleleri etkileme açısından risk oranının yüksek olması işletmecilerin gıda güvenliği konusundaki sorumluluğu ve sağduyusunu ön plana çıkarmaktadır. Günümüz koşullarında gerekli gıda güvenliği sistemlerini kuramayan işletmeler ise yavaş yavaş tarihe karışmaktadırlar.

Bunun yanında ticarete artık sadece üretimin güvenli olması yetmemekte, taşınma ve piyasaya sunum aşamasında da hijyen gerekliliklerine uymak önem taşımaktadır. Özellikle risk oranı yüksek gıdaların nakliyatı, depolanması ve piyasaya sunumunda özel koşulların sağlanması gerekmektedir.

Gıda sanayiinde globalleşme ile risklerin boyutu da artarken, sanayiye hammadde sağlayan birincil üretimin ise modernleşmeyle birlikte olumlu yönde etkilendiği söylenebilir. Eskiden aileler bazında öncelikle kendine yetme amacıyla yapılan tarım, gelişmiş ülkelerde tarımsal nüfusun azalması ve modern ve büyük kapasiteli tarım makinalarının ortaya çıkması ile çok daha büyük işletmelerde daha az kişinin çalışarak daha iyi verim aldığı bir sektöre dönüşmüştür. Ayrıca, gelişmiş ülkelerde yapılan bilinçli tarım ve tarım işletmecilerinin gerekli bilgiye sahip olması, “çiftlik” aşamasında hammaddenin iyi tarım uygulamalarıyla daha güvenli üretilmesini sağlamaktadır. Bu kapsamda kullanılan pestisit ve gübre miktarı ve süt üretimindeki makinalaşma örnek olarak verilebilir.

Gıda maddelerinde hammaddenin kalitesi ve hijyeni, ürünlerin hijyenini direk olarak etkilemekte, üretilen ürünün kalitesi ve hijyeni ise raf ömrü ve tüketici memnuniyetinde etkili olmaktadır. Bu kapsamda gıda zincirinin bir aşamasının diğerinden ayrı tutulamayacağı, gerek birincil ürün gerek son ürünün hijyeni için hem işletmecilerin hem de yetkili makamların gereken kontrolleri uygulamasının tüketicinin korunmasında elzem olduğu aşikârdır. Bu çerçevede 2000’li yılların başında Avrupa Birliği tarafından benimsenen “çiftlikten çatala” gıda güvenliği politikası, gıda zincirinin her aşamasında gıda işletmecilerine birincil sorumluluğu vermekte ve bunun yanında yetkili makamlara verilen denetim ve kontrol yetkisiyle, iki koldan riskleri en aza indirmek ve tüketiciyi korumak için maksimum çaba ortaya konmaktadır.

2. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GIDA GÜVENLİĞİ

2.1. Avrupa Birliği'nde Gıda Güvenliği Kavramının Gelişimi

2.1.1. Gıda Yasası: Gelişimi, krizler ve geçiş

II. Dünya Savaşı sonrası barış aramakta olan altı ülke, ekonomik ve sosyal alanlarda iyileşme sağlamak amacıyla 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ve bundan altı yıl sonra Roma Anlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu (AET) kurmuşlardır. AET, üye ülkeler arasındaki serbest mal dolaşımını sağlamış ve gıda ürünlerinin sınırlar ötesinden elde edilmesini kolaylaştırmıştır.

AET'nin kurulduğu 1950'lerde, gıda üretimi ve depolanması hala geleneksel metotlarla yapılmakta, kendi inek ve tavuklarına sahip birçok aile tarafından ev çiftçiliği devam ettirilmekteydi ve henüz çok az evde buzdolabı mevcuttu. Gıdaların evde uzun süre depolanması olanağı olmadığı için alışveriş günlük olarak yerel marketlerden yapılmaktaydı. O yıllarda, koruma teknikleri ve dağıtım ağları fazla gelişmiş olmadığından birçok gıda ürünü uzak mesafelere gönderilemiyordu. Savaştan yeni çıkmış bu ülkelerde, gıda güvencesi üretilen gıdanın niteliğinden daha önemliydi ve Avrupa'da bu alanda standart gıda güvenliği şartları bulunmuyordu, ulusal idareler gıda ile ilgili kuralları kendileri koyuyorlardı.

Hayvan sağlığı prosedürleri ve canlı hayvanlarda sıkı ve düzenli kontrollerin olmaması, hastalıklar için günümüzde olduğundan daha fazla risk oluşturuyordu. Sığır tüberkülozu ve şap hastalıkları o yıllarda büyük problem oluşturan hastalıklardandı. Hayvan sağlığı ile ilgili ortak yaklaşımın ortaya çıkması patojenlerin sınır tanımaması ve zaten zor durumda olan bir pazardaki hayvansal ürün miktarının bu nedenle azalmasına dayanmaktadır.

Gıda güvenliği ile ilgili önemli bir gelişme 1963 yılında Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Organizasyonu (FAO) ve Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) ortak bir aracı olan Codex Alimentarius'un kurulmasıdır. Codex Alimentarius'un birincil görevi, tüketici

sağlığının korunması ve ortak gıda güvenliği standartları ortaya koyarak uluslararası ticarete adil uygulamaların sağlanmasıdır. Diğer bir önemli gelişme ise, 1962 yılında son 10 yılda gıda kıtlığıyla mücadele veren AB'yi kuran devletlerin sürdürülebilir bir gıda tedariki sağlamak amacıyla Ortak Tarım Politikasını (OTP) oluşturmalarıdır. OTP, zamanla gelişmiş olmakla birlikte başlangıçta kendi kendine yeterlilik ve gıda güvencesi sağlamak amacıyla temel gıda maddelerinin üretimini sübvansé etmiştir.

1960'larla birlikte gıda ürünlerinin işlenmesi, korunması, paketlenmesi, depolanması ve taşınmasındaki modernleşme büyük bir değişim ortaya çıkarmıştır. O yıllarda, kolay hazırlanan işlenmiş gıdalara olan talebin artmasıyla büyük ölçekli işletmelerin sayısı yükselmiş ve üretim zinciri genişlemiştir. Bu durum gıda güvenliği problemlerinin de artmasına sebep olmuştur; çünkü bir tesisteki gıda kontaminasyonu yüzlerce hatta binlerce insanı etkiler hale gelmiştir. Sorumlu üretim, iyi hijyen uygulamaları ve düzenli kontrol zorunlu hale gelmiş, bunun için gıda üretimi, işlenmesi ve dağıtımının en yüksek gıda güvenliği standartlarını karşılamasını garantiye almak için zamanla büyük bir AB mevzuatı geliştirilmiştir. AB'deki hijyen kurallarına yönelik ilk mevzuat 1964 yılında taze et şartlarıyla ilgili mevzuattır. Yıllar boyu yumurta, kanatlı eti, su ürünleri gibi başka gıda grupları için de hijyen mevzuatı çıkarılmıştır. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerle eklenen ve değiştirilen AB mevzuatı 1990'ların ortalarına gelindiğinde belirli gıda çeşitleri için kapsamlı bir Direktifler seti oluşturmuştur (Anonymous 2007p)

Avrupa gıda mevzuatı, 1958 yılında Avrupa Topluluğu'nun başlangıcından 1990'ların ortalarındaki BSE krizinin ortaya çıkmasına kadar, temel olarak AB'de gıda ürünleri iç pazarının kurulmasına yönelik düzenlemelerden oluşmaktadır. Bu piyasaya yönelik dönem iki aşamaya ayrılabilir. İlki "Cassis de Dijon" içtihadıyla son bulan yatay direktiflerin uyumlaştırılmasına yönelik dönemdir, ikinci aşamada ise dikey mevzuatın uyumlaştırılmasına ağırlık verilmiştir (Meulen ve Velde 2004).

BSE krizi ve onu takiben ortaya çıkan "gıda krizleri" hâlihazırda uygulanmakta olan Avrupa gıda mevzuatındaki ciddi noksanları gün yüzüne çıkarmıştır ve esaslı reformlara olan ihtiyaç ortaya çıkmıştır. Ocak 2000'de Komisyon Avrupa Gıda Yasası'nın ilerdeki gelişmesiyle ilgili vizyonunu "Gıda Güvenliği ile ilgili Beyaz Kitap" ile açıklamıştır.

Beyaz Kitap, Komisyon'un gıda mevzuatının odağını ortak pazardan yüksek gıda güvenliği düzeyini sağlamak olarak değiştirme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Beyaz Kitabın yayınlanmasından sonra, birçok önemli mevzuat çıkmıştır ve birçok düzenleme de geliştirilme ve değerlendirilme aşamasındadır.

2.1.2 Avrupa'da bir iç pazarın kurulması

Avrupa Birliği'ni kuran ilk altı ülke 1957 yılında Roma Antlaşması'nı ekonomik karakterde bir topluluk oluşturmak amacıyla imzalamışlardır. Bu, Birliğin ilk adı olan "Avrupa Ekonomik Topluluğu"nun yanında, antlaşmanın ortak bir pazar oluşturma amacında da görülmektedir. Bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan araçlardan en önemlisi Avrupa Birliği'nin dört ünlü özgürlüğüdür: işçilerin serbest dolaşımı, hizmetlerin serbest dolaşımı, sermayenin serbest dolaşımı ve malların serbest dolaşımı. Malların serbest dolaşımı ilkesi (AT Antlaşması Madde 3(1)(c)) gıda yasasının gelişiminin temelini oluşturmaktadır.

AB'nin gıda mevzuatı, Avrupa Topluluğu'nu Kuran Antlaşmanın dört maddesine dayanmaktadır (Gültekin 2005):

- Madde 37 – Antlaşmanın "Tarım" isimli ikinci başlığı altında yer almakta olup; OTP'nin uygulanması ve işlemesi için, Konsey'e, Komisyon tarafından sunulan öneri üzerine ve Avrupa Parlamentosu'na danıştıktan sonra, tüzük, direktif veya kararlar oluşturma görevi verir.
- Madde 95 – Antlaşmanın "Rekabet, vergilendirme ve kanunların yakınlaştırılması" isimli altıncı başlığının "Kanunların yakınlaştırılması" isimli bölümünde yer almakta olup; Konsey'e, iç pazarın oluşturulması ve işlemesi amacı doğrultusunda Üye Devletlerin düzenlemelerinin yakınlaştırılmasına ilişkin tedbir alma yükümlülüğü getirir.

- Madde 152 – Anlaşma'nın “Halk Sağlığı” isimli on üçüncü başlığı altında yer almakta olup; tüm politika ve uygulamalarda halk sağlığının en iyi şekilde korunmasını amaçlar. Halk sağlığının korunması hedefi doğrultusunda, bilimsel araştırmalar yapılması ile veterinerlik ve bitki sağlığı alanlarında tedbir alınmasını teşvik eder.
- Madde 153 – Anlaşma'nın “Tüketicinin Korunması” isimli on dördüncü başlığı altında yer almakta olup; Topluluğa, tüketicilerin sağlığını, güvenliğini ve ekonomik çıkarlarını koruma, tüketicilerin bilgi edinme ve çıkarlarını korumak amacıyla organize olma haklarını destekleme yükümlülüğü getirir.

Üye Ülkeler her ne kadar ulusal sınırlarla kısıtlanmamış serbest bir market konusunda ortak karar almış olsalar da, pratikte her ülkenin mümkün olduğunca kendi marketini ve işletmelerini koruma ve Topluluk veya diğer Üye Ülke kurumları yerine kendi kurumlarının kararlarına güvenme eğilimleri devam etmiştir. Başlangıçta mevzuat öncelikle tüm gıda ürünlerini kapsayan bir iç marketi oluşturma amacını taşımaktadır ve gıda ürünlerinin kalitesi ile ilgili görüş birliği sağlamak da iç market oluşturmada önemli bir unsurdur. Bu görüş birliğini sağlayabilmek için belirli gıda ürünlerinin bileşimi ile ilgili dikey mevzuat adı verilen direktifler oluşturulmuştur.

Avrupa'da gıda maddeleri için ortak bir pazar oluşturma çalışmaları sırasında uyumlaştırılmış ürün reçeteleri oluşturulurken önemli engellerle karşılaşmıştır. Bunlardan biri, o zamanlarda tüm mevzuatın oybirliğiyle çıkarılması gereğinin her Üye Ülkeye yeni düzenlemeleri veto etme hakkını vermesiydi. İkinci problem ise, pazardaki ürün çeşitliliği düşünüldüğünde her bir ürün için standartlar ortaya çıkarmanın imkânsızlığıydı. Bunun farkına vardıktan sonra Komisyon alternatif çözümlerine yönelmiştir.

Avrupa'nın gıda kanunu alanındaki işbirliğini yeniden sağlaması Avrupa Toplulukları Adalet Divanı'nın (ATAD) AT Antlaşması Madde 28'i yeniden yorumlamasıyla

olmuştur. Madde 28¹ ortak pazarda malların serbest dolaşımı ile ilgili temel hükümdür. Bu madde ithalatla ilgili niceliksel kısıtlamaları ve benzeri etkileri olacak diğer engelleri yasaklamaktadır.

2.1.3 Dassonville Vakası

1974'teki Dassonville davasında, ATAD “benzeri etkileri olan engeller”e geniş bir tanım getirmiştir. Dava, İskoç viskisinin Belçika'ya paralel ithalatı ile ilgilidir. Belçika yasasına göre, bu ürünlerin ithalatında mutlaka Birleşik Krallık'tan alınan bir menşe sertifikası aranmaktadır. Ancak Bay Dassonville İskoç viskisini Belçika'ya yeniden ithal etmek üzere Fransa'dan satın almıştır; çünkü o sırada İskoç ihracatçılar Fransız pazarını paylaşabilmek adına fiyatlarını düşürmüşlerdir. Dolayısıyla Bay Dassonville Fransa'dan daha ucuza almış olduğu ürünler için Fransa'dan İngiliz menşe sertifikası alamamıştır. Böylelikle kendi sertifikasını oluşturmuş ve Belçika otoriteleri tarafından sahtekârlıkla suçlanmıştır. Belçika ceza mahkemesine Avrupa yasalarına göre, Bay Dassonville'in sahtecilikten hüküm giymesinin mümkün olup olmadığını tespit etme görevi verilmiştir. Belçika mahkemesi bu soruyu Lüksemburg'ta Kurulu olan ATAD'a iletmiş ve ATAD Belçika yasasının Madde 28'e göre ticareti engellemesi nedeniyle uygulanamayacağı kararını almıştır. Karara göre, “Üye ülkeler tarafından ticarete uygulanan ve direk ve endirekt olarak, aktif olarak veya potansiyel olarak Topluluk içi ticareti engelleyen her kural niceliksel kısıtlamalara eşdeğer bir etkiye sahiptir” ve bu nedenle kabul edilebilir bir gerekçesi olmadığı takdirde bu kurallar yasaklanmaktadır. Söz konusu gerekçeler ancak insan, hayvan veya bitki sağlığını korumakla ilgili olabilmektedir. (Meulen ve Velde, 2004)

¹ Madde 28 (O zamanlarda Madde 30 olarak numaralandırılmıştır): Üye Ülkeler arasında ithalatta kantitatif kısıtlamalar ve benzeri etkileri olan engellemeler yasaklanmalıdır.

2.1.4. Cassis de Dijon Vakası

Cassis de Dijon da 1979 yılında ortaya çıkan ve AB gıda yasasının yeniden gözden geçirilmesi gereğini ortaya çıkaran benzer bir davadır. Dava, Almanya'daki bir zincir süpermarketin Fransa'dan bir meyve likörü olan Cassis de Dijon'u ithal etmek istemesi ve Alman otoritelerinin bu isteği ürünün alkol içeriğinin Alman ulusal yasasına göre düşük olması sebebiyle reddetmesi ile ilgilidir. O zamanki Alman yasalarına göre benzeri meyve likörlerinin alkol içeriğinin en az %25 olması gerekmektedir; ancak Cassis de Dijon'un alkol içeriği %20'di. Alman otoriteleri bu kararın ticareti engelleme olduğunun farkına varmakla beraber, kararlarını düşük alkol içeriğinin gençlerin alkol direncinin artmasına yol açacağı ve bu ürünü alan tüketicinin kandırılmış olacağı gerekçesine dayandırmak istemişlerdir. Alman otoriteleri ayrıca ulusal yasalarının uygulanmaması durumunda, alkoldeki verginin yüksek olmasından dolayı daha düşük alkol içeren ürünlerin piyasada çok daha ucuza satılmasının haksız rekabete yol açacağını belirtmişlerdir. Sonuç olarak mahkeme Alman otoritelerin davayla ilgili gerekçelerini konuyla ilgili bulsa da, uygun bulmamıştır. Mahkeme, Alman piyasasında %25 alkol miktarının altında çok çeşitli ürünler olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca düşük alkol içeren ürünlerin tüketiciyi yanıltmasının da alkol oranının etikete yazılması ile önlenebileceğini belirtmiştir. (Meulen ve Velde, 2004)

2.1.5. Karşılıklı Tanıma

Yukarıda bahsedilenler gibi, Üye Ülkeler arasında ticareti kısıtlayacak belirli gerekçelerin olmadığı durumlar için mahkeme genel bir kural belirlemiştir: Bir üye ülkede yasal olarak üretilen ve pazarlanan bir ürün, diğer bir üye ülkenin ulusal yasalarına uymasa bile o ülkeye girişi engellenemez. Buna karşılıklı tanıma prensibi adı verilmektedir. Bu mahkeme kararının esası, ortak Pazar kapsamında, bir üye ülke tüketicisi için yeteri kadar iyi olan bir ürünün tüm topluluk tüketicileri için yeterli olduğudur. Karşılıklı tanıma prensibi "Avrupa yasasına" doğru önemli bir sıçrayışın

işaretini vermiştir ve “Cassis de Dijon” malların serbest dolaşımı ile ilgili Avrupa anlayışının gelişiminin simgesi olmuştur.

Lüksemburg'taki Mahkeme verdiği kararlar iyi işleyen bir ortak pazarın yasal temelini atmıştır. Prensip olarak pazara sunulduğu üye ülkenin yasal gerekliliklerine uyan gıda ürünlerinin tüm üye ülke pazarlarına girmesine izin verilmektedir; ancak bu prensibin de bazı sakıncalarına dikkat çekilmiştir. Birçok yorumcu bu kararın ürün standartlarını en düşük paydaya çekeceği konusunda endişelerini dile getirmişlerdir. Bununla birlikte, üye ülkeler içinde en yumuşak teknik şartlar veya yasal prosedürlerle üretim yapanların rekabette avantajlı durumda olacakları endişesi de söz konusu olmuştur. Bu durum ithalatçıların da ürünlerini sıkı kontroller uygulayan veya teknik olarak diğerlerine göre daha iyi durumda olan gümrüklere getirmekten kaçınmalarına da sebep olmuştur.

Karşılıklı tanıma prensibinin ortaya koyduğu bu tür kısıtlama ve olumsuzluklar ürün standartlarında daha fazla uyumlaştırma yapılması gereğini açıkça göstermiştir. Daha sıkı standartlar uygulayan ülkeler için, Avrupa düzeyindeki düzenlemelerin yapılması komşu ülkelerin standartlarını yükseltmeleri için bir umut olmuştur. Cassis de Dijon kararı uyumlaştırmanın yararları ile ilgili anlayışa önemli değişim kazandırmıştır. Karardan önce uyumlaştırma sadece ortak iç pazarın işlemesi için bir koşul olarak görülürken, sonrasında ortak iç pazarın ortaya çıkardığı sonuçları hafifletmek ihtiyacı önem kazanmıştır. Yasal terimlerle söylemek gerekirse, Cassis ile ortaya çıkan uyumlaştırma dalgası öncekilerden farklılık taşımaktadır, bundan sonra ürünlere özel, dikey mevzuat yerine mümkün olduğu kadar çok gıda maddesi için genel şartları ortaya koyan yatay mevzuata önem verilmiştir. Karşılıklı tanıma prensibi günümüzde de geçerliliğini korumaktadır (Meulen ve Velde, 2004).

2.1.6. Avrupa Gıda Yasasında Tüketici

Avrupa yasasına göre mahkeme tüketiciye cahil, savunmasız veya yasa koyucuların kendileri için neyin daha iyi olduğuna karar verdikleri korunmaya muhtaç kişiler olarak davranmamakta, tam tersi tüketicileri oldukça akli başında, sorumluluk sahibi ve bilgili

tercihler yapabilecek kişiler olarak görmektedir. Avrupa gıda yasasına göre tüketiciyi korumak tüketiciye seçme aşamasında yeterli bilgiye ulaşma şansını vermektir.

2.1.7. Avrupa Gıda Güvenliğinde Kriz Dönemi

Karşılıklı tanımaya dayalı pazara yönelik gıda mevzuatının en parlak dönemi 1990'ların ikinci yarısında yayılan BSE krizine kadar sürmüştür. Salgının İngiliz ve Avrupa otoriteleri tarafından halka bildirilmesi için geçen süre, gıda güvenliği alanında Avrupa'da işbirliği ile ilgili zorlu bir süreci başlatmıştır. Krizin kamuoyuna duyurulması sonrasında, Avrupa Birliği İngiltere'den et ithalatını durdurmuştur. Buna karşılık, İngiltere de Avrupa enstitüleriyle işbirliği yapmama politikasını benimsemiş ve BSE probleminin ciddiyetini ve büyüklüğünü görmezden gelmeye çalışmıştır.

Avrupa Parlamentosu bu krizin defedilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Parlamento çoğunlukla sonuçsuz tartışmalar yapmakla suçlanmış olsa da, BSE krizi sırasında politik katiyet ve etkili bir demokratik yönetim yürütebileceğini göstermiştir. Krizle ilgili olarak ulusal ve Avrupa ajanslarının faaliyetlerini denetlemek üzere geçici bir Soruşturma Komitesi kurulmuştur. Soruşturma Komitesi, İngiliz hükümeti ve Avrupa Komisyonu'nu eleştiren raporunu 1997'nin başında sunmuştur. Komisyon, endüstriyel çıkarları kamu sağlığı ve tüketici güvenliğinin önünde tutmakla suçlanmıştır. Soruşturma Komitesi kendini sadece analizler ve kritik yorumlarla sınırlamamış ve raporunda Avrupa gıda yasasının yapısının geliştirilmesi ile ilgili somut önerilerde bulunmuştur. Bu sitem dolu rapor, Komisyon'a Avrupa gıda yasasını kendi yetkilerini güçlendirici yönde yeniden yapılandırmak üzere o ana kadar hep ihtiyaç duyduğu şiddette bir inisiyatif kullanmasını sağlamıştır. Komisyon'un o zamanki başkanı Jacques Santer, Komite'nin tavsiyelerini uygulamak üzere geniş kapsamlı sorumluluklar yüklenmiştir. Dublin'de bir denetleme kurumu olan Gıda ve Veterinerlik Ofisi kurulmuş ve bağımsız bir gıda güvenliği otoritesinin kurulacağı açıklanmıştır. Avrupa Konseyi, Lüksemburg'ta o yılın sonunda gerçekleşen Avrupa zirvesinde gıda güvenliği ile ilgili bir beyannameyi kabul etmiştir. (Meulen ve Velde, 2004)

2.1.8. Yeşil Kitap

Avrupa gıda mevzuatının geliştirilmesine ilişkin ilk adım, 1997 Mayıs'ı başlarında Komisyon'un Avrupa Birliği'nde gıda yasasının genel prensipleri ile ilgili olarak "Yeşil Kitap"ı yayınlamasıyla atılmıştır. Bu belgede, tüketicinin korunması birinci ve en önemli öncelik olarak belirlenmiştir.

Yeşil Kitabın dört temel hedefi bulunmaktadır:

1. Mevcut mevzuatın tüketicilerin, üreticilerin ve ticaretle uğraşanların beklentilerini ne derece karşıladığını tespit etmek,
2. Ulusal düzeyde ve AB düzeyinde yürütülen gıda denetimlerinin gıdaların sağlamlığı ve güvenilirliğini ne ölçüde sağladığı ve tüketicilerin çıkarlarını koruduğunu araştırmak,
3. Gıda mevzuatı hakkında kamuya açık bir tartışma başlatmak,
4. Tüm bunların sonucunda Komisyonun AB gıda hukukunu geliştirmek üzere uygun tedbirler belirlemesini temin etmektir.

Komisyon, Kitapta çeşitli politika seçeneklerini tartışmaya açmadan önce, gıda zincirinin tamamını kapsayan bir yasal yaklaşım benimseyerek AB gıda hukukunun temel hedeflerini ortaya koymaktadır. Bahse konu hedefler;

- Halk sağlığı ve güvenliği ile tüketicinin korunmasında üst düzey bir standart sağlamak,
- AB Ortak pazarında malların serbest dolaşımını sağlamak,
- Risk değerlendirmesi ve bilimsel kanıta ilişkin yasal bir temel oluşturmak,
- Avrupa sanayinin rekabet gücünü artırmak, ihracat beklentilerini güçlendirmek,
- Gıda güvenliğine ilişkin birincil sorumluluğu sektördeki üreticilere ve tedarikçilere bırakmak,
- Mevzuatın tutarlı, mantıklı ve açık olmasını sağlamaktır.

Etkin, açık, kapsamlı ve kullanıcı dostu bir mevzuatın hazırlanıp uygulamaya konulabilmesi için Komisyon, AB gıda mevzuatını basitleştirmeyi ve daha rasyonel hale getirmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede Yeşil Kitapta gündeme getirilen sorular aşağıdaki gibidir:

- Ayrıntılı her şeyi tarif eden bir mevzuat mı istemekteyiz yoksa daha genel bir yaklaşım mı benimsenmelidir?
- İyi imalat uygulamaları ve standartlar gibi işletmelerin bireysel olarak üstlendikleri düzenlemeler etkin midir ve gıda sektörü için uygun mudur?
- Mevzuat düzenlemelerinde yatay veya dikey yaklaşımlardan hangisi tercih edilmelidir?
- Ortak tarım politikası, iç pazarın düzgün işlemesi gereği, üst düzey tüketici korunması, mevzuat ve uygulamada basitleştirmeye gitme ve yerellik ilkesi gibi farklı unsurları tek bir gıda hukukunda nasıl bağdaştırabiliriz?
- Ulusal yasal girişimleri nasıl ele almalıyız?
- Karşılıklı kabul etme ilkesinin uygulanmasının zor olduğu durumlarda AB mevzuatını nasıl güçlendirebiliriz?

Metinde Komisyon tarafından gıda güvenliği alanındaki mevzuat ve uygulama bakımından aşağıdaki tespitler yapılmıştır:

- Mevzuat oluşturulurken ilgili sosyoekonomik tarafların görüşlerinin alınması şeffaflığın sağlanması bakımından kaçınılmazdır.
- Mevzuatın iç hukuka gecikmiş ve yanlış bir şekilde aktarılmasını önlemek amacıyla direktifler yerine tüzükleri kullanmak daha tercih edilebilir görünmektedir.
- Basitleştirilmiş usuller yoluyla mevzuatın, bilimsel ve teknik anlamda yaşanan hızlı gelişmelere, en kısa sürede uyumu sağlanmalıdır.
- Kullanılan tanımlar tüm gıda mevzuatı için ortak olmalıdır.
- Ayrıca Komisyon gıda ürünleri, piyasaya sunulma gibi terimlerin tanımı için öneride bulunmaktadır.

- AB hukukunun, gıda hijyenine ilişkin genel direktifler belirlerken, bunun bir alt dalı olan hayvan sağlığı ile ilgili olarak ayrıntılı mevzuat düzenlemesi, bu alandaki rasyonelleştirme çalışmalarını zorlaştırmaktadır.
- Müktesebatın tarım ve malların serbest dolaşımı bölümlerindeki yaklaşım farklılıkları dikkate alınmaksızın gıda kalitesi temin edilmelidir.
- Gıda maddelerindeki etiketlerde tüketiciler tarafından anlaşılması zor bilgilerin verilmesinden kaçınılmalıdır. (Güder 2006)

2.1.9. Beyaz Kitap

Komasyon BSE krizinin doruklarında Avrupa Adalet Divanı'nın da desteğini alarak Birleşik Krallık'a karşı gerekli tedbirleri almaya 1997 sonrasında da devam etmiştir. Dioksin krizi ortaya çıktığında Komasyon BSE ile tecrübesinden değerli bir ders aldığını tüketiciyi korumak adına çabuk ve etkili davranarak ispat etmiştir. Buna rağmen dioksin krizi Avrupa gıda mevzuatında birçok eksiklik bulunduğunu gün yüzüne çıkarmıştır.

Santer'in başında olduğu Komasyonun istifasından sonra Romano Prodi tarafından kurulan Komasyon yönetime geçtiğinde de, gıda güvenliği birincil mesele olarak ele alınmıştır. Komasyon, 12 Ocak 2000 tarihinde gıda güvenliği üzerine "Beyaz Kitap"ı yayınlamıştır.

Beyaz Kitap'ın amacı, tüketici güvenini yeniden oluşturmak ve korumaktır. Bunu sağlamak için bu belge, iddialı bir yasama programı yapılmasını önermektedir. Yakın gelecek için seksen dört yasa ve politika önceliği planlanmış ve çalışmalara büyük bir hızla başlanmıştır.

Beyaz Kitap, daha tutarlı, anlaşılır ve güncel hale getirmek ve uygulamayı güçlendirmek üzere "gıda yasası" üzerinde odaklanmıştır. Bununla birlikte, Komasyon tüm Birlik için bilimsel görüş sunmak ve tüketici sağlığını yüksek düzeyde korumak amacıyla yeni bir Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi'nin kurulmasını desteklemiştir.

2.1.10. Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesinin Planlanması

Komisyon, yüksek düzeyde gıda güvenliğini garanti altına alma ihtiyacını karşılamak için bağımsız bir Avrupa Gıda Otoritesinin kurulmasını en uygun yol olarak görmüştür. Beyaz Kitaba göre, Otorite gıda güvenliği ile ilgili, hızlı alarm sistemleri, gıda güvenliği ve sağlık konularıyla ilgili tüketicilerle iletişim ve diyalog, ulusal ajanslar ve bilimsel kurumlarla irtibat kurmak gibi birçok önemli görevi yerine getirecektir. Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi ayrıca, Komisyon'a gerekli analizleri sunmakla da görevlidir, bununla birlikte bu analizlerle ilgili yapılması gereken işlemlere karar vermek yine Komisyon'un sorumluluğunda kalacaktır. (Meulen ve Velde, 2004)

2.1.10. Yeni Gıda Güvenliği Mevzuatının Planlanması

Beyaz Kitap, bağımsız bir Otoritenin kurulmasının yanında, "çiftlikten sofraya" yaklaşımıyla üretilen gıda ürünleriyle ilgili tüm hususları kapsayan bir mevzuat yapısı için çeşitli tedbirler ortaya koymuştur. Ortaya çıkmış olan gelişmeler mevcut Avrupa mevzuatının güncellenmesi gerektiğini göstermiştir ve Komisyon gıda güvenliği standartlarını iyileştirmek için geniş kapsamlı tedbirler belirlemiştir.

Tüm gıda zincirini kapsamak üzere yem üretimi, tüketici sağlığının korunması, güvenli gıda üretiminde birincil sorumluluğun endüstri, üretici ve tedarikçilere verilmesi ve ulusal ve Avrupalı düzeyde resmi kontrolleri içeren bir yasal çerçeve oluşturulması teklif edilmiştir. Bu mevzuatın temel noktası tüm gıda zincirinde ürünlerin izlenebilirliğinin sağlanmasıdır.

Bilimsel tavsiye alınması da gıda güvenliği politikasını destekleyecek; ancak uygun olduğunda ihtiyatlılık tedbiri de uygulanabilecektir. Acil durumlarda hızlı, etkili korunma önlemlerinin alınması da önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

2.1.11. Gıda Güvenliği Kontrollerinin İyileştirilmesi

Komisyon'un kendi denetleme birimi Gıda ve Veterinerlik Ofisi'nin Üye Ülkelerde düzenli olarak yapmış olduğu denetimler, ülkelerin Topluluk mevzuatının uygulanmasında farklılıklar gösterdiğini ortaya çıkarmıştır. Beyaz Kitaba göre bu durum, Topluluk içerisindeki tüketicilerin eşit düzeyde korunmadığını göstermekte ve ulusal tedbirlerin etkinliğini tespit etmeyi zorlaştırmaktadır. Beyaz Kitap ulusal kontrol sistemlerinin geliştirilmesi ve işleme için Üye Ülkelerle işbirliği içinde bir Topluluk çerçevesi geliştirmeyi önermiştir. Bunun için mevcut olan en iyi uygulamalar ve FVO'nun tecrübeleri göz önünde bulundurulacak ve bu sistemlerin performansı için kabul edilen kriterler ve çalışmalar kılavuzlarda yer alacaktır. Ayrıca Topluluğun dış sınırlarındaki ithalat kontrolleri de tüm yem ve gıda maddelerini kapsayacak şekilde genişletilecek ve sınır kontrol noktalarının birbirleriyle koordinasyonunu sağlamak üzere çalışılacaktır.

2.2. Gıda Yasası

Beyaz Kitabın yayınlanmasından sadece 2 yıl sonra Avrupa Gıda Yasasındaki en önemli yapıtaşı olan 178/2002/AT sayılı Tüzük yayınlanmıştır. Bu tüzüğe İngilizcede yaygın olarak kısaca "Genel Gıda Yasası" denmekte ve bu tüzük Avrupa ve ulusal gıda yasalarının yeniden yapılandırılmasında bir temel oluşturulmaktadır. Genel Gıda Yasası'nın birincil amacı, gıda ürünleri ile ilgili olarak kamu sağlığı ve tüketici çıkarlarının en yüksek düzeyde korunmasıdır.

2.2.1. Gıda Yasasının genel şartları

"Gıda yasasının genel ilke ve gerekliliklerini belirleyen, Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi'ni kuran ve gıda güvenliği konularındaki prosedürleri belirleyen 28 Ocak 2002 tarih ve 178/2002 sayılı (AT) Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü", üç temel hedefi gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır:

- Avrupa Birliği ve Üye Ülkelerde uygulanacak olan modern gıda mevzuatının temelini oluşturacak prensipleri ortaya koymak
- Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesini (EFSA) kurmak
- Gıda güvenliği krizleri için Hızlı Alarm Sistemini (RASFF) de kapsayan prosedürleri belirlemek.

Tüzüğün amacı ve kapsamını açıklayan birinci maddesine göre, Tüzük iç pazarın etkin bir şekilde devam etmesini sağlarken, geleneksel ürünler de dâhil olmak üzere pazara sunulan gıda ürünlerinin çeşitliliğini de özellikle göz önünde bulundurarak gıda ile ilgili olarak insan sağlığı ve tüketici çıkarlarının korunmasını garanti altına almak üzere bir temel oluşturmaktadır. Bu tüzük, Topluluk ve ulusal düzeyde gıda ve yem güvenliği ile ve gıda ve yem güvenliğini etkileyebilecek direk veya dolaylı hususlarla ilgili genel prensipleri ortaya koymaktadır ve gıda ve yem üretimi, işlenmesi ve dağıtımının her aşamasında uygulanmaktadır. Bununla birlikte, evde kullanmak için birincil üretim veya evde kişisel tüketim amaçlı evde hazırlanan, işlenen veya depolanan gıda maddeleri Tüzük kapsamında yer almamaktadır.

178/2002/AT sayılı Tüzüğün en önemli maddelerinden biri gıda güvenliğinde ortak bir dil oluşturan “tanımlar” bölümüdür. Bununla birlikte, bu tüzükteki tanımlar sadece “bu Tüzüğün amaçları” için verilmiş olup, bu tanımlar olarak Üye Ülkelerin mevzuatında veya ilgili diğer Topluluk mevzuatlarında otomatik geçerli değillerdir. Bu nedenle her mevzuatın bu tanımlarla ilgili gerekli atıfta bulunması veya Genel Gıda Yasası tanımlarının o mevzuatta da yer alması gerekmektedir.

Risk analizi ilkesi kapsamında; gıda yasası, esasen bilimsel bulgu üzerine inşa edilen risk analizine dayanmaktadır. Risk analizi; risk değerlendirmesi, risk yönetimi ve risk iletişimi olarak isimlendirilen birbiriyle ilişkili üç bileşenden oluşmaktadır. Risk değerlendirmesi, mevcut en doğru bilimsel bulguya dayalı bağımsız, tarafsız ve şeffaf bir anlayışla yapılmalıdır. Risk yönetimi; risk değerlendirmesi sonuçlarına bakarak, politika alternatiflerini tartma ve riskin önlenmesi, azaltılması veya ortadan kaldırılması için gerekli faaliyetleri seçme sürecidir. Risk yönetimi aşamasında, karar vericilerin,

risk değerlendirmesinin yanında, geniş bir dizi başka faktörleri de (riskin kontrol edilebilirliği, gıda arz zincirinin problemlili bölümü için en etkili risk azaltma faaliyetleri, pratik düzenlemeler, sosyo-ekonomik etkiler ve çevre etkisi) dikkate almaları gerekmektedir (Anonim 2002).

İhtiyatlılık ilkesi, Genel Gıda Yasası ile ilk defa ortaya konulan bir kavramdır. İhtiyatlılık ilkesi kapsamında; değerlendirme sonucu sağlık üzerinde zararlı etkiler olabileceğinin tespit edildiği; fakat riskle ilgili bilimsel bilgi ve verilerin kesinlik kazanmadığı veya tamamlanmamış olduğu durumlarda; Üye Devletler ve Komisyon, geçici risk yönetimi tedbirleri alabilir. Böylece, karar vericiler veya risk yöneticileri, kesin bilimsel sonuçlara ulaşılana kadar, sağlığı korumak için harekete geçebilirler. Ancak bu ilkede önemli olan Birlik'te istenen düzeyde halk sağlığını korumaktır, alınan tedbirler riskle doğru orantılı olmalıdır, ticareti engelleyici düzeyde gerekenden daha sıkı tedbirler uygulanmamalıdır (Anonim 2002).

178/2002/AT sayılı Tüzük ile gıda güvenliğinin sağlanmasıdaki temel sorumluluk gıda sektörüne verilmektedir. Gıda sektöründeki işletmelerin tümü ithal ettikleri, ürettikleri, işledikleri, piyasaya sundukları veya dağıtımını yaptıkları gıdaların güvenilirliliğinden sorumludurlar. Herhangi bir riskin ortaya çıkması durumunda, ilgili işletme gerekli ihtiyati tedbirleri vakit kaybetmeksizin almalı ve yetkilileri durumdan haberdar etmelidir.

Bununla birlikte Üye Ülkelerin de gıda yasasını uygulamaları ve yasa şartlarının gıda ve yem işletmecileri tarafından yerine getirildiğini tetkik etmeleri gerekmektedir, bunun için bir resmi kontrol sistemi oluşturmaları ve gerekli faaliyetleri yerine getirmeleri gerekmektedir. Tüzüğe göre, gıda ve yem yasasının ihlali durumunda uygulanacak tedbir ve cezaları Üye Devletlerin belirlemesi gerekmektedir ve söz konusu tedbir ve cezaların etkili, ihlalle doğru orantılı ve caydırıcı olması gerekmektedir (Anonim 2002).

Tüzüğün ortaya koyduğu önemli prensiplerden biri de gıda ve yemle ilişkili olabilecek gıda, yem, gıda üreten hayvan ve benzeri her türlü maddenin üretim, işleme ve dağıtımın her aşamasında izlenebilir olması gereğidir. Uygun bilgi toplama sistemleri

kullanılarak, işletmeler kendilerine gıda ürünü sağlayan ve kendilerinin gıda ürünü sağladığı kişi veya işletmeleri belirleyebilmelidir.

Şeffaflık İlkesi kapsamında ise; gıda güvenliği ve tüketici çıkarlarının korunması, genel anlamda halkı, hükümet dışı örgütleri, meslek birliklerini, uluslararası ticaret ortaklarını ve ticaret örgütlerini ilgilendirdiğinden; gıda yasasının hazırlanması, değerlendirilmesi ve revizyonu sırasında, tüm paydaşlar dâhil edilmeli, temsil yapıları aracılığıyla veya doğrudan şeffaf halk istişaresine gidilmelidir. Yem veya gıdanın risk oluşturduğu düşünülüyorsa, otoriteler, insan veya hayvan sağlığına yönelik risk hakkında halkı bilgilendirmelidir (Anonim 2002).

2.2.2. Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi

Tüzükte, Avrupa Birliği Gıda Güvenliği Otoritesi'nin (EFSA), misyonu ve görevleri; teşkilat yapısı; çalışma esasları açıklanmakta ve EFSA'nın bağımsızlık, şeffaflık, gizlilik ve iletişimle ilgili hususları ile ilgili mali hükümler belirlenmektedir.

2.2.3. Gıda Güvenliğiyle İlgili Prosedürler

Gıda güvenliği konularındaki çeşitli prosedürler belirlenmiştir. Bu kapsamda;

- Gıda ve Yem için Hızlı Uyarı Sistemi (RASFF – Rapid Alert System for Food and Feed) kurulmakta,
- Acil durum prosedürleri kabul edilmekte,
- Kriz yönetimi getirilmekte,
- Bir Düzenleyici Komite olan 'Gıda Zinciri ve Hayvan Sağlığına İlişkin Daimi Komite' (SCFCAH) oluşturulmaktadır.

2.2.3.1. Hızlı Alarm Sistemi

Gıda ve Yem için Hızlı Alarm Sistemi (RASFF); 1979'dan beri uygulamada olan bir sistem olup, bugün tüm gıdaları ve yemi kapsamına almıştır. Bu ağ Üye Devletleri, yönetim kapasitesi olarak Komisyonu ve EFSA'yı içine almakta olup; ağın üyeleri,

- AB
 - Avrupa Komisyonu,
 - Avrupa Komisyonu – Sağlık ve Tüketicinin Korunması Genel Müdürlüğü,
 - Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi (EFSA),
- Avrupa Serbest Ticaret Birliği (“EFTA-European Free Trade Association” Gözetim Otoritesi),
- Üye Devletlerdeki yetkili otoriteler,
- İzlanda, Liechtenstein ve Norveç'teki yetkili otoritelerdir. (Gültekin 2005)

Üye Devletler, RASFF yoluyla,

- Gıda ve yemin piyasaya sürülmesini sınırlandırmaya ya da geri çekilmesini veya geri çağırılmasını zorlamaya yönelik her tedbirden,
- Gıda ve yemin kullanımının önlenmesi veya kontrol altına alınmasına yönelik operatörlerle ilgili her tedbirden,
- AB sınır kapılarında yetkili otorite tarafından reddedilen her yem veya gıda partisinden Komisyonu haberdar eder ve Komisyon bu bilgiyi ağ boyunca aktarır. Gıda konusunda RASFF'de yayılan riske ilişkin bilgi, halka da açılır.

“Uyarı bildirim”, “bilgi bildirim” ve “haber” olmak üzere üç tür bildirim vardır. “Uyarı bildirim”; risk oluşturan gıda veya yemin piyasada olduğu ve derhal faaliyet gerektiği durumlarda, problemi tespit eden ve geri çekme/geri çağırma gibi gerekli tedbirleri almış olan Üye Devlet tarafından gönderilir. Ağdaki tüm üyeleri, problemlü ürünün onların piyasalarında da bulunup bulunmadığını araştırma ve böylece onların da gerekli tedbirleri alabilmeleri için bilgilendirme amacını taşır. Tüketiciler, uyarı bildirim almış ürünün piyasadan geri çekilmiş veya geri çekilme aşamasında olduğu

konusunda temin edilebilir. Üye Devletlerin; medya yoluyla detaylı bilgi vermek dâhil, bu faaliyetleri gerçekleştirmek için kendi mekanizmaları vardır. “Bilgi bildirimleri” ise; ürünün riskli olduğunun tespit edildiği, fakat bunun için ağıdaki diğer üyelerin derhal tedbir almasının gerekmediği, çünkü ürünün onların pazarlarına ulaşmamış olduğu durumlardaki gıda ve yem için söz konusudur. Bu bildirimler, çoğunlukla AB dış sınırlarında test edilip reddedilmiş olan gıda ve yem mallarına ilişkindir. Tüketiciler, bilgi bildirimini almış ürünün pazarlarına ulaşmamış olduğu veya tüm gerekli tedbirlerin çoktan alınmış bulunduğu konusunda temin edilebilir. “Uyarı“ veya “Bilgi“ bildirimini olarak iletilmeyen, fakat kontrol otoritelerinin ilgisini çekebilecek gıda ve yem güvenliğine ilişkin bilgiler; Komisyon tarafından ağıdaki üyelere “Haberler“ başlığı altında sunulur.

Komisyon, uyarı ve bilgi bildirimlerine ilişkin haftalık açıklama yayınlar. Açıklık ile ticari bilginin korunması arasındaki dengeyi korumak için, tek tek firmaların ticari isimleri ve kimlikleri yayınlanmaz. RASFF bildirimini, zaten tedbirlerin alınmış veya alınma sürecinde olduğu anlamına geldiği için, bu durum tüketicinin korunması ilkesine ters düşmez. Komisyon, bu haftalık açıklamalardaki bilgilerin doğruluğuna dair herhangi bir sorumluluk almaz. Bu bilgiler, Üye Devletlerdeki / Avrupa Ekonomik Alanı– Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) ülkelerindeki resmi temas noktalarından alındığı şekliyle yayınlanır. Bir resmi temas noktasından çoktan yayınlanmış bir bildirimle ilişkin alınan ilave bilginin değişikliğe veya bilginin geri çekilmesine neden olacağı durumlarda, Komisyon yayınlanacak bir sonraki haftalık açıklamaya bir düzeltme veya geri çekme duyurusu ekler.

Komisyon; uyarı bildirimini almış ürün bir üçüncü ülkeye ihraç edilmişse veya üçüncü ülke menşeli bir ürüne ilişkin bildirim alındığında, söz konusu ülkenin düzeltici tedbir alması ve böylece problemin tekrarlanmaması için, o üçüncü ülkeyi bilgilendirmek durumundadır (Gültekin 2005).

2.2.3.2. Acil Durum Tedbirleri

AB menşeli olan veya bir üçüncü ülkeden ithal edilen yem veya gıdanın insan sağlığı, hayvan sağlığı veya çevre için ciddi risk oluşturma ihtimali varsa ve risk Üye Devletler tarafından alınan tedbirlerle kontrol altına alınamıyorsa; Komisyon, kendi inisiyatifiyle veya Üye Devletin isteği üzerine, durumun ciddiyetine bağlı olarak,

- AB menşeli ürünler için: söz konusu ürünün piyasaya sürülmesinin veya kullanımının askıya alınması, özel koşulların getirilmesi ve başka geçici tedbirlerin kabul edilmesi
- Üçüncü ülkeden ithal edilen ürünler için: ithalatın askıya alınması, özel koşulların getirilmesi ve başka geçici tedbirlerin kabul edilmesi tedbirlerinden birini veya daha fazlasını benimser. (Anonim 2002)

Bu tedbirler, Gıda Zinciri ve Hayvan Sağlığına İlişkin Daimi Komite prosedürüyle (SCFCAH) kabul edilir. Ancak, acil durumlarda, ilgili Üye Devletlere danıştıktan ve diğer Üye Devletleri bilgilendirdikten sonra, Komisyon tek başına geçici olarak tedbir alabilir. Böyle bir durumda, bu geçici tedbirin, en fazla 10 işgünü içinde, SCFCAH bağlamında doğrulanması, düzeltilmesi, iptal edilmesi veya uzatılması gerekir.

Üye Devlet, acil durum tedbiri alma gerekliliği hususunda Komisyon'u resmi yolla bilgilendirmişse ve Komisyon harekete geçmemişse; Üye Devlet geçici koruyucu tedbirler alabilir. Diğer Üye Devletleri ve Komisyon'u bununla ilgili derhal bilgilendirmelidir. 10 işgünü içinde, Komisyon; ulusal geçici koruyucu tedbirlerin uzatılması, düzeltilmesi veya iptali için, konuyu SCFCAH'a göndermek durumundadır.

2.2.3.3. Kriz Yönetimi

Komisyon'un, EFSA ve Üye Devletlerle yakın işbirliği içinde, Tüzükle belirlenmeyen insan sağlığına doğrudan veya dolaylı risk oluşturan durumları belirleyen ve bunun

neden olduğu krizi kontrol altına almak için gerekli pratik prosedürleri oluşturan bir genel kriz yönetimi planı hazırlaması gerekmektedir.

Ciddi risk içeren bir durum, mevcut hükümlerle, özellikle de acil durum tedbirlerinin uygulanmasıyla, yeterli ölçüde kontrol altına alınamayacaksa; Komisyon, derhal, EFSA'nın bilimsel ve teknik destek vererek katılım sağlayacağı bir kriz birimi oluşturmaktadır. Bu kriz birimi, gerekli tüm bilgileri toplayıp değerlendirmekten ve insan sağlığına riski önlemek, ortadan kaldırmak veya azaltmak için seçenekleri belirlemekten sorumludur. Ayrıca, maruz kalınan riskler ve alınan tedbirler konusunda halkı bilgilendirir.

Bunların yanısıra; Üye Devletlerin temsilcilerinden oluşan ve Komisyon temsilcisinin başkanlık ettiği SCFCAH; Komisyon'a yardım eder ve tüm konularla ilgilenecek şekilde bölümler halinde organize edilir. Sonuç olarak; 178/2002/AT sayılı Tüzük ile,

- Gıdaya İlişkin Bilimsel Komite'nin, Hayvan Beslenmesine İlişkin Bilimsel Komite'nin, Bilimsel Veteriner Komitesi'nin, Pestisitlere İlişkin Bilimsel Komite'nin, Bitkilere İlişkin Bitkisel Komite'nin ve Bilimsel Yürütme Komitesi'nin yerini EFSA;
- Gıdalara İlişkin Daimi Komite'nin, Yemlere İlişkin Daimi Komite'nin, Daimi Veteriner Komitesi'nin ve Bitki Sağlığına İlişkin Daimi Komite'nin de yerini SCFCAH almaktadır.

2.3. Hijyen Paketi

Topluluk, zaman içinde gıda hijyeni ile ilgili pek çok gereklilik belirlemiş olup; bunlar, üretilen ve piyasaya sürülen gıdaların hijyenini temin etmek için tasarlanmış yirminin üzerinde hukuki metinde yer almaktadır. Ancak, bu gereklilikler, İç Pazarın zamanla ortaya çıkan ihtiyaçlarına verilen yanıtlar niteliğinde olduğu için; gıdanın hayvansal veya bitkisel olmasına göre değişen bir dizi farklı hijyen rejimiyle sonuçlanmıştır.

Ayrıca, bitkisel gıdaların çiftlik düzeyinde üretimi (birincil üretim) gibi bazı alanlar, kapsam dışında kalmıştır.

Komisyon; Ocak 2000’de yayınlanan “Gıda Güvenliğine İlişkin Beyaz Kitap”ta, hijyen konusuna getirilecek koordineli ve bütünsel yaklaşımın gıda güvenliği için hayati önem taşıdığını vurgulamış, gıda hijyeni ve veteriner konularındaki mevzuatta revizyon ihtiyacını ifade etmiştir. Bu revizyon;

- Gıda hijyeni,
- Hayvansal gıdalar için özel hijyen kuralları,
- İnsan tüketimine yönelik hayvansal ürünlerin resmi kontrolleri,
- İnsan tüketimine yönelik hayvansal ürünlerin üretimini, piyasaya sürülmesini ve ithalatını düzenleyen hayvan sağlığı kuralları ve
- Gıda ve yeme ilişkin resmi kontroller konularında öneriler içermiştir (Gültekin 2005).

Bu kapsamda gerçekleştirilen revizyon çalışmaları sonucu, yeni hijyen kuralları Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından Nisan 2004’te kabul edilmiştir. ”Yeni Hijyen Paketi” olarak adlandırılan bu revizyon paketi,

- 852/2004/AT
Gıda maddelerinin hijyenine ilişkin 29 Nisan 2004 tarihli ve 852/2004 sayılı (AT) Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü,
- 853/2004/AT
Hayvansal gıdalar için spesifik hijyen kurallarını belirleyen 29 Nisan 2004 tarihli ve 853/2004 sayılı (AT) Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü,
- 854/2004/AT
İnsan tüketimine yönelik hayvansal gıdaların resmi kontrollerinin organizasyonu için spesifik kuralları belirleyen 29 Nisan 2004 tarihli ve 854/2004 sayılı (AT) Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Tüzüğü ve

- 882/2004/AT

Yem ve gıda yasası, hayvan sağlığı ve hayvan refahı kurallarına uyumun doğrulanması için gerçekleştirilen resmi kontrollere ilişkin 29 Nisan 2004 tarihli ve 882/2004 sayılı (AT) Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü'nden oluşmaktadır.

Hijyen paketi içindeki tüzük hükümlerinin uygulanmasına başlamak için 1 Ocak 2006 tarihi belirlenmiştir ve tüzüklerin uygulanması bu tarihte başlamıştır.

Gıda güvenliğine ilişkin yeni Topluluk mevzuatı için temel oluşturan “Gıda yasasının genel ilke ve gerekliliklerini belirleyen, Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi’ni kuran ve gıda güvenliği konularındaki prosedürleri belirleyen 178/2002/AT sayılı Tüzük dayanak alınarak hazırlanan Hijyen Tüzükleri, uygulamada da yine Genel Gıda Yasası Tüzüğü şemsiyesi altında ele alınmaktadır.

852/2004/AT sayılı Gıdaların Hijyenine ilişkin Tüzük ile 853/2004/AT sayılı Hayvansal Gıdaların Hijyeni ile ilgili Spesifik Kuralları Belirleyen Tüzük gıda işletmecilerine yönelik; 882/2004/AT sayılı Yem ve Gıda Yasası, Hayvan Sağlığı ve Hayvan Refahı Kurallarına Uygunluğun Doğrulanması İçin Gerçekleştirilecek Resmi Kontrollere ilişkin Tüzük ile 854/2004/AT sayılı İnsan Tüketimine Yönelik Hayvansal Gıdaların Resmi Kontrollerinin Organizasyonuna Yönelik Spesifik Kuralları Belirleyen Tüzük ise yetkili mercilere yönelik olarak hazırlanmıştır.

882/2004 ve 852/2004 sayılı Tüzükler genel kuralları belirlerken, 853/2004 ve 854/2004 sayılı Tüzükler daha spesifik kuralları belirlemektedir.

2.3.1. Gıda Maddelerinin Hijyeni Hakkında 852/2004/AT sayılı Tüzük

Bu tüzük gıda işletmecileri için gıda maddelerinin hijyenine ilişkin genel kuralları belirlemekte olup, gıda işletmecilerine iyi hijyen uygulamalarının yanında HACCP ilkelerine dayanan prosedürlerin uygulanması sorumluluğunu getirmektedir (852/2004/AT). Tüzük gıda üretim, işleme ve dağıtımının tüm aşamaları ve ihracatı

kapsamakta olup, ithal edilen ürünlerin de en azından Toplulukta üretilen gıda ile denk hijyen standartlarını sahip olması gerektiğini şart koşturaktadır. Bununla birlikte özel ev kullanımı için birincil üretim, özel ev tüketimi için gıdanın evde hazırlanması, işlenmesi ve depolanması ve üretici tarafından küçük miktarlardaki birincil ürünlerin son tüketiciye veya son tüketiciye doğrudan sunum yapan satış tesislerine doğrudan arzı ile sadece jelâtin ve kolajen üretimi için hammadde ile uğraştıkları için gıda işi tanımı içinde kalan toplama merkezleri ve tabakhaneler tüzük kapsamı dışında bırakılmaktadır. Tüzük ile tüm gıda işletmecileri için genel ve spesifik hijyen gereklilikleri ortaya konulmakta ve HACCP ile ilgili kurallar belirlenmektedir. Tüzüğe göre HACCP prensiplerini uygulamakla yükümlü işletmecilerin, mutlaka HACCP prensiplerini uyguladıklarına dair belge ya da sertifikasyona sahip olmaları gerekmekte, işletmelerin yetkili makamın işletme doğası ve büyüklüğüne göre öngördüğü şekilde bir kanıt sunmaları istenmektedir.

Gıda işletmecileri ilgili mevzuata göre yetkili makamlarla işbirliği yapmakla, kontrolleri altındaki işletmeleri yetkili makama bildirerek kayıt altına aldırarak ve işletme bilgilerini güncel tutmakla yükümlüdürler. Kayıt prosedürü tüm gıda işletmeleri için geçerli olup, ayrıca tesisin bulunduğu Üye Devletin ulusal yasası, 853/2004/AT sayılı Tüzük veya başka bir karar uyarınca tesisin onaya tabi olduğu durumlarda, en az bir yerinde kontrol sonrası, tesisin yetkili makam tarafından onaylanması gerekmektedir (852/2004/AT Madde 6).

2.3.2. Hayvansal Kaynaklı Gıda Maddeleri Hijyeninde Belirli Hijyenik Kurallara İlişkin 853/2004/AT sayılı Tüzük

Bu Tüzük, gıda işi yapan işletmeciler için, hayvansal kökenli gıdaların hijyenindeki özel kuralları belirlemekte olup, aksi açık ve net bir biçimde belirtilmedikçe, bitkisel kökenli ürünler ve hayvansal kökenli işlenmiş ürünlerin her ikisini de içeren gıdalar için uygulanmaz. Bununla birlikte, bu tür gıdaların hazırlanmasında kullanılan hayvansal kökenli işlenmiş ürünler bu Tüzüğün gerekliliklerine uygun olarak elde edilmeli ve işleme tabi tutulmalıdır.

Özel evsel kullanım için birincil üretim, özel evsel tüketim için gıdanın hazırlanması, işlenmesi veya depolanması; üretici tarafından, birincil ürünlerin az miktarlarda son tüketiciye dolaysız olarak arzı veya son tüketiciye dolaysız olarak arz eden yerel perakendecilere arzı; üretici tarafından, çiftlikte kesilen kümes hayvanları ve lagomorpların (tavşan biçimliler) az miktarlarda son tüketiciye dolaysız olarak arzı veya son tüketiciye bu etleri taze et şeklinde dolaysız olarak arz eden yerel perakendecilere arzı; avcılar tarafından, yabani hayvanların ve etlerinin az miktarlarda son tüketiciye dolaysız olarak arzı veya son tüketiciye dolaysız olarak arz eden yerel perakendecilere arzı bu Tüzük hükümleri dışında tutulmaktadır. Tüzük perakende satış için de uygulanmamakla birlikte tüzükte bunun istisnaları belirtilmektedir.

Tüzükte tesislerin kaydı ve onayı ile ilgili kurallar Madde 4'te belirlenmektedir. Bu maddeye göre, hayvansal ürünleri muameleye tabi tutan tesisler, o Üye Devletteki yetkili otorite tarafından onaylanmak durumundadır. Bu onay hükmü; sadece ürünlerin birincil üretimini, taşıma işlemlerini ve sıcaklık-kontrollü depolama koşulları gerektirmeden depolanmasını gerçekleştiren tesislerde veya Tüzüğe tabi olmayan perakende işlemlerinde uygulanmaz. Onaya tabi olan tesis 854/2004/AT sayılı Tüzük kapsamında gerçekleştirilen denetim sonrasında yetkili otorite tarafından onay veya şartlı onay verilmedikçe faaliyet gösteremez.

Üye Devletler, imal edilen hayvansal ürünün türünü gösteren ilave kodlarla birlikte onay numarası verilen onaylı işletmelerin güncel listelerini bulundurmalıdır.

2.3.3. Hayvansal Kökenli Ürünlerin Resmi Kontrolüne İlişkin 854/2004/AT sayılı Tüzük

Bu Tüzük, hayvansal kökenli ürünlerin resmi kontrollerinin organizasyonuna ilişkin özel kuralları ortaya koymakta olup, sadece 853/2004/AT sayılı Tüzüğün kapsamındaki faaliyetleri ve kişileri kapsamaktadır (854/2004/AT Madde 1).

Tüzükle; AB, hayvansal ürünlerin resmi kontrollerine ilişkin bir Topluluk çerçevesi oluşturmakta ve taze et, çift kabuklu yumuşakçalar, balıkçılık ürünleri ile süt ve süt

ürünleri için özel kurallar getirilmektedir. Topluluk işletmelerinin resmi kontrolleri konusunda; Tüzük, tesislerin yetkili otorite tarafından onaylanmasına ilişkin gereklilikleri belirlemektedir.

Tüzüğe göre, Topluluk mevzuatı, işletmelerin onayını gerektiriyorsa, yetkili makam, yerinde ziyaret yapmalıdır. İlgili faaliyetler için onay ancak, gıda işletmecisinin 852/2004/AT ve 853/2004/AT sayılı Tüzüklerin ilgili şartları ile gıda yasasının diğer ilgili şartlarını karşıladığını ispat etmesi durumunda verilmelidir. Yetkili makam, işletmenin tüm altyapı ve ekipman şartlarını karşıladığının yerinde ziyaret sonucunda ortaya çıkması durumunda, şarta bağlı onay verebilir. Şarta bağlı onayın verilmesinden sonra üç ay içerisinde gerçekleştirilen yeni bir yerinde ziyarette, işletmenin bahsi geçen diğer şartları da karşıladığının belirlenmesi durumunda tam onay verilmelidir. Şarta bağlı onay gerekli görüldüğü durumda toplam süresi toplam 6 ayı geçmeyecek şekilde uzatılabilmektedir (854/2004/AT Madde 3).

Şarta bağlı onay verilenler de dâhil olmak üzere, yetkili makam onaylanmış her işletmeye, üretilen hayvansal kökenli ürünlerin türlerini göstermek için kodların ilave edilebileceği, bir onay numarası vermelidir. Toptan satış yerleri için, onay numarasına hayvansal kökenli ürünleri üreten veya satan birimleri ya da grupları gösteren ikincil numaralar ilave edilebilir.

Yetkili otorite; bu Tüzükle uyumsuzluk tespit ettiğinde işletmeye; pazarlama, ithalat veya ihracatın yasaklanması ya da sınırlandırılması, onayın askıya alınması veya geri çekilmesi, tesisin geçici kapatılması vs gibi gerekli tüm sağlık tedbirlerini uygulayabilir.

Gıda işletmecileri, yetkili otoriteye, özellikle tesise giriş ve belge ve kayıtların sunulması konusunda olmak üzere, kontrolün yürütülmesinde gerekli tüm desteği vermelidir. Resmi kontroller;

- İyi hijyen uygulamalarının (tesis yapısı ve ekipmanlarının bakımı, tesis hijyeni, personel hijyeni, eğitim, insan tüketimine yönelik olmayan hayvansal yan ürünlerin işlenmesi),

- HACCP sistemine dayalı prosedürlerin (hayvansal ürünlerin mikrobiyolojik kriterlerle uyumu, aşırı miktarlarda yasaklanmış madde içermemesi, bulaşanlar veya kimyasal kalıntılar, yabancı madde gibi fiziksel tehlikeler içermemesi, pato-fizyolojik anormalliklerin veya değişikliklerin bulunmaması, bulaşma içermemesi) denetimlerinin yanı sıra; şartları sektör (taze et, çift kabuklu yumuşakçalar, balıkçılık ürünleri, süt ve süt ürünleri) tarafından belirlenen özel kontrolleri içermektedir.

2.3.4. Gıda ve Yemin Resmi Kontrolüne İlişkin 882/2004/AT Sayılı Tüzük

Bu Tüzük; gıda hijyeni mevzuatının yeniden incelenmesi ve resmi kontrollere ilişkin mevcut mevzuattaki boşlukların doldurulması kapsamında, üretimin her aşamasındaki ve tüm sektörlerdeki kontrolleri bütünleştirerek gıda ve yemin resmi kontrollerini yeniden düzenlemektedir. Tüzük; bu kontrollerin organizasyonu konusunda Avrupa Birliği'nin görevlerini belirlemekte ve Topluluk hukukuna uyulmadığı takdirde benimsenecek zorlayıcı tedbirler dâhil resmi kontrolleri yürütmekten sorumlu ulusal otoritelerin uyması gereken kuralları ortaya koymaktadır.

Tüzüğün amacı; doğrudan veya çevre yoluyla, insan ve hayvanlara yönelik ortaya çıkabilecek riskleri önlemek, bertaraf etmek veya kabul edilebilir bir düzeye indirmek ve gıda ve yemin etiketlenmesi ve tüketicilere sunulan her türlü bilgi dâhil, gıda ve yem ticaretiyle ve tüketici çıkarlarının korunmasıyla ilgili adil uygulamaları temin etmektir.

Tüzükte “resmi kontroller”, yem ve gıda yasası ile hayvan sağlığı ve hayvan refahı kurallarına uyumun doğrulanması için yetkili otorite veya Topluluk tarafından gerçekleştirilen her tür kontrol olarak tanımlanmaktadır. Bu Tüzük, tarım ürünlerinin ortak piyasa düzenlerine ilişkin kurallara uyumun doğrulanması için gerçekleştirilen resmi kontrollere uygulanmamaktadır.

Resmi kontrollerde Üye Devlet otoritelerinin sorumluluklarıyla ilgili temel ilkeler, 178/2002/AT sayılı Tüzükte zaten belirlenmektedir. 882/2004/AT sayılı Tüzük, bu ilkelerin nasıl yorumlanacağını ve uygulanacağını daha detaylı olarak açıklamaktadır.

Üye Devletler tarafından yürütülen resmi kontrollerin gıda ve yem konusundaki ulusal kurallara ve Topluluk kurallarına uyumu temin etmesi gerektiğinden; bunların, düzenli olarak ve uygun sıklıkla yem ve gıdanın üretim, işleme ve dağıtımının her aşamasında gerçekleştirilmesi gerekir. Bu kontrolleri; belirlenen riskler, önceki kontrollerden kazanılan deneyim ve bilgiler, ilgili işletme operatörleri tarafından gerçekleştirilmiş kontrollerin güvenilirliği ve olası şüpheler yönlendirmektedir.

Üye Devletler resmi kontrolleri gerçekleştirmekten sorumlu olacak yetkili otoriteleri belirlerler. Bu otoritelerin, etkinliklerinin ve tarafsızlıklarının temini niteliğindeki çalışma kriterlerini sağlamaları ve kalifiye personel (882/2004/AT Ek II) ile acil durum planlarına sahip olmaları gerekmektedir. Üye Devlet bazı kontroller konusunda bölgesel veya yerel otoritelere yetki verirse, bu otoritelerle merkezi otorite arasında etkili işbirliğinin temin edilmesi gerekir. Yetkili otoriteler, Tüzükle belirlenen hedeflere ulaştıklarını görmek için iç veya dış denetimler gerçekleştirebilir.

Yetkili otorite; bu Tüzükte belirlenen şartları taşıdıkları sürece hükümet-dışı yapılara, belirli kontrol görevleri konusunda yetki verebilir. Yetki verilen kontrol biriminin yetkisi net olarak belirlenmeli, bu birimin yeterli deneyim, ekipman ve altyapıya, yeterli sayıda kalifiye personele sahip olduğu ve verilen yetkiyle ilgili herhangi bir ihtilaf veya çıkarı olmadığı belgelenmelidir. Bununla birlikte, kontrol biriminin “teftiş yapan çeşitli tipteki kuruluşların işleyişi ile ilgili genel kriterler” EN 45004 Avrupa Standardına ve/veya sözkonusu devredilen görevler ile ilgili olan diğer bir standarda uygun olarak çalışıyor olması ve buna göre akredite olmuş olması gerekmektedir (882/2004 madde 5). Resmi laboratuvarlar ve yetki verilen laboratuvarların ”Test ve kalibrasyon laboratuvarları için genel şartlar”a ilişkin EN ISO/IEC 17025; “Test laboratuvarlarının değerlendirilmesi için genel kriterler” ile ilgili EN 45002 ve “Kalibrasyon ve test laboratuvarı akreditasyon sistemi – çalışma ve tanınma için genel şartlar”a ilişkin EN 45003 standartlarına göre akredite olmaları gerekmektedir (882/2004 Madde 12).

Tüzüğe göre, icra tedbirlerinin uygulanması hususunda yetki aktarılamaz. Yetkili otorite, yetki verdiği yapıları denetleyebilir. Üye Devletler bir kontrol birimine belli kontrol görevlerini devrettiklerine Komisyon'a bildirmekle yükümlüdürler.

Resmi kontrollerden sorumlu personelin tüm Üye Devletlerde homojen bir uygulama yapmasını sağlamak için söz konusu personelin alması gereken eğitimin kapsamı belirlenmiştir. Tüzüğe göre, resmi kontrolleri uygulayan personelin yetki alanlarında, görevlerini uzman bir şekilde yürütebilmelerine ve istikrarlı bir şekilde resmi kontroller gerçekleştirebilmelerine imkân tanıyacak uygun eğitimi almaları temin edilmelidir. Söz konusu eğitimin içeriği Tüzüğün Ek II' sinde verilmekle birlikte, bunun yanında personelin yetki alanlarında bilgilerinin güncel tutulması ve gerekli görüldüğü durumlarda ek eğitim alması gerekmektedir. Ayrıca, resmi kontrollerden sorumlu personelin çok disiplinli bir ortamda işbirliği yapmaya elverişli bir tutuma sahip olmaları gerekmektedir (882/2004/AT Madde 6).

Yem veya gıdanın insan veya hayvan sağlığı açısından risk oluşturabileceği yönünde makul bir şüphe varsa yetkili otoriteler, halka gerekli bilgiyi vermek durumundadır. Bununla birlikte; yetkili otorite personelinin, kontrol görevlerini gerçekleştirirken edindikleri ve meslek sırrı kapsamına giren bilgileri ifşa etmemesi gerekmektedir.

Tüzüğe göre, yetkili otoritenin resmi kontrollerle ilgili ilgili rapor tutması gerekmektedir. Bu raporlar, resmi kontrollerin amacının, uygulanan kontrol metotlarının, resmi kontrollerin sonuçların ve işyeri işletmecisi tarafından gerçekleştirilmesi gereken faaliyetlerin tanımlanmasını ihtiva etmelidir. Söz konusu raporun bir örneği en azından uygunsuzluk durumunda işletmeciye de verilmelidir.

Üye Devletler resmi kontroller için gerekli personelin temini veya diğer kaynaklar için kullanılmak üzere, genel vergilendirme veya harçlandırma ya da fiyatlandırma dâhil, uygun gördükleri herhangi bir araç ile uygun mali kaynakların sağlanmasını temin etmelidir. Belli ürünler/işletmeler için minimum tutarlar tüzük eklerinde belirlenmiştir.

Yetkili makamlar, işletmelerinin kayıt altına alınması için başvuruda bulunurken takip edilmek üzere yem ve gıda işyeri işletmecileri için, 852/2004/AT sayılı Tüzük ve “Hayvan Yemi Sektöründe Faaliyet Gösteren Belli İşletmeler ve Aracıların Kayıt Altına Alınması ve Onayı için Şartları ve Düzenlemeleri Ortaya Koyan 95/69/AT sayılı Direktif” veya gıda yasasına ilişkin gelecekte çıkartılacak olan düzenlemelere uygun olarak prosedürleri belirlemelidir; işletmelerin onaylanması için ek olarak 854/2004/AT sayılı Tüzük de dikkate alınmalıdır. Yetkili makamlar, kayıt altına alınmış ve/veya onaylanmış olan yem ve gıda işyerleri işletmecilerinin bir listesini oluşturmak ve bu listeyi güncel tutmakla yükümlüdürler.

Tüzükle, Topluluk Referans Laboratuvarları ve görevleri belirlenmektedir ve Üye Devletler, her Topluluk referans laboratuvarı için en az bir tane ulusal referans laboratuvarı tayin etmelidirler. Bir Üye Devlet başka bir Üye Devlette veya Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) Üyesi bir devlette yerleşik olan bir laboratuvarı tayin edebilmekte veya bir laboratuvar birden fazla Üye Devlet için ulusal referans laboratuvarı olabilmektedir.

Üye Devletler bütünleşik bir çok yıllık ulusal kontrol planı hazırlamalıdır. Bu plan, ulusal kontrol sistemini ve faaliyetlerini küresel ve kapsamlı bir yaklaşımla belirler. Ulusal kontrol planlarının uygulanmaya başlanmasından bir yıl sonra ve sonraki her yıl, Üye Devletler, Komisyon’a ilk kontrol planlarının güncellenmiş haline ilişkin bir rapor sunmalıdır. Komisyon, ulusal raporlara ve gerçekleştirdiği denetim sonuçlarına dayanarak, resmi kontrol sistemlerinin genel işleyişine ilişkin genel bir rapor oluşturmalıdır. Bu rapor, Avrupa Parlamentosu’na ve Konsey’e iletilir ve yayınlanır.

Üye Devletlerdeki Topluluk kontrolleri, bugüne kadar, Komisyon’un çeşitli sektörel Direktiflerindeki vekâletleriyle düzenlenmiştir. Bu Tüzükle tek bir hukuki temel getirilmesi ve kontrol planlarının oluşturulması; AB kontrol servislerine, Üye Devletlerin kontrol sistemlerini genel denetime tabi tutma imkânı sağlamaktadır. Gıda ve Veteriner Ofisi (FVO – Food and Veterinary Office) tarafından gerçekleştirilen bu denetimler, gerekirse, özel bir sektör veya problem için daha fazla sayıda özel denetimle

desteklenebilir. Komisyon, gerçekleştirilen her kontrol için bulgularını ve mümkünse Üye Devlete tavsiyelerini içeren bir rapor oluşturur.

Tüzük, ayrıca, Komisyon uzmanlarının üçüncü ülkelerde kontroller gerçekleştirmesini sağlar ve bu ülkelerin de AB'ye ihraç ettikleri ürünlere ilişkin Üye Devletlerinkiler gibi kontrol planları olmasını gerektirir. Bunlar, üçüncü ülkenin özel durumunu ve Topluluğa ihraç ettiği ürünlerin yapısını dikkate alan teknik ve ekonomik bakımdan uygulanabilir planlar olmalıdır.

Tüzüğe göre resmi kontroller sırasında uyumsuzluk tespit edildiğinde, yetkili otorite, uyumsuzluğun şeklini ve operatörün uyumsuzluk konusundaki geçmiş kayıtlarını dikkate alarak tedbir almalıdır. Bunlar; ürünün piyasadan geri çekilmesi veya imhası, işletmenin kapatılması veya tesis onayının askıya alınması gibi idari tedbirler ya da cezalar şeklinde olabilir. Bu cezaların etkili, oranlı ve caydırıcı olması gerekmektedir (882/2004/AT Madde 54).

Bu Tüzük, 178/2002/AT sayılı Tüzükte belirtilen koruma tedbirlerine yeni bir boyut kazandırmakta, Üye Devlet'in kontrol sisteminin yetersiz olduğuna dair bir kanıt varsa Komisyon'a tedbir alma imkânı vermektedir. Bu tedbirler, belli yem ve gıdaların piyasaya arzının askıya alınmasını veya bunlar için özel şartların belirlenmesini içerebilmektedir. Ancak, Topluluk kontrolleri sonucunda mevzuatla uyumsuzluk tespit edilirse ve ilgili Üye Devlet Komisyon'un isteği doğrultusunda ve belirlediği zaman dilimi içinde durumunu düzeltmezse Tedbir alınmaktadır (882/2004/AT Madde 56).

2.3.5. Uygulamaya Yönelik Diğer Düzenlemeler

Yeni hijyen kurallarının uygulanmasına ön ayak olmak için, uygulamaya yönelik düzenlemeler ve geçiş anlaşmaları 5 Aralık 2005'te kabul edilmiştir. Bu önlemler 1 Ocak 2006 itibari ile uygulamaya sokulmuştur ve aşağıdakilerden oluşmaktadır:

- Gıda maddelerine yönelik Mikrobiyolojik Kriterleri belirten 2073/2005 Sayılı AB Tüzüğü
- Gıda zinciri boyunca bilgi edinme gibi uygulama önlemlerini, deniz biyotoksinlerini tanımlamada kullanılan bazı test usullerini, işletmeler listesini, bazı hayvansal orijinli ürünlerin örnek sağlık sertifikalarını ve geleneksel karakterdeki gıdaların istisnai durumlarını içeren 2074/2005 sayılı AB Tüzüğü
- Trichinelladan arî çiftliklerde ya da bölgelerde yetişmiş domuzlar hariç kesime gönderilmiş domuzların, yaban domuzların ve atların tümünde Trichinella parazitinin varlığını analiz etmeye yönelik 2075/2005 sayılı AB Tüzüğü. Trichinella paraziti domuz, yaban domuzu ya da at eti çiğ (ya da az pişmiş) tüketildiğinde hastalığa neden olmaktadır.
- 31 Aralık 2009 Tarihine kadar eski rejimden yeni rejime geçilene kadar bazı geçiş düzenlemeleri içeren 2076/2005 sayılı AB Tüzüğü.

Önlemler özellikle hayvansal orijinli gıda stokları, hayvansal orijinli gıdaların ulusal pazara sunumu, ön-basılmış sağlık işareti ya da kimlik işareti, işaretleme aletleri, sağlık ithalat durumları, gıda zinciri bilgisi, mezbahane personelinin eğitimi, işletmelerin sertifikasyonu ve laboratuvarların akreditasyonu konularını içermektedir.

2.4. Avrupa Birliği'nde Gıda Güvenliğiyle İlgili Kurumsal Yapılanma

2.4.1. Sağlık ve Tüketiciin Korunması Genel Müdürlüğü (DG-SANCO)

Görevi, Avrupa Birliği vatandaşlarının sağlıklı, güvenli ve emin bir yaşam sürmeleri için çalışmak olan Sağlık ve Tüketiciin Korunması Genel Müdürlüğü (DG-SANCO) Komisyon'a bağlı bir birimdir. Genel Müdürlük, Avrupa Topluluklarının kurulmasından günümüze kadar gelişen gıda ve diğer ürünlerin güvenliği, tüketici hakları ve halk sağlığı alanlarındaki AB mevzuatının, güncel tutulması amacıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. Avrupa Komisyonu'nun iki Komisyoneri, Sağlık Komisyoneri Androulla Vassiliou ve Tüketici Komisyoneri Meglena Kuneva, Genel Müdürlüğün çalışmalarından sorumludurlar.

AB'de, sağlık ve tüketiciin korunmasıyla ilgili yasaları uygulamak ulusal, bölgesel ve yerel idarelerin görevidir ve bu idareler ülkelerindeki tüccar, imalatçı ve üreticilerin kurallara uygun olarak çalıştığını gözetmekle yükümlüdürler. Bununla birlikte DG-SANCO'nun görevleri içinde AB ülkelerinde kuralların doğru bir şekilde uygulandığını garanti etmek de yer almaktadır (http://ec.europa.eu/dgs/health_consumer/index_en.htm).

Avrupa Birliği Gıda Güvenliği Otoritesi (EFSA) ve Gıda ve Hayvan Sağlığı Ofisi (FVO) Genel Müdürlüğe bağlı Topluluk birimleri arasında yer almaktadır.

2.4.2. Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi (EFSA)

Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi (EFSA) 28 Ocak 2002 tarih ve 178/2002/AT sayılı Gıda Hukukunun Temel İlkelerine İlişkin Konsey ve Avrupa Parlamentosu Tüzüğüne dayanılarak kurulmuştur ve AB'de gıda güvenliği alanındaki en yetkili referans merkezidir. 178/2002 sayılı Tüzüğe göre Otorite, gıda güvenliği kapsamındaki risk analizinin risk değerlendirme ve risk iletişimi alanlarından sorumludur. Bu çerçevede, yem, bitki ve hayvan sağlığı konuları dâhil olmak üzere gıda zincirinin tamamıyla ilgili

Topluluğun bilimsel bilgi ve danışma ihtiyacını karşılamaktadır. Bunu yerine getirirken dünyanın diğer bölgelerindeki ve üye ülkelerdeki yetkili otoritelerle de işbirliği yapmaktadır.

EFSA'nın faaliyetlerinde takip ettiği temel ilkeler; bağımsızlık, bilimsel yetkinlik ve şeffaflıktır. Bu nedenle, en üst düzeyde bilimsel bilgiye sahip olmak, herhangi bir siyasi veya sektörel çıkardan uzak bulunmak, kamu tarafından yakından izlenebilir olmak ve ulusal bilimsel otoritelerle işbirliği yaparak bilimsel anlamda yönlendirici bir kimlik kazanmak EFSA için oldukça önemli görülmektedir.

Tüketicilerle de yakın temas içinde bulunmak ve tüketicilerin gerekli bilgilere zamanında ulaşmalarını sağlamak Otoritenin görevleri arasındadır. Tüzüğe göre risk değerlendirmesi ile risk yönetimi birbirinden ayrılmış ve risk yönetiminde EFSA'ya herhangi bir görev verilmemiştir. Ancak Komisyon, diğer AB kurumları ve üye devletlerin yürütecekleri düzenleyici faaliyetlerde Otoriteden görüş alabilmektedir.

EFSA, kendi tüzel kişiliği bulunan bir Topluluk kurumudur. Topluluğun diğer kurumlarından bağımsız bir şekilde çalışmakta, ancak harcamaları Topluluk bütçesinden finanse edilmektedir.

Otorite, hayvan sağlığı, hayvan refahı ve bitki sağlığı da dâhil olmak üzere gıda güvenliğinin her alanıyla ilgili bilimsel araştırma ve görüş oluşturma yetkisine sahiptir. Böylece gıda zincirinin tüm unsurları Otoritenin sorumluluk alanına dâhil edilmiş olmaktadır.

Dünyanın her tarafından bilgi toplayabilmesi, gıda alanındaki bilimsel gelişmeleri yakından takip edebilmesi ve bunları ilgililerle paylaşması EFSA'nın AB düzeyinde bilimsel yetkinliğini ispat edebilmesi için gerekli görülmektedir.

Otoritenin görevleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Gıda güvenliğine ilişkin risklerin bilimsel olarak değerlendirilmesi,

- Bilimsel bilginin toplanması ve analizi,
- Sektör tarafından Topluluk düzeyinde onaylanmak üzere hazırlanan ürün, madde veya süreçlere ilişkin dosyaların güvenilirlik açısından değerlendirilmesi,
- Muhtemel risklerin belirlenmesi,
- Bir gıda güvenliği krizi durumunda Komisyona bilimsel destek sağlanması,
- Kamuoyu ve bilgiye ihtiyaç duyan diğer ilgili taraflarla doğrudan iletişimin kurulması ve sürdürülmesi.

Otorite İtalya'nın Parma şehrinde bulunmakta olup bilimsel komitelerinin kurulmasıyla birlikte 2003 yılında tam anlamıyla faaliyete geçmiştir. Otoritenin faaliyetleri dört farklı birim tarafından yürütülmektedir (Güder 2006):

➤ Yönetim Kurulu:

Yönetim kurulunun görevi Otoritenin etkin bir şekilde çalışmasının sağlanmasıdır. Kurul Avrupa Parlamentosunun görüşü alınarak Konsey tarafından belirlenen 14 üyeden oluşmaktadır. Komisyon Konseyin içinden seçim yapacağı aday listesini oluşturmaktadır. Kurulda ayrıca bir Komisyon temsilcisi bulunmaktadır. Kurul üyeleri dört veya altı yıllığına seçilmektedir.

Üyeler herhangi bir hükümeti, sektörü veya kuruluşu temsil etmezler. Ancak, üyelerden dördünün tüketicileri temsil edebilecek bir öz geçmişe sahip olması gerekmektedir. Yönetim kurulu üyelerinin belirlenmesinde bilimsel yetkinliklerine ve tecrübelerine dikkat edilmektedir. Üyelerin seçiminde ayrıca AB'nin coğrafi anlamda en iyi şekilde temsiline önem verilmektedir. Otoritenin şeffaf çalışma ilkesi gereği Kurul toplantıları internette yayınlanmakta ve bazıları kamuoyuna açık gerçekleştirilmektedir.

➤ Genel Müdür:

Otoritenin günlük işlerinin yürütülmesi görevini üstlenir ve Yönetim Kuruluna karşı sorumludur. Genel Müdür Komisyon tarafından hazırlanan bir listeden Yönetim Kurulunca atanır. Görev süresi beş yıl olmakla beraber gerektiğinde uzatılabilir.

➤ Danışma Kurulu:

Üye devletlerdeki gıda güvenliğinden sorumlu yetkili otoritelerin temsilcilerinden oluşur. Görevi genel müdüre yardımcı olmaktır. Her bir üye devlet bir kişi ile temsil edilmektedir.

Bu kurul aracılığıyla üye devletler arasında gıda güvenliği alanında işbirliği geliştirilmekte, üye devletlerdeki ilgili kuruluşlar arasında bilgi paylaşımı ve görüş alışverişi sağlanmakta ve bazı bilimsel sorunlar çözüme kavuşturulabilmektedir. Ayrıca bu Kurul Otoritenin görüşlerinin AB üyesi ülkelere benimsenmesini de kolaylaştırmaktadır.

➤ Bilimsel Komite ve Paneller:

Otoritenin bilimsel görüşleri bir Bilimsel Komite ile farklı Bilimsel Paneller aracılığıyla oluşturulmaktadır. Bilimsel Komite farklı bilimsel panellerde ortaya çıkan görüşlerde tutarlılık sağlanması amacıyla oluşturulmuş olup genel koordinasyondan sorumludur. Komite bilimsel panel başkanlarından ve herhangi bir panele bağlı olmayan altı bağımsız uzmandan oluşmaktadır. Bilimsel paneller yönetim kurulunca üç yıllığına seçilen bağımsız uzmanlardan oluşmaktadır. Üyeler, bilimsel yeterlilik, bağımsızlık ve tecrübe kriterlerine göre belirlenmektedir. Bilimsel komite ve panellerin üyeleri Otoritenin çalışanları olarak değerlendirilmezler. Aşağıda Otorite bünyesinde kurulmuş bulunan bilimsel panellerin listesi yer almaktadır:

- Gıda katkı maddeleri, aromalar, gıda ile temasta bulunan maddelere ilişkin panel,
- Hayvan yeminde kullanılan maddeler, katkı maddeleri ve ürünlere ilişkin panel,
- Bitki sağlığı, bitki koruma ürünleri ve kalıntılara ilişkin panel,
- Genetik olarak modifiye edilmiş organizmalara ilişkin panel;
- Diyet ürünleri, beslenme ve alerjilere ilişkin panel,
- Biyolojik tehlikelere (BSE dâhil) ilişkin panel,
- Gıda zincirinde kirleticilere ilişkin panel,

- Hayvan sağlığı ve refahına ilişkin panel.

2.4.3. Gıda ve Hayvan Sağlığı Ofisi (FVO)

Avrupa Topluluğu sözleşmelerinin koruyucusu olan Komisyon, gıda güvenliği, hayvan sağlığı, bitki sağlığı ve hayvan refahı ile ilgili mevzuatın doğru bir şekilde yürütülmesi ve uygulanmasından sorumludur. Bu görevi yerine getirmek üzere Gıda ve Hayvan Sağlığı Ofisi, Komisyonun Sağlık ve Tüketicinin Korunması Genel Müdürlüğüne (DG-SANCO) bağlı olarak kurulan bir Topluluk birimidir. Bu birimin görevi hayvan ve bitki sağlığı dâhil gıda güvenliği alanındaki AB müktesebatının AB’de ve ihracatçı ülkelerde gereğince uygulanmasını temin etmektir.

Ofisin yapmakta olduğu değerlendirmeler aracılığıyla görevleri aşağdaki gibi özetlenebilir:

- Gıda güvenliği ve kalitesi ile bitki ve hayvan sağlığı alanlarında etkili kontrol sistemlerini geliştirmek,
- AB içinde ve AB’ye ihracat yapan üçüncü ülkelerde AB gıda güvenliği ve kalitesi ile bitki ve hayvan sağlığı müktesebatına uyumluluğu denetlemek,
- Bahse konu alanlara ilişkin AB politikasının gelişimine katkıda bulunmak,
- İlgili tarafları yaptığı değerlendirmeler hakkında bilgilendirmek.

Merkezi İrlanda Grange’ta bulunan Ofis, kurulduğu 1997 yılında 74 personele sahipken şu anda 81’i yerinde denetimlere katılan müfettişler olmak üzere toplam 163 personelle görevlerini yürütmektedir.

Gıda ve Veterinerlik Ofisi, ye ülkelerin etkili kontrol sistemlerine sahip olmalarını garantiye almak ve AB içinde ve AB’ye ihracat yapan üçüncü ülkelerde AB standartlarına uyumu değerlendirmek amacıyla çalışmakta ve ye ülkeler ve AB’ye ihracat yapan üçüncü ülkelerde denetimler yapmaktadır. Ofis, her yıl öncelikli alanları ve denetlenecek ülkeleri belirleyerek bir denetim programı oluşturmaktadır. Avrupa

Komisyonun internet sitesinde de yayınlanan bu programlar güncel kalmalarını teminen yıl ortasında tekrar gözden geçirilmektedirler. Yıllık program kapsamındaki her denetimin bulguları bir denetim raporunda sonuçlar ve tavsiyelerle birlikte ortaya konmakta ve ziyaret edilen ülkenin yetkili otoritesine taslak aşamasındaki raporlara yorum yapma imkânı verilmektedir. Ofis, denetimler sırasında tespit edilen eksiklikleri gidermeleri için ülkelerin yetkili otoritelerine tavsiyelerde bulunmaktadır. Yetkili otoriteden Gıda ve Veterinerlik Ofisi'ne eksikliklerin giderilmesiyle ilgili bir faaliyet planı sunması istenmekte, bu plan Ofis tarafından diğer Komisyon servisleriyle değerlendirilmekte ve çeşitli takip faaliyetleriyle planın uygulanması izlenmektedir (http://ec.europa.eu/food/fvo/index_en.htm). Ofis tarafından talep edilen iyileştirmelerin gerçekleştirilmediği tespit edilirse üye devletler Avrupa Adalet Divanına sevk edilebilmekte, diğer ülkelere ise ihracat yasağı getirilebilmektedir (Güder 2005).

Ofis ayrıca, gerekli gördüğü durumlarda Komisyon'un netleştirmesi veya değiştirmesi gereken mevzuatla ilgili veya yeni mevzuata ihtiyaç duyulan alanlarla ilgili hususları belirtebilmektedir. Bu şekilde Ofis'in denetimlerinin sonuçları AB mevzuatının geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Ofis, bunlara ek olarak Üye Ülkelerde aynı konuyla ilgili yapılan denetimlerin sonuçlarını özetleyen raporlar veya AB genelindeki pestisit kalıntı izleme raporları gibi genel raporlar da ortaya koymaktadır. Ofis, her yıl denetim programlarının gelişimini gözden geçiren ve genel sonuçları gösteren faaliyet raporları da yayınlamaktadır (http://ec.europa.eu/food/fvo/index_en.htm).

3. ÜYE ÜLKELERDE GIDA KONTROLÜ

3.1. Almanya

Almanya, 16 eyaletten oluşan federal bir cumhuriyettir. Federal Hükümet ile Eyaletler arası genel yetki dağıtımı 1949 yılında yürürlüğe giren Temel Yasa'nın 30. Maddesinde ve yasanın daha sonraki bazı maddelerinde ortaya konmaktadır. Yasanın 74. Maddesine göre, tarım ve ormansal üretimin teşviki, gıda arzının teminatı, tarım ve ormansal ürünlerin ithalat ve ihracatı, gıda ticaretiyle ilgili koruma, yem maddeleri gibi hususlar Federal Hükümet ilgili alanlarda kanun çıkarmadığı takdirde eyaletlerin yasal sorumluluğuna bırakılmıştır. Ancak, Federal Hükümet bu alanlarda büyük ölçüde yasal gücünü kullanmış ve tüm Almanya'da geçerli olan mevzuat düzenlemiştir.

Federal Hükümet, eyaletlerin federal yasaları ilgili yasalara uygun olarak uyguladıklarını denetlemektedir (Anonymous 2005a).

3.1.1. Gıda, Tarım ve Tüketiciyi Koruma Bakanlığı (BMELV)

Gıda, Tarım ve Tüketiciyi Koruma Bakanlığı, gıda maddelerinin ve gıda hijyeninin kontrolü alanında Merkezi Yetkili Otorite'dir. Bakanlık, 2001'de BSE krizi sonrası kurulan Tüketiciyi Koruma ve Gıda Güvenliği Federal Ofisi (BVL) ve Risk Değerlendirme Federal Enstitüsü (BfR)'nü kontrol etmekte ve üç bilimsel danışma kurulu tarafından desteklenmektedir. Bunlar, Tüketici ve Gıda Politikası Bilimsel Danışma Kurulu; Tarım Politikaları, Sürdürülebilir Tarım ve Kırsal Alanların Gelişimi Bilimsel Danışma Kurulu ve Genetik Kaynaklar Danışma Kurulu'dur. Bakanlığın, hem Berlin ve hem Bonn'da farklı birimleri yer almaktadır.

3.1.2. Tüketiciyi Koruma ve Gıda Güvenliği Federal Ofisi

Yaklaşık 430 çalışanıyla, Tüketiciyi Koruma ve Gıda Güvenliği Federal Ofisi'nin (BVL) görevleri, BMELV ile gıda güvenliği, veteriner işleri ve tüketiciyi koruma alanında işbirliği içinde çalışmak ve gerekli veri ve desteği sağlamaktır. BVL'nin temel odağı risk yönetimidir, kriz durumlarında BMELV adına BVL kriz merkezi olarak görev yapmaktadır.

BVL'nin kurulmasıyla, federal hükümet ile Eyalet otoriteleri arasında Bakanlık görevlileri ve gıda ve yem güvenliği alanındaki uzmanlarla kalıcı iletişim kurumsallaşmıştır. Böylece, yeni sorular veya krizlere daha çabuk tepki verilmesi sağlanmış ve AB programlarına farklı bir raporlama sisteminin temeli atılmıştır. BVL ayrıca, eyaletlere lojistik ve organizasyonel destek sağlamaktadır. Ofis, bu kapsamda Federal otorite olarak genel idari yönetmeliklerin hazırlanması, kontrol programlarının koordinasyonu ve Federal otorite ve Eyalet temsilcilerinin gıda güvenliği konularında birlikte çalıştıkları çalışma gruplarının organizasyonundan sorumludur.

AB Gıda ve Yem Hızlı Alarm Sistemi ve FVO Ulusal Kontak Noktası BVL'dir. Ofis, ayrıca veteriner ilaç kalıntıları ve hayvansal kaynaklı gıdalardaki kalıntılarla ilgili Avrupa ve Ulusal Referans Laboratuvarı'nı içinde barındırmakta ve yeni gıdaların ve gıda bileşenlerinin onayı alanında değerlendirme birimi olarak çalışmaktadır.

3.1.3. Risk Değerlendirme Federal Enstitüsü (BfR)

Gıda ile ilgili güvenlik konularında Almanya'nın uzman raporları ve pozisyon belgeleri için bilimsel organı 600 personeli ve yaklaşık 46 milyon Avro bütçesi olan Risk Değerlendirme Federal Enstitüsü'dür (BfR). Enstitü'yü kuran yasa BfR'nin bağımsız bir kurum olduğunu açıkça belirtmektedir, bununla birlikte Enstitü federal araştırma enstitülerinin bulgularından faydalanabilmektedir. Enstitü'nün görevleri şu şekildedir:

- Gıda ve yem güvenliği ve hayvan sağlığı alanında bilimsel görüş vermek,

- Merkezi Yetkili Otorite'ye bilimsel danışmanlık yapmak,
- AB Servisleri'yle işbirliği,
- Bilimsel araştırma,
- Kimyasalların sağlığa zararının değerlendirilmesi,
- Hayvan testlerinde alternatif metotların değerlendirmesi,
- Genetiği değiştirilmiş hayvan, bitki ve yem maddelerinin risk değerlendirmesi
- Gıda ve Yem Yasası'na göre izleme çalışmalarına ve yem maddeleri alanında ülke içi teftişlere katılmak,
- Kamuoyuyla risk iletişimi,
- Şarap ithalatında yüksek referans birimi olarak çalışmak.

3.1.4. Eyalet Yönetimleri

Eyaletlerde üst gıda kontrolü, yem ve veterinerlik otoritesi, bu alanlarda yetkili olan Bakanlık veya Senato Yönetimi'dir. Bu otoritenin yetkileri ilgili eyalette, gıda, yem ve veterinerlik alanlarında kontrol, planlama, koordinasyon ve talimatlandırmayı kapsamaktadır. Bazı eyaletlerde ise gıda ve yem kontrolü alanında Üst Eyalet Otoriteleri yetkilidir.

Almanya'da, 5 eyalet, vilayet hükümetleri tarafından yönetilen alt birimlere ayrılmıştır. Bu eyaletlerde, Vilayet Otoriteleri, tedbirlerle ilgili talimat verme, bölge ve belediye otoriteleri tarafından yapılan görevlerin uygulanmasında koordinasyon ve yönetim gibi sorumluluklara sahiptirler. Vilayet Otoriteleri teknik denetim çerçevesinde Eyalet Bakanlıkları tarafından denetlenmektedirler.

Daha aşağı düzeyde, yerel gıda kontrolü ve veterinerlik otoritesi olarak bölge veya belediye otoriteleri yer almaktadır. Yerel gıda kontrolü ve veterinerlik otoriteleri kontrolleri yürütmektedir. Almanya'da bölge ve belediyelerde 436 düşük seviyeli gıda ve veterinerlik otoritesi bulunmaktadır.

Bu düzeydeki otoriteler, Vilayet Otoriteleri tarafından, Vilayet Otoritelerinin mevcut olmadığı eyaletlerde ise Eyalet Bakanlığı veya Senato Yönetimi tarafından teknik açıdan denetlenmektedir.

Almanya’da et, kanatlı eti, süt ve balıkçılık işletmeleri için onay işlemlerinden eyaletler sorumludur. İlgili eyaletin uygulamasına göre, onay Eyalet Bakanlığı veya Senato Yönetimi, Vilayet Yönetimi veya özel bir otorite tarafından verilebilmektedir. Onay için prosedür genel olarak şu şekilde işlemektedir:

- İlgili işletme tarafından onay başvurusu
- İdari ve teknik dosyanın kontrolü ve değerlendirilmesi
- Yetkili onay otoritesi tarafından yerinde kontrol
- Onay işlemi
- Avrupa Komisyonu’na bilgi vermekle yükümlü olan BVL’ye onayın bildirimini

3.1.5. Akreditasyon

Belirli yöntemlere göre çalışan Alman Akreditasyon Kurumu (DAR) 1991 yılında, devlet ve özel sektör tarafından koordinasyonlu görevleri üstelenmesi için kurulmuştur. Kuruma, akreditasyon ve tasdik birimleri ve Alman akreditasyon politikasını aktif olarak etkileyen ve Alman akreditasyon sisteminin koordinasyonu ve yurtdışında temsili için katkı ödeyen diğer enstitüler üye olabilmektedir. Üyelikleri fahri olan üyeler DAR kurallarını uygulamaktadırlar.

DAR, yüksek bir kalite düzeyine ulaşmak için etkili bir ortak uygulama ortaya çıkarmak amacıyla; test laboratuvarları, sertifikasyon, denetim ve uygunluk değerlendirme birimlerinin akreditasyon ve tasdikini yapmaktadır. DAR akreditasyon veya tasdik işlemlerini bizzat gerçekleştirmemekle birlikte, görevleri şunlardır:

- Test laboratuvarları, sertifikasyon ve denetim birimlerinin akreditasyonu ve tasdiki alanında Almanya’daki faaliyetleri koordine etmek,

- Merkezi bir akreditasyon ve tasdik kaydı oluşturmak,
- DAR yöntemlerini geliştirmek.

İşlerin daha iyi yürütülebilmesi için DAR içerisinde farklı alanlardan sorumlu çeşitli birimler oluşturulmuştur. DAR içinde temsil edilen tüm akreditasyon kurumları DIN EN 45000 ve DIN EN ISO/IEC 17000 serisi ve DAR kararları çerçevesinde çalışmalarını sürdürmektedirler, böylelikle tüm akreditasyon kurumları akreditasyon için Kurum'un da onayıyla DAR sertifikalarını kullanabilmektedirler.

Almanya'da gıda denetim kuruluşları Hannover Akreditasyon Birimi (AKS), Alman Kimya Akreditasyon Birimi (DACH) ve Alman Tetkik İşleri Akreditasyon Sistemi (DAP) tarafından DIN EN ISO IEC 17020'ye, test ve kalibrasyon laboratuvarları ise DIN EN ISO IEC 17025'e göre akredite edilmektedirler (<http://www.dar.bam.de/>).

3.1.6. Denetim sonuçları

Almanya’da gerçekleştirilen gıda denetimleri sonuçları aşağıda yer almaktadır (<http://www.bvl.bund.de>).

Tablo 1. Almanya Federal Cumhuriyeti 2007 yılı yerinde denetim sonuçları

	Üreticiler (Birincil üretici)	Üretim ve ambalajlama yapan kuruluşlar	Pazarlama ve Taşımacılık firmaları	Perakendeciler	Hizmet sektörü kuruluşları	Perakende bazında satış yapan üreticiler	Toplam
İşletme sayısı	186.221	18.800	24.858	368.236	517.513	71.707	1.187.335
Kontrol edilen işletme sayısı	16.445	10.191	9.566	192.952	291.659	41.234	562.047
Denetim ziyareti sayısı	23.636	55.766	24.425	342.366	479.550	79.367	1.005.110
Uygunsuzluğa ² rastlanan denetim ziyareti sayısı	1.549	2.989	1.659	35.324	75.823	11.567	128.911
Uygunsuzluk türü							
Hijyen (HACCP, eğitim)	238	855	480	10.047	26.770	3.844	42.234
Genel hijyen	848	2.180	873	24.602	63.248	9.511	101.262
İçerik bileşenleri (mikrobiyolojik değil)	87	219	207	860	1.108	367	2.848
Etiket bilgileri ve sunum şekli	440	820	661	11.724	18.476	2.936	35.057
Diğer uygunsuzluklar	470	383	258	3.574	7.256	1.279	13.220

² Yalnız, yetkili mercilerin yönetmelikler doğrultusunda resmi önlemler almasını gerektiren uygunsuzluklar

Tablo 2. Almanya’da 2001 yılından bu yane kaydedilen gelişme

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
İşletme sayısı	1.022.979	1.009.353	1.101.081	1.040.300	1.050.236	1.179.330	1.187.335
Kontrol edilen işletme sayısı	650.246	612.635	614.611	605.962	592.010	590.010	562.047
Kontrol ziyareti sayısı	1.181.607	1.153.989	1.142.637	1.142.045	1.091.966	1.067.330	1.005.110
Uygunsuzluğa rastlanan işletme sayısı	136.029	123.944	123.132	125.909	131.761	138.128	128.911
Kontrol edilen işletmelerin toplam işletme sayısına oranı	%64	%61	%56	%58	%56	%50	%47
Uygunsuzluğa rastlanan işletmelerin toplam işletme sayısına oranı	%13	%12	%11	%12	%12	%12	%9
Uygunsuzluğa rastlanan işletmelerin kontrol edilen işletme sayısına oranı	%21	%20	%20	%21	%22	%23	%22,9
Kontrol edilen işletmeler bazında ortalama kontrol sıklığı	1,8	1,9	1,9	1,9	1,8	1,8	2,1

3.2. Birleşik Krallık

Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı; İngiltere, Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda'dan oluşmaktadır. İskoçya Parlamentosu, Galler Ulusal Meclisi ve Kuzey İrlanda Meclisi 1999 yılında kurulmuş ve bunun sonucunda intikal eden idari Tarım/Kırsal Kalkınma birimlerine gıda ve yem yasaları, hayvan sağlığı ve bitki sağlığı kontrolleri konusunda farklı derecelerde sorumluluk verilmiştir. İngiltere ve Galler'de resmi kontroller merkezi olarak tayin edilmiş olmakla birlikte, zamanla uygulama sorumluluğu merkezi ve yerel yönetim tarafından paylaşılmıştır. Yerel otoriteler, Gıda Standartları Ajansı (FSA), Çevre, Gıda ve Köyişleri Birimi (DEFRA) ve İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'daki Devredilmiş Yönetimlerin eşdeğer Birimleridir. Yerel düzeyde, gıda ve yem kanununun izlenme ve uygulanması büyük oranda yerel otoriteler tarafından yürütülmektedir (Anonymous 2006i).

3.2.1. Gıda Standartları Ajansı (FSA)

Gıda Standartları Ajansı, gıda ve yemle ilişkili kamu sağlığı ve tüketici çıkarlarının korunması amacıyla 2000 yılında Parlamento tarafından yayınlanan bir Kanunla kurulmuş bağımsız, Bakanlığa bağlı olmayan bir Hükümet birimidir. FSA, Birleşik Krallıktaki birkaç istisna dışındaki gıda ve yem mevzuatının kontrolünden sorumlu olan Merkezi Yetkili Otorite'dir. Ajansın merkezi Londra'da bulunmakta ve İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'da da ulusal ofisler yer almaktadır. Ajans, Birleşik Krallık Sağlık Devlet Sekreterliği aracılığıyla Birleşik Krallık Parlamentosu'na ve Sağlık Bakanları veya eşdeğerleri aracılığıyla da İskoçya Parlamentosu ile Galler ve Kuzey İrlanda Ulusal Meclisi'ne karşı sorumludur. Ajans'ın yönetimi kamu çıkarlarını gözetmeyi ön planda tutan hükümetle bağlantılı olmayan bir komite tarafından yapılmakta ve Ajans'ın ulusal öncelikleri bu komite tarafından belirlenmektedir. Bu öncelikler, FSA'nın beş yıllık stratejik planında yer almakta ve Ajans'ın her biriminin yıllık iş planlarında yansıtılmaktadır. Ajans'ın 2005–2010 yılları için hazırladığı stratejik planın temel amaçları şunlardır:

- Gıda kaynaklı hastalıkların azaltılması çalışmalarına devam etmek,
- Gıdanın radyolojik kontaminasyonu da dâhil kimyasal kontaminasyon kaynaklı riskleri azaltmak,
- Tüm tüketicilerin daha sağlıklı bir beslenmeyi tercih etmelerini kolaylaştırmak ve bu şekilde beslenme bağlantılı hastalıkları indirgeyerek yaşam kalitesini arttırmak,
- Tüketicilerin bilinçli tercih yapabilmelerini sağlamak.

Gıda Standartları Kanunu ile kurulan Gıda Standartları Ajansı'na standart belirleme, yerel otoritelerin gıda ve yem yasaları ile ilgili uygulamalarını izleme ve denetleme yetkileri verilmiştir. Yerel Otoritelerin Gıda Yasası Uygulamasıyla ilgili Çerçeve Kanun ile Ajans'ın bu yetkilerini uygulama mekanizması belirlenmiştir. Bu mekanizma Ajans ile Yerel Otoriteler Düzenleyici Servisi'nin (LACORS) yakın çalışması ile geliştirilmiş ve 1 Nisan 2001'n itibaren tam anlamıyla yürürlüğe girmiştir. Ajans, uygulayıcı kurumlar ve diğer paydaşlar arasındaki koordinasyon ve işbirliğini sağlamak için çeşitli gruplar kurmuştur ve bu gruplar yasaların uygulanmasıyla ilgili geri bildirimlerde bulunup tartışarak Ajans'a destek olmaktadır.

3.2.2. Et Hijyen Servisi

Et Hijyen Servisi, FSA'nın idari bir Ajansı olup, Büyük Britanya'da kamu sağlığı ile hayvan sağlığı ve refahını korumak amacıyla çalışmaktadır. Kuzey İrlanda'da ise bu hizmetler FSA adına Tarım ve Kırsal Kalkınma Birimi (DARD) Veteriner Hizmetleri-Veteriner Kamu Halk Sağlığı Birimi tarafından yerine getirilmektedir.

3.2.3. Çevre, Gıda ve Köyişleri Birimi (DEFRA)

Birleşik Krallık'ta hayvan sağlığı ve refahı ve bitki sağlığından sorumlu Merkezi Yetkili Otorite Defra'dır. Defra ve ajansları FSA'nın yetki alanı dışında kalan sığırların etiketlenmesi, organik ürün standartları, korunan gıda adları, yeme ilişkin hayvansal yan ürünler, TSE'lerle ilgili belirli kurallar, üçüncü ülkelerden ithal edilen hayvansal

ürünler, ilaçlı yem ve özel yem katkıları ile veteriner ilaçları ve pestisit kalıntıları gibi alanlardan da sorumludur. Bununla birlikte, bu hususlarla ilgili mevzuat, uygulama ve ithalat ihracat dahil kontrol yetkisi İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'da yetkilendirilen birimlere devredilmiştir. İngiltere'de hayvan sağlığı ve refahı ile bitki sağlığı alanlarında ise Defra, bölgesel otorite olarak çalışmaktadır.

Defra stratejik önceliklerini gerçekleştirmek için bir kısmı kendisine bağlı ve Birim tarafından finanse edilen, bir kısmı ise işbirliği içindeki ortaklar olan birçok birim ile çalışmaktadır. Gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı ve hayvan refahı ile ilgili olan Ajanslar aşağıda sıralanmaktadır:

- Hayvan Sağlığı
- Liman Balıkçılık Ajansı
- Kırsal Ödemeler Ajansı
- Veteriner Laboratuvarları Ajansı,
- Merkezim Bilim Laboratuvarı,
- Çevre, Balıkçılık ve Su Kültürü Bilim Merkezi,
- Pestisit Güvenliği Müdürlüğü,
- Veteriner İlaçları Müdürlüğü

Defra Ajansları dışında, Defra ile ortak çalışan Kurumlar şunlardır:

- Yerel Otoriteler
- Et Hijyen Servisi
- Hayvan Sağlığı Enstitüsü
- Doğal İngiltere
- Gıda Standartları Ajansı

3.2.4. Laboratuvar Hizmetleri

Yürütücü otoritelerin aldıkları numunelerin kimyasal ve mikrobiyolojik analizlerini yapacak resmi gıda laboratuvarları FSA tarafından belirlenmekte olup, Birleşik Krallık'ta yerel otoriteler için çalışan bu laboratuvarlar arasında Kamu Analiz Laboratuvarları, Sağlığı Koruma Ajansı ve Darülaceze Vakfı laboratuvarları da bulunmaktadır.

Birleşik Krallık Akreditasyon Servisi (UKAS), sertifikalandırma, test, denetim ve kalibrasyon hizmetleri veren organizasyonları uluslararası standartlara göre değerlendirme yetkisi hükümet tarafından verilmiş tek akreditasyon kurumudur. Resmi gıda kontrol laboratuvarlarının akreditasyon koşulları da FSA ve UKAS arasındaki bir anlaşma ile belirlenmiştir. Birleşik Krallık'taki resmi gıda laboratuvarları FSA'nın internet sitesinde yer almaktadır.

3.2.5. Yerel Otoriteler

Birleşik Krallık'ta 388'i İngiltere, 22'si Galler, 32'si İskoçya ve 26'sı Kuzey İrlanda'da olmak üzere toplam 468 Yerel otorite bulunmaktadır. Birleşik Krallık'ta Yerel Otoriteleri temsil yetkisi yerel otoritelerin düzenleme ve ilgili hizmetlerine destek veren bir yerel hükümet merkezi birimi olan Yerel Otoriteler Düzenleyici Servisi'ne (LACORS) verilmiştir. Bu servis, yerel gıda ve yem otoriteleri ve FSA ile koordinasyon, iletişim ve istişareyi sağlamaktan sorumludur. LACORS, yerel otoriteler için internet sayfasında operasyonel kılavuzları ve yasalardaki güncellemeleri yayınlamakta ve ayrıca belli uygulama konularında yerel otoritelerle direk temasa geçmekte ve aynı zamanda gıda ve yem kanunu uygulamalarıyla ilgili FSA'ya tavsiyelerde bulunmaktadır.

Liman Sağlık Otoriteleri (PHA) ise özel bir yasa ile kurulan ve ithal gıdaların Birleşik Krallık'a giriş noktalarındaki kontrolleri yürüten birimlerdir. Liman Sağlık Otoriteleri olmayan yerlerde bu birimin görevlerini de yerel otoriteler üstlenmektedir.

Yerel Otorite memurlarının kontrol faaliyetleri hizmet yürütme planlarında belirlenmiştir ve şunları kapsamaktadır: Gıda işletmelerinin denetimi, gıda denetimi, örnekleme ve analiz, şikayet araştırması, salgın ve gıda kaynaklı enfeksiyon hastalıklarının kontrolü ve araştırması ve işletmelere tavsiye sağlanması.

3.2.6. Gıda Maddeleri ve Gıda Hijyeni Kontrolü

Resmi kontroller söz konusu olduğunda, Birleşik Krallık'ta bu görevin büyük bir kısmının yerel ve liman otoritelerine verildiği görülmektedir. Bununla birlikte gıda işleme işletmelerinin onaylanması ve denetimi ile veteriner denetimi gerektiren taze et işletmelerinin onaylanmasından direk olarak FSA sorumludur.

Birleşik Krallık'ta yaklaşık 600.000 gıda işletmesi ve bunun yanında yaklaşık 195.000 birincil üretim düzeyinde işletme bulunmaktadır. Gıda satışı veya tedariki yapan her gıda firması, AB Hijyen Tüzüklerine göre onaylanması gerekenler hariç olmak üzere işletmesini yerel gıda otoritesine tescil ettirmekle yükümlüdür. Tescil zorunluluğu, evden yürütülen veya standlar ve kamyonetler gibi hareketli veya geçici yiyecek içecek işletmeleri de dâhil olmak üzere birçok gıda işletmesi türü için gereklidir. Birden çok işletme sahibi olanların her bir işletmeyi tescil etmeleri gerekmektedir. Birden çok yiyecek içecek işletmesinin bulunduğu alışveriş merkezi veya konferans merkezi gibi mekânlarda bu işletmelere çalışma izni veren kişinin tescil işlemini yaptırması gerekmektedir. Tescil başvuru formu ilgili yerel otoritenin internet sitesinden elde edilip, doldurularak e-posta, faks veya postayla Çevre Sağlığı Birimi'nin gıda ekibine ulaştırılabilmektedir (<http://www.food.gov.uk/enforcement/applicense/startingup/>). London City'ye ait, gıda işletmeleri kayıt formu örneği Ek I'de yer almaktadır (<http://www.cityoflondon.gov.uk>).

İşletmelerin minimum denetlenme sıklığı risk oranlarına göre yasalarla belirlenmiştir ve gıda yasasının uygulanmasıyla ilgili uzmanlaşmış Çevre Sağlığı Görevlileri teknik memurların da desteğiyle yerel otorite gıda hijyeni denetimlerini yürütmektedirler. Uygunsuzluk tespit edildiğinde, yerel otoriteler durumun ciddiyetine göre yasalarda belirlendiği şekilde yazılı uyarı, resmi ihtar ya da ceza uygulamaları yapmaktadır.

3.2.7. Gıda ve Yem için Hızlı Uyarı Sistemi (RASFF)

FSA'nın Acil Durum Planlama, Radyasyon ve Vakalar Birimi'nin Gıda Vakaları Şubesi Birleşik Krallık'ta RASFF için kontak noktası olarak atanmıştır. Gıda alarmı alındığında alarm yerel otoriteler, tüketicilere ve diğer tüm paydaşlara iletilmektedir.

3.3. Fransa

Fransa, her biri bir vali tarafından yönetilen 22 bölge ve 100 başkanlığa ayrılmıştır. Vali; yürütme, idari kontrol ve hükümet politikalarının uygulanması alanlarında hükümeti temsil etmektedir. 22 vali hem kendi başkanlıklarının hem de atandıkları bölgenin yönetimini üstlenmektedir. Birim valileri bölge valileriyle herhangi bir hiyerarşik yapıyla bağlı değildir.

Fransa'da gıda güvenliği alanında, Tarım ve Balıkçılık Bakanlığı (MAF), Sağlık ve Dayanışma Bakanlığı (MHS) ve Ekonomi, Finans ve Endüstri Bakanlığı (MEFI) temel kontrol ajanslarıdır. Bakanlıkların ilgili bölge ve başkanlık servisleriyle direk olarak hiyerarşik bağlantısı bulunmaktadır. Bu Bakanlıkların yanında Çevre Bakanlığı ve Çalışma Bakanlığı da genel kontrol sisteminde yer almaktadır (Anonymous 2006d).

3.3.1. Tarım ve Balıkçılık Bakanlığı (MAF)

Fransa Tarım ve Balıkçılık Bakanlığı 500 milyon Avro bütçeli 2007 yılı "Gıda güvenliği ve kalitesi programı" merkezi olmayan Gıda Genel Müdürlüğü servislerinin

ISO 17020'ye göre pozitif değerlendirilmesini de içeren beş faaliyet ve yedi performans göstergesinden oluşmaktadır.

3.3.2. Gıda Genel Müdürlüğü (DGAL)

Gıda Genel Müdürlüğü, 52 veteriner kamu sağlığı denetmeni, 7 ziraat ve evre mühendisi ve 22 teknisyeni de içeren 190 personel çalıştırmaktadır. DGAL, dört müdürlükten oluşmaktadır:

- Bitki koruma ve kalite
- Gıda Güvenliği
- Hayvan sağlığı ve refahı
- Düzenleme, araştırma ve kontrollerin koordinasyonu

2005 yılında, DGAL'in tüm merkezi olmayan birimlerinin akredite edilmesinin planlandığı açıklanmıştır ve DGAL 2009 sonuna kadar kontrol sistemindeki 126 biriminin ISO 17020'ye göre COFRAC akreditasyonu alması için çalışmalarını sürdürmektedir.

3.3.3. Ekonomi, Finans ve Endüstri Bakanlığı (MEFI)

Fransa Ekonomi, Finans ve Endüstri Bakanlığı'nda Gümrük ve Endirekt Vergilendirme Genel Müdürlüğü ile Rekabet, Tüketiciler ve Hileyi Engelleme Genel Müdürlüğü'nün (DGCCRF) gıda güvenliği alanında kontrol görevleri bulunmaktadır.

Merkezi Paris'te olan Tüketiciler ve Hileyi Engelleme Genel Müdürlüğü'nün 23 Bölgesel Müdürlüğü ve her başkanlığın içinde yer alan 101 Başkanlık Müdürlüğü bulunmaktadır. Gıda zincirinde, Genel Müdürlük faaliyetleri öncelikle gıda ve yem güvenliğinin sağlanmasını amaçlamakta ve gıda ve yem içinde bulunan maddelerin kontrolünü de içermektedir. Genel Müdürlük kontrolleri, ürünlerin piyasaya sunulmalarına odaklanmaktadır.

3.3.4. Sağlık ve Dayanışma Bakanlığı (MHS)

Sağlık ve Dayanışma Bakanlığı'na bağlı Sağlık Genel Müdürlüğü (DGS) kamu sağlığı kanununda tanımlanan sağlık politikasını düzenlemek ve diğer müdürlük ve birimlerle birlikte uygulanmasından sorumludur. Sağlık Genel Müdürlüğü gıda kaynaklı hastalıklarla sonuçlanan acil durumların koordinasyonundan sorumludur. Bakanlığın, gıda kaynaklı hastalık salgınlarnının soruşturulmasında resmi kontrol yetkisi bulunmaktadır.

3.3.5. Fransız Gıda Güvenliğı Ajansı (AFSSA)

Tarım ve Balıkçılık Bakanlığı, Sağlık ve Dayanışma Bakanlığı ve Ekonomi, Finans ve Endüstri Bakanlığı'nın yetkisi altında olan Fransız Gıda Güvenliğı Ajansı (AFSSA), 1998 yılında kurulmuştur. Ajans, gıda güvenliğıyle ilgili kendi inisiyatifi veya DGAL, DGCCRF veya DGS'nin isteğıyle risk değerlendirmesi yapmakla yetkilidir. Ajans ayrıca, bitki koruma ürünleri ve gübrelere kullanımdan önce değerlendirilmesinden sorumludur. Bakanlıklar, gıda güvenliğı ve bitki koruma ürünleri alanında tüm taslak yasal metinlerle ilgili AFSSA'ya danışmakla yükümlüdürler.

Bazıları Ulusal Referans Laboratuvarı olarak hizmet veren 12 laboratuvardan oluşan bir ağı olan ajans, resmi kontroller yürütmemektedir.

3.3.6. Akreditasyon

COFRAC, laboratuvarların ISO17025'e göre kalite akreditasyonundan sorumludur. Fransa Standartlar Birliğı (AFNOR) ise çeşitli laboratuvar aktivitelerinin performansı için Standart İşletme Prosedürleri (SOP) geliştirmektedir.

3.3.7. Gıda Maddeleri ve Gıda Hijyeni Kontrolü

Gıda Maddelerinin kontrolü alanında dört yetkili otorite bulunmaktadır: Rekabet, Tüketici ve Hileyi Engelleme Genel Müdürlüğü (DGCCRF), Gıda Genel Müdürlüğü (DGAL), Sağlık Genel Müdürlüğü (DGS) ve Tarım ve Balıkçılık Bakanlığı'na bağlı Deniz Balıkçılığı ve Su Kültürü Genel Müdürlüğü (DPMA). Bu dört Genel Müdürlüğün görev paylaşımı aşağıda gösterilmektedir:

Tablo 3. Fransa'da gıda kontrolüyle ilgili görev paylaşımı

DGAL	DPMA	DGCCRF	DGS
Birincil tarımsal üretim Yumurta üretimi ve pazarlanması Depolama Nakliyat Dağıtım ve direk satış Bulaşanlar Kalıntılar Balıkçılık ürünleri ve kabuklular	Kabukluların birincil üretimi	Hayvansal kaynaklı olmayan gıda maddeleri (bulaşan ve kalıntılar dahil) Katkı maddeleri Gıdayla temas eden maddeler Işınlanmış gıdalar Yumurta pazarlama Dağıtım ve direk satış Depolama Nakliyat İzlenebilirlik	Sağlık ve sosyal işletmelerin kantinleri Genel gıda hijyeni Gıda kaynaklı enfeksiyonlar Su kalitesi
RASFF Kontak Noktası		RASFF Kontak Noktası	

Fransa'da DGAL ve DGCCRF tarafından tüm resmi amaçlar için tek kayıt sistemi geliştirilmiştir. DGAL'da SIGAL bilgi sistemi tüm başkanlıkların kayıtlı işletmelere

erişimini sağlamaktadır. DGCCRF’de ise liste SORA bilgi sisteminde yer almaktadır. Fransa’da toplam 303.000 kayıtlı direk satış işletmesi, 105.000 ticari restoran ve 91.265 kantin bulunmaktadır.

Onay alması gereken işletmeler Veteriner Hizmetleri Başkanlık Müdürlükleri (DDSV) ile Deniz İşleri Başkanlık Müdürlüklerine (DDAM) başvurumaktadırlar. Değerlendirme ve ilk denetim sonrası işletmeye 3 aya kadar şartlı onay verilebilmektedir. Onay, yerinde denetim sonrası tasdik edilmektedir. Tüm onaylı işletmeler de SIGAL veritabanında yer almaktadır.

Başkanlık düzeyinde yetkili otoriteler valinin kontrolü altında olup, Başkanlık valisi DDCCRF, DDSV ve Sağlık ve Sosyal İşler Başkanlık Müdürlükleri’ni koordine etmektedir. Vali, gerek gördüğü takdirde Başkanlık servislerini bir servisler arası gıda güvenliği misyonu (MISSA) kurarak koordine edebilmektedir.

3.3.8. Gıda ve Yem Hızlı Alarm Sistemi (RASFF)

Komisyon’un Hızlı Alarm Sisteminin kontak noktası DGCCRF’de Ofis C2 ve DGAL’da “Diğer Gıda Maddelerinin Teftişi ve Sağlık Alarmları Ofisi”dir. Her iki birim de ilgili alarmları DDCCRF ve DDSV ofislerine elektronik olarak göndermektedir. Alarmlar ayrıca DDCCRF’nin intranet sitesinde yer almakta ve tüm Başkanlıklar ve laboratuvarlar tarafından erişim sağlanmaktadır.

3.4. Hollanda

Hollanda Krallığı’nda gıda ve yem güvenliği, hayvan sağlığı ve refahı ve bitki sağlığı alanlarında yetkili Bakanlıklar merkezi bir yapılanma içerisinde olup, bölgesel uygulama için çeşitli ajanslar ve birimler aracılığıyla talimat vermektedirler. Hollanda’da ilgili Bakanlıklar; Tarım, Doğa ve Gıda Kalitesi Bakanlığı (LNV) ile Sağlık, Refah ve Spor Bakanlığı’dır (VWS). Politikaları uygulayıcı belli başlı ajans ve birimler ise; Gıda ve Tüketim Ürünleri Güvenliği Otoritesi (VWA), Genel Denetim

Servisi (AID), Bitki Koruma Servisi (PD) ve çeşitli yarı özerk kamu ve özel birimlerdir (ZBOlar) (Anonymous 2007k).

3.4.1. Gıda ve Tüketim Ürünleri Güvenliği Otoritesi (VWA)

Sağlık, Refah ve Spor Bakanlığı (VWS) ile Tarım, Doğa ve Gıda Kalitesi Bakanlığı (LNV) tarafından yetkilendirilen, Gıda ve Tüketim Ürünleri Güvenliği Otoritesi, LNV'nin idari sorumluluğunda olmakla beraber her iki Bakanlık için uygulayıcı organ olarak çalışmaktadır (<http://www.vwa.nl>).

Temel amacı insan ve hayvan sağlığının korunması olan Otorite, kamu sağlığı ile hayvan sağlığı ve refahını sağlamak amacıyla gıda ve tüketim ürünlerini izlemekte ve tüm üretim zincirini hammaddeler ve işlenme aşamasından, son ürünler ve tüketime kadar kontrol etmektedir.

VWA'nın temel görevleri; gıda ve ürün güvenliği ile ilgili denetim, risk değerlendirme ve risk iletişimidir. Ayrıca, hayvan sağlığı ve hastalık kontrolü hususlarını da içeren vaka ve risk yönetimi ve LNV'ye politik danışmanlık da Otorite'nin görevleri arasındadır. Otorite ayrıca diğer bakanlıklarla bağlantı sağlamak ve uluslararası irtibatları sürdürmektedir.

VWA, gıda maddeleri mevzuatının uygulanması, özel denetim faaliyetlerinin koordinasyonu, araştırma ve izleme ve ülke çapında ilgili işlerden sorumludur. Dört Müdürlükten oluşan Otorite'nin kontrol aktivitelerini koordine eden Yürütme, Uygulama ve Gözetim Müdürlüğü, her biri farklı bir sorumluluk ve uzmanlık alanına sahip beş bölgesel ofise sahiptir. Her VWA bölgesi yaygın analizleri yapan kendi laboratuvarına sahiptir, bununla birlikte her bölgesel teftiş dairesi kapasitesinin bir kısmını özel bir yetki alanı için kullanmaktadır:

- Kuzeybatı Bölgesi: Birincil tarım ve bahçecilik ürünleri, canlı hayvanlar ve refah,
- Kuzey Bölgesi: Gıda harici kimya,
- Doğu Bölgesi: Veteriner ürünleri,
- Güney Bölgesi: Karışık gıda ürünleri,
- Güneybatı Bölgesi: Gıda harici ürün güvenliği.

Her bölgenin sorumlulukları içinde diğer bölgelerle işbirliği içinde yıllık denetim planlarının veya denetim protokollerinin hazırlanması ve özel analitik veya araştırma kapasitesi sağlanması yer almaktadır. Her bölgesel teftiş dairesinde uygulama ve araştırma-izleme birimleri bulunmakta olup, yerel denetim birimleri de bu daireyle entegre haldedirler.

VWA içindeki iletişim; organizasyonun tüm düzeylerine hizmet eden ve gıda işletmelerinin listesi, denetim faaliyetlerine dair veri, denetim planı ve protokolleri ve örnekleme prosedürlerine dair tavsiyeler içeren ISI intranet uygulamasıyla sağlanmaktadır.

Otorite, resmi kontrollerin organizasyonu için yeni bir “etkili izleme” yaklaşımı ortaya koymuştur. Bu yaklaşımın amacı; işletmelerdeki denetim yükünü, resmi kontrol odağını riske yönelik prosedürlerle yüksek riskli alanlara ve onaylanmış kalite güvencesi sistemi bulunmayan veya sistematik olarak düşük uygunluk kayıtlarına sahip işletmelere yönelterek düşürmektir.

3.4.2. Genel Denetim Servisi (AID)

Genel Denetim Servisi (AID), Doğa ve Gıda Kalitesi Bakanlığı'nın (LNV) denetim ve inceleme ajansıdır. Servis, coğrafi olarak oluşturulan üç bölgesel denetleme biriminden oluşmaktadır. AID, hayvan sağlığı ve refahı, yem denetimleri gibi alanlarda birincil denetim birimidir. Ayrıca, inceleme birimi olarak Servis, suistimal tespit edildiği durumda VWA tarafından inceleme birimi olarak çağrılabilir. AID görevlileri

suç işlendiğini tespit etmek ve adli tebligat göndermek için resmi inceleme yetkisine sahiptirler. Servis ayrıca daha büyük tahkikatlar için bir Cezai Soruşturma Birimi'ne sahiptir.

3.4.3. Bağımsız İdari Birimler (ZBolar)

Hollanda mevzuatı, kamu yararına belli görevlerin yerine getirilmesi için Bağımsız İdari Birimlerin kurulmasına izin vermektedir. Bu birimler ilgili Bakanlığın harici kontrolünde olmakla beraber bağımsız kararlar verebilmektedirler. Bağımsız İdari Birimler, özel bir yasayla yetkilendirilen kamu birimleri veya kamu yararına sözleşmeyle belirlenen hizmetleri sunan özel birimler de olabilmektedirler. Her iki tip İdari Birimin verdiği kararlar eşit yasal etkiye sahiptir.

Gıda ve Tüketim Ürünleri Güvenliği Otoritesi gibi bir uygulayıcı birimle bir Bağımsız İdari birim arasındaki yasal ilişki Hollanda mevzuatında ortaya konmakta ve bunun içerisinde uygulayıcı birimin Bağımsız İdari Birim'in yıllık programını onaylaması ve tüm denetim raporlarını alması da yer almaktadır. Farklı düzeylerdeki koordinasyon resmi olarak belirlenmiştir ve alarm ve şikâyetlerle ilgili prosedürler uygulanmaktadır.

Kurulmuş Bağımsız İdari Birimler şunlardır:

- Süt Kalitesi Merkezi Birimi
- Tavuk Yumurtası ve Yumurta Ürünleri Denetleme Kurulu
- Hollanda Bahçecilik Denetleme Servisi
- Hollanda Tarımsal Tohum ve Tohum Patatesleri Denetim Servisi
- Çiçek Bulbu Denetim Servisi
- Meyve ve Sebze Kalitesi Denetim Servisi

3.4.4. Ürün Kurulları

“Kanuni ticaret organizasyonu” yasal çerçevesine göre çalışan ürün kurulları, belli bir sektörde özel alanlarda yasal kurallar oluşturmak üzere hükümet tarafından onaylanan ve o sektörde “çiftlikten sofraya” tüm ticaret ve ürün aktivitelerini kapsayan dikey organizasyonlardır. Kurullar, belli bir sektörü bağlayan kanunu vergiler koyabilen düzenlemeler yapmak için yasal yetkiye sahip olmakla birlikte, birer hükümet ajansı değillerdir. Oluşturulan Ürün Kurulları şunlardır:

- Çiftlik hayvanları et ve sütü ürün kurulu
- Balık ve balık ürünleri ürün kurulu
- Hayvan yemi ürün kurulu
- Süt ürünleri ürün kurulu
- Bahçecilik ürün kurulu

3.4.5. Laboratuvar Hizmetleri

Gıda Güvenliği RIKILT Enstitüsü, Wageningen Üniversitesi ve Araştırma Merkezi'nin bir parçası olup, Hollanda Hükümeti için yasal görevleri yerine getiren özel bir araştırma enstitüsüdür. Pestisit ve veteriner ürünleri kalıntıları ve formülasyon testleri, yem maddeleri ve GDO analizleri alanında referans laboratuvarı olan RIKILT'in finansmanı Tarım Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır. RIKILT, analiz metotları ve ring testleri geliştirme ve uyumlaştırma faaliyetlerine katılan diğer laboratuvarların aktivitelerini koordine etmektedir.

RIKILT, Hollanda Akreditasyon Kurulu tarafından test ile araştırma ve geliştirme alanlarında ISO 17025'e göre akredite edilmiştir ve VWA ile kendi laboratuvar bilgi

sistemini (LIMS) VWA'nın bölgesel ISI raporlama sistemine entegre etmek üzere çalışmaktadır.

RIKILT dışında, her VWA bölgesinin kendi laboratuvarı gıda güvenliği kontrolü için rutin mikrobiyolojik ve kimyasal analizleri yürütmektedir. Diğer önemli laboratuvarlar ise, Hayvan Hastalık Kontrolü Merkez Enstitüsü, Hayvan Sağlığı Servisi Laboratuvarı, Kamu Sağlığı ve Çevre Ulusal Enstitüsü ve Bitki Koruma Servisi Merkez Laboratuvarı'dır.

3.4.6. Akreditasyon

Hollanda'daki tek akreditasyon organizasyonu Hollanda Akreditasyon Kurumu'dur (RVA) ve hem özel hem kamu sektörünü kapsamaktadır. Kurum bir denetleme kurumu tarafından denetlenmektedir.

3.4.7. Gıda Maddeleri ve Gıda Hijyeni Kontrolü

Gıda ve Tüketim Ürünleri Güvenliği Otoritesi (VWA) ile Sağlık, Refah ve Spor Bakanlığı (VWS) bu alanda yetkili otoritelerdir.

VWA, et işletmelerinin onayını vermekte, süt işletmelerinin onayı ise VWA tarafından yetkilendirilen Süt Kalitesi Merkezi Birimi tarafından verilmektedir. Tüm gıda işletmeleri ISI veritabanında yer almaktadır.

Hollanda'da, denetim stratejisi küçük ve büyük işletmeler arasında bölünmüştür. Küçük işletmelerin denetimi iyi uygulama kılavuzlarına dayanan özel kritik işlemlere odaklanırken, birden çok satış yerine sahip büyük işletmelerin merkez ofislerinde yerinde denetim yapılmaktadır. Daha büyük gıda üreticilerinde kritik kontrol noktalarında ve HACCP sistemlerinde daha yoğun denetimler yapılmaktadır.

VWA bir risk piramidi kullanarak tüm gıda işletmelerini üç kategoriye ayırmaktadır: göz ardı edilebilir risk, biraz risk, sabit risk.

Tablo 4. Hollanda'daki kayıtlı işletmelerin dağılımı

Küçük	Catering	64.000
	Perakende (küçük ve süpermarketler)	43.000
	Küçük işletmeler (kasap, fırın vb.)	11.000
	Müessese mutfakları	6.000
Büyük	Gıda Üreticileri	2.000
	Toptancı, ithalat	4.500

3.4.8. Gıda ve Yem Maddeleri Hızlı Alarm Sistemi (RASFF)

Hollanda RASFF kontak noktası VWA olarak belirlenmiştir, VWA aynı zamanda tüketici şikâyetleri için de kontak noktasıdır. Alarmlar, bölgesel denetim birimlerine e-posta veya faks ile iletilmektedir. Bölgesel teftiş birimleri, RASFF yönetiminden sorumludurlar.

Komisyon'dan gelen alarmlar sınıflandırma ve gerekli eylemi belirlemek için merkezi düzeyde öncelikle bir değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Sınıflandırma şemasına göre dört alarm düzeyi belirlenmiştir:

- Rutin ihbar
- Vaka ihbarı
- Ciddi vaka
- Kriz

3.5. İrlanda

İrlanda’da gıda ve yem güvenliği, hayvan sağlığı ve refahı ile bitki sağlığı alanları ile ilgili politika ve mevzuat geliştirmekten sorumlu başlıca iki idari birim bulunmaktadır. Bunlar, Tarım, Balıkçılık ve Gıda Dairesi (DAFF) ile Sağlık ve Çocuk Dairesi’dir (DoHC). Sağlık ve Çocuk Dairesi altında bulunan İrlanda Gıda Güvenliği Otoritesi (FSAI) ise idari birimlere gıda politikası ve mevzuatının oluşturulmasında destek sağlamaktadır. Ek olarak, Çevre, Miras ve Yerel İdare Dairesi’nin taşra yapılanmasında yer alan yerel otoriteler bu mevzuatın mezbahalar ve küçük et işletmelerinde uygulanmasından sorumludur (Anonymous 2007h).

3.5.1. Tarım, Balıkçılık ve Gıda Dairesi (DAFF)

Tarım, Balıkçılık ve Gıda Dairesi (DAFF), aşağıdaki alanlarda politika geliştirme, AB nezdinde müzakere, AB kurallarının ulusal yasalarda uygulanması ve resmi kontrollerle ilgili yetkili otoritedir:

- Gıdanın birincil üretimi,
- Perakende düzeyi hariç olmak üzere, hayvansal ürünlerin kesimi, parçalanması, hazırlanması ve işlenmesi,
- Hayvan sağlığı ve refahı, yem güvenliği, bitki sağlığı,
- Balıkçılık.

3.5.2. Sağlık ve Çocuk Dairesi (DoHC)

Sağlık ve Çocuk Dairesi’nin Gıda Birimi, AB gıda güvenliği mevzuatını düzenleme ve aktarma ve hâlihazırdaki ulusal düzenlemeleri gözden geçirmek gibi gıda güvenliği ile

ilgili tüm politika işlerinden sorumludur. Birimin görev alanı perakende gıda sektörü ve hayvansal olmayan gıdanın perakende hariç işlenmesi ve dağıtımı aşamalarıdır.

3.5.3. İrlanda Gıda Güvenliği Otoritesi (FSAI)

Gıda Güvenliği Otoritesi Kanunu ile 1998 yılında kurulan Otorite ülkede üretilen, dağıtılan veya satılan gıdanın olabilecek en yüksek gıda güvenliği ve hijyen standartlarına sahip olmasını temin etmekten sorumludur. FSAI, bir yönetim kurulu, bir bilimsel komite, bir danışma konseyi ve beş uygulama biriminden sorumlu bir genel müdürden oluşmaktadır. Söz konusu beş birim, Gıda Bilimi ve Standartları, Hizmet Sözleşmeleri, Tüketicinin Korunması, Denetim ve Uygunluk ile Müşterek Servisler birimleridir.

FSAI yapısındaki Bilimsel Komite, gönüllülük esasıyla çalışan farklı alanlardaki bilim adamlarından oluşan bir danışma birimidir. Gıda Güvenliği Danışma Konseyi, tüketici ve endüstri temsilcilerinden oluşmakta ve FSAI'nin gündemine katkı sağlamaktadır. Gıda Bilimi ve Standartları Birimi uygulama ve uygunluk faaliyetlerine bilimsel destek vermektedir. Hizmet Sözleşmeleri Birimi, FSAI ile gıda güvenliği kontrollerinden sorumlu yetkili otoriteler arasındaki ilişkiyi yönetmektedir. Tüketicinin Korunması Birimi çevre sağlığı, kamu sağlığı, beslenme, veteriner kamu sağlığı ve tarım ile eğitim ve uygunluk alanlarında teknik destek sağlamaktadır. Müşterek Servisler Birimi ise finans, insan kaynakları ve bilgi teknolojileri gibi konulardan sorumludur.

FSAI, yetkili otoriteler içinde ve arasındaki gıda kontrol aktivitelerini koordine etmek, boşluk ve çakışmaları önlemek için ajanslar arası denetim düzenlemelerini yapmak ve performans tutarlılığını sağlamakla yükümlüdür. Bunu sağlamak için Otorite:

- Diğer kurumlarla hizmet sözleşmeleri yaparak resmi kontrol faaliyetlerini idare etmekte,
- Risk yönetimi kararları ve faaliyetlerine destek olmak amacıyla risk değerlendirmesi yapmakta ve

- Çeşitli yayınlar ve eğitimlerle yetkili otoritelere bilimsel ve teknik destek sağlamaktadır. FSAI, hem kendi çalışmaları hem yetkili otoriteler için Kılavuz Notlar, Konuyla İlgili Yasalar ve Standart Çalışma Prosedürleri geliştirmektedir.

3.5.4. Hizmet Sözleşmeleri

FSAI şu kurumlarla servis sözleşmeleri yapmıştır: DAFF, Sağlık Hizmetleri İdaresi (HSE), 31 Yerel otorite, Deniz Balıkçılığı Koruma Ajansı, Deniz Enstitüsü, Ulusal Tüketici Ajansı, İrlanda Ulusal Standart Otoritesi (NSAI). Hizmet sözleşmeleri FSAI'nin yetkili otorite tarafından yapılmasını istediği gıda denetimi ve analizi şartlarını içeren çok yıllık sözleşmelerdir. Sözleşmelerde, genel şartlar, izleme, denetim sıklığını da içeren denetim hizmetleri, insan kaynakları, eğitim, veri toplama ve raporlama ve FSAI'nin hizmet sözleşmelerini denetimiyle ilgili bilgi yer almaktadır.

3.5.5. Sağlık Hizmetleri İdaresi (HSE)

Sağlık Hizmetleri İdaresi Çevre Sağlık Hizmetleri, Gıda Güvenliği Laboratuvar Hizmetleri ve Kamu Sağlığı Medikal Hizmetlerini sağlamak üzere FSAI ile hizmet sözleşmesi yapmıştır.

İrlanda'da ayrıca, Ulusal Tüketici Ajansı, Ulusal Standart Otoritesi, Gelir Kurulu Gümrük Dairesi, İrlanda Radyolojik Korunma Enstitüsü ile İrlanda Tıp Kurumu gıda güvenliği sisteminde yer almaktadır.

3.5.6. Laboratuvar Hizmetleri

İrlanda'da Hükümet Birimleri, yerel otoriteler, Sağlık Hizmetleri Dairesi tarafından idare edilen laboratuvarlar veya özel laboratuvarlar gıda kontrolü ile ilgili analizleri yürütmektedirler.

3.5.7. Akreditasyon

Sertifikasyon denetimleri sertifikasyon kurumları olan İrlanda Ulusal Standartlar Otoritesi (NSAI) veya SGS İrlanda Ltd tarafından, laboratuvar akreditasyon denetimleri ise İrlanda Ulusal Akreditasyon Kurumu tarafından yapılmaktadır. Yetkili otorite iç denetim sistemleri ISO 9001:2000 veya ISO 17025 standardına göre yürütülmektedir.

3.5.8. Gıda Maddeleri ve Gıda Hijyeni Kontrolü

Resmi gıda kontrolü ile ilgili yetkili otorite İrlanda Gıda Güvenliği Otoritesi'dir. Bununla birlikte, Tarım, Balıkçılık ve Gıda Dairesi (DAFF), Sağlık Hizmetleri İdaresi (HSE), Deniz Balıkçılığını Koruma Otoritesi (SFPA) ve yerel otoriteler yetkili oldukları alanlarda kontrol sorumluluğuna sahiptirler.

Gıda işletmelerinin 882/2004/AT Tüzüğüne göre kayıt altına alınması HSE tarafından yürütülmektedir. İşletmelerin 853/2004/AT sayılı Tüzüğe göre onaylanması ise DAFF, HSE ve yerel otoriteler tarafından gerçekleştirilmektedir. İlgili denetim otoritesinin çalışma limitlerini belirlemek için FSAI, DAFF ve yerel otoriteler arasında bir protokol imzalanmıştır. DAFF tarafından yapılan işletmelerin değerlendirilmesi veteriner denetmenler ve bölge şef veteriner denetmenler tarafından yapılmakta ve onay sertifikası verilmektedir. Yerel otoriteler tarafından yapılan işletme değerlendirmesi ise veteriner denetmenler tarafından yürütülmektedir. Değerlendirme sonucunda FSAI tarafından onay numarası verilmekte, tam onay veya şartlı onay belgeleri yerel otoriteler tarafından hazırlanarak birer kopyaları FSAI'ye iletilmektedir. Onaylı işletmelerin listesi FSAI internet sitesinde yer almaktadır.

3.5.9. Gıda ve Yem Hızlı Alarm Sistemi (RASFF)

İrlanda'da RASFF için kontak noktası, FSAI'nin kriz yönetimi ve acil durum planlanmasından sorumlu Tüketiciyi Koruma Birimi'dir.

3.6. Yunanistan

Yunanistan'da ulusal düzeyde gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı ve hayvan refahı alanlarındaki sorumluluk Kırsal Kalkınma ve Gıda Bakanlığı (MRDF), Hellenik Gıda Otoritesi (EFET) aracılığıyla Kalkınma Bakanlığı, taşra idareleri aracılığıyla İçişleri, Kamu İlişkileri ve Merkezi Olmayan Teşkilatlanma Bakanlığı (MIPAD), Genel Kimya Devlet Laboratuvarı (GCSL) aracılığıyla Ekonomi ve Finans Bakanlığı, Kamu Sağlığı Genel Müdürlüğü (DGPH) ile Ulusal Tıp Organizasyonu (EOF) aracılığıyla Sağlık ve Sosyal Yardımlaşma Bakanlığı tarafından paylaşılmaktadır. Bakanlıklar daha çok politika koordinasyonunu üstlenirken, kontrollerin uygulanması bölgesel düzeydeki 13 idari bölge ile 54 valilik ve yaklaşık 1000 belediyeden oluşan yerel yönetimler tarafından yürütölmektedir.

Ölkede, ilgili AB mevzuatının hangi alanlarda hangi birimler tarafından uygulanacağını belirlemek üzere bir dizi Bakanlık ve Başbakanlık Kararı yayınlanmış; ancak yine de bu kanuni çerçeve sorumlulukların merkezi, bölgesel ve yerel düzeyde yetkili otoriteler arasında dağılımında açık ve net bir çözüm sağlayamamıştır. Ölkede, otoritelerin kendilerinin de farkında oldukları üzere, yetkilerin çakışması problemi devam etmektedir. Yunanistan'da finansal kısıtlar sebebiyle, laboratuvar ekipmanı, araç ve personelin yolculuk ödemeleriyle ilgili problemler kontrol uygulamalarını yer yer sekteye uğratmakla beraber, ayrıca kontrol personeli sıkıntısı da yaşanmaktadır (Anonymous 2007f).

3.6.1. Kırsal Kalkınma ve Gıda Bakanlığı (MRDF)

Hayvan sağlığı ve refahı, yem maddeleri, birincil üretim aşamasına kadar hayvansal gıdalar, bitki sağlığı ve kalitesi ile ilk işleme aşamasına kadar bitkisel kaynaklı gıdaların güvenliği Bakanlık altındaki dört genel müdürlük tarafından yürütölmektedir:

- Veteriner Servisleri Genel Müdürlüğü (DGVS)
- Hayvansal Üretim Genel Müdürlüğü (DGAP)

- Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü (DGPP)
- Bitkisel Kaynaklı Ürünlerin İşlenmesi, Standardizasyonu ve Kalite Kontrolü Genel Müdürlüğü (DPSQCPVO)

Veteriner Servisleri Genel Müdürlüğü (DGVS), canlı hayvan, hayvan ürünleri, hayvan hastalıkları, zoonozlar, hayvan refahı, hayvan kimliklendirilmesi ve kaydı, veteriner ürünleri ve katkılarının pazarlanması ve kullanımı alanlarındaki veteriner kontrolleriyle ilgili yatay ve dikey mevzuatın uygulanmasından sorumludur. Bakanlık veteriner servislerinin taşra ile işbirliğini arttırmak ve veteriner servislerinin daha esnek bir şekilde yapılması için 2005 yılında Bakan'a teklif götürmüştür; ancak bu teklif askıya alınmıştır. Veterinerlik sektöründeki kontrol uygulamaları için sorumluluk taşraya verilmiştir.

Bitkisel Kaynaklı Ürünlerin İşlenmesi, Standardizasyonu ve Kalite Kontrolü Genel Müdürlüğü (DPSQCPVO), birincil üretim, işleme ve ithalat-ihracat aşamasındaki taze tarım ürünlerinin kalite ve güvenlik kontrolünün organizasyonu ve koordinasyonu alanında yetkili otoritedir.

Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü (DGPP) ve DPSQCPVO bölgesel düzeyde sekiz Bitki Koruma ve Kalite Kontrol Bölge Merkezi (RCPPQC) ile teşkilatlanmıştır. Her bir RCPPQC, Kalite Kontrol Birimi ve Bitki Sağlığı Denetim Biriminden oluşmakta kalite, güvenlik ve bitki sağlığı kontrolü alanında ve 57 Valilik Kırsal Kalkınma Müdürlüğünü izlemektedir.

3.6.2. Yunan Süt Organizasyonu (ELOG)

Kırsal Kalkınma ve Gıda Bakanlığının sorumluluğu altındaki Yunan Süt Organizasyonu (ELOG) çiğ süt örneklerini hijyen ve kalite açısından analiz eden sekiz laboratuvardan oluşan bir ağı yönetmektedir. ELOG, Veteriner Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile işbirliği içinde çalışmaktadır.

3.6.3. Kalkınma Bakanlığı-Helenik Gıda Otoritesi (EFET)

Yedi üyeli bir yürütme kurulu tarafından yönetilen Helenik Gıda Otoritesi (EFET), genel gıda maddeleri ve gıda hijyeni kontrolünden ve ayrıca birincil işleme sonrası son tüketiciye kadar gıdanın resmi kontrolü ve hijyeni organizasyonundan sorumludur. Otoriteye Bilimsel Gıda Kontrol Konseyi ile Ulusal Gıda Kontrol Politikası Konseyi danışmanlık yapmaktadırlar.

EFET, merkezi ve bölgesel düzeyde teşkilatlanmıştır. Merkezi düzeyde Endüstri Kontrolü, Laboratuvar Kontrolü, Değerlendirme ve Lisanslama, Beslenme Politikası ve Araştırma, Eğitim ve İletişim ile İdari Destek Müdürlüklerinden ve Yasal Servis Destek Ofisi ve Tüketici Servisleri Ofisi'nden oluşmaktadır. Merkezi ofis, yıllık izleme planlarının hazırlanması, uygulanmalarının değerlendirilmesi, uygulama veya açıklama talimatlarının yayınlanması, mevzuat teklifleri gibi enstitünün politikasını şekillendiren hususlarda çalışmaktadır. Merkezi yapılanmanın yanında Otorite'nin her biri Endüstri Kontrol, Laboratuvar Kontrol, Değerlendirme ve Lisanslama ile İdari Destek birimlerinden oluşan altı Bölge Müdürlüğü bulunmaktadır. Yakın gelecekte kalan 7 bölgede de Bölge Müdürlüklerinin oluşturulması amaçlanmaktadır.

3.6.4. İçişleri, Kamu İlişkileri ve Merkezi Olmayan Teşkilatlanma Bakanlığı (MIPAD)

Ülkede 13 idari bölge, 54 Valilik ve yaklaşık 1000 belediye bulunmakta ve bu yerel idareler yerel politikaları ve idari görevleri yerine getirmektedirler.

Yunanistan'da 53 Valilikte birer, Evros'ta ise iki tane olmak üzere 55 Veteriner Müdürlüğü bulunmaktadır. Bu Müdürlüklerin personeline valilik bütçesinden maaş verilmekle birlikte, personel teknik emirleri Kırsal Kalkınma ve Tarım Bakanlığı'ndan almaktadır.

3.6.5. Ekonomi ve Finans Bakanlığı- Genel Kimya Devlet Laboratuvarı

Genel Kimya Devlet Laboratuvarı, yedi müdürlükten oluşan Merkez Servisi ve Kimya Servisleri adı altında valiliklere bağlı olmayan 51 yerel servisle faaliyet göstermektedir. Laboratuvar resmi kontrollere gıda maddelerinin laboratuvar analizlerini yaparak destek olmakta, ayrıca çeşitli bakanlıklara bilimsel ve teknik destek sağlamaktadır. Merkez Servisi, gıda maddelerinin kimyasal analiziyle uğraşan Kimya Servislerini koordine etmekte ve denetlemektedir. Hâlihazırda 14 Kimya Servisi ISO 17025'e göre akredite edilmiştir.

3.6.6. Sağlık ve Sosyal Yardımlaşma Bakanlığı

Kamu Sağlığı Genel Müdürlüğü, belli işletmelerin Valilik Sağlık Müdürlükleri aracılığıyla kontrolü ve lisanslanmasından sorumludur, ayrıca insan tüketimine sunulan su ve doğal maden sularıyla ilgili yetkisi bulunmaktadır.

Ulusal Tıp Organizasyonu ise, Bakanlığın atında bağımsız bir birim olup, özel tüketim amaçlı gıdaların kontrolü ile veteriner ilaçlarının onaylanması, piyasaya sunulması ve kullanımı alanlarında yetkiye sahiptir.

3.6.7. Gıda Maddeleri ve Gıda Hijyeni Kontrolü

Birleşik Bakanlık Kararı'na (No088/06) göre, 178/2002/AT, 882/2004/AT ve 852/2004/AT sayılı AB Tüzükleri kapsamındaki gıda ve yem maddelerinin kontrolü hususunda Merkezi Yetkili Otorite olarak Helenik Gıda Otoritesi (EFET) ve Kırsal Kalkınma ve Gıda Bakanlığı (MRDF) belirlenmiştir. Hayvansal gıda maddelerinin kontrolü ile ilgili yetkili otoriteler, Veteriner Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Helenik Gıda Otoritesi ile Yunan Süt Organizasyonu'dur.

Birincil üretim işletmeleri, Valilik Veteriner Müdürlüğü (PVD) tarafından yapılan denetim sonrası Valilik düzeyinde onaylanmaktadır. Tüm koşullar uygun bulunduğu

Veteriner Servisleri Genel Müdürlüğü altında yer alan Veteriner Kamu Sağlığı Müdürlüğü (DVPH) resmi onay ve onay numarası almak için bilgilendirilmekte ve Müdürlük ek denetim için işletmeyi ziyaret etmektedir. Onaylı işletmelerin listesini oluşturmak DVPH'nin göreviyken; belge, plan ve benzeri dokümanlar Valilik düzeyinde arşivlenmektedir. EFET, yetki alanına giren birincil üretim sonrası işleme tesislerinin onay ve kayıt işlemlerini yürütmektedir.

Veteriner ve Kırsal Kalkınma Müdürlükleri kendi yetki alanlarına giren gıda işletmelerine lisans verilmesinden sorumludur. Valilik Hijyen Müdürlüğü tüketiciye direk satış yapan gıda işletmeleri ile ilgili belediyelere bağlayıcı bir görüş sunmakta olup, lisans verilmesinden tamamıyla belediyeler sorumludur.

EFET gıda işletmelerinin kayıt altına alınması ile ilgili entegre bir bilgi sisteminin uygulanması ile ilgili 2008 yılı sonunda bitmesi planlanan bir çalışma başlatmıştır. Bölgesel düzeyde EFET'in Müdürlükleri resmi kontrollerin uygulanmasından sorumludur. Valilik düzeyinde ise, Veteriner Müdürlükleri hayvansal ürünlerin dağıtım ve halka arzı aşamalarındaki, Kırsal Kalkınma Müdürlükleri bitkisel ürünlerin üretimi, işlenmesi ve dağıtım aşamalarında resmi kontrolleri yürütmektedir. Ticaret Müdürlükleri üretim, işleme ve dağıtım aşamalarında gıda kalitesi açısından kontrol programlarının uygulanmasından sorumludur. Sağlık Müdürlükleri ise tüketiciye direk satış yapan gıda işletmelerinden sorumludurlar.

3.6.8. Gıda ve Yem Hızlı Alarm Sistemi (RASFF)

Ülkede RASFF ulusal kontak noktası EFET'tir. RASFF aracılığıyla bir alarm alındığı takdirde EFET ilgili yetkili otoriteyi bilgilendirmektedir.

3.6.9. Laboratuvar Hizmetleri

Laboratuvar Hizmetleri Genel Kimya Devlet Laboratuvarı, Kırsal Kalkınma ve Gıda Bakanlığı laboratuvarları, Kamu Sağlığı Merkez Laboratuvarı ve Üniversitelerin

laboratuvarları ile özel laboratuvarlar tarafından karşılanmaktadır. EFET ISO 17025'e göre akredite olmuş veya akreditasyon aşamasındaki laboratuvarlarla çalışmaktadır. Yunan Ulusal Akreditasyon Konseyi akreditasyon için ulusal birimdir.

3.7. Bulgaristan

Bulgaristan'da, Tarım ve Gıda Tedarik Bakanlığı (MAFS) ve Sağlık Bakanlığı (MH) gıda güvenliği, hayvan sağlığı ve refahı ve bitki sağlığı alanlarında başlıca yetkili Bakanlıklardır. Sağlık Bakanlığı, hayvan kaynaklı olmayan gıda maddelerinin kontrolünden, Tarım ve Gıda Tedarik Bakanlığı ise hayvansal gıdaların kontrolünden sorumludur. Bulgaristan'da gıda güvenliği kontrolü ile ilgili yasal çerçeve içerisinde Gıda Yasası (RG No. 102/2003- son değişiklik RG No.51/2007), Veteriner İşleri Yasası (RG No. 87/2005, son değişiklik RG No. 51/2007), Gıda Yasası (RG No. 55/2006) ve Bitki Koruma Kanunudur (RG No. 91/1997). Ülkede, Gıda Yasası'nda öngörüldüğü üzere Bakanlar Kurulu içinde ana görevi gıda güvenliği hususundaki devlet politikasını koordine etmek olan bir Ulusal Gıda Güvenliği Konseyi (NCFS) kurulmuştur.

Gıda güvenliği alanındaki devlet yetkili otoritelerinin yönetimi, taşra teşkilatıyla bağlantılı olarak organize edilmiştir. Bulgaristan Cumhuriyeti toprakları 28 bölgeye ayrılmış olup, bölgeler merkezi hükümet kurumlarının bölgesel politikasını uygulamakta olan Bakanlar Kurulu tarafından atanan bölge valileri tarafından yönetilen idari birimlerdir. Ülkede yerel yönetim 264 belediye tarafından sağlanmaktadır (Anonymous 2007b).

3.7.1. Tarım ve Gıda Tedarik Bakanlığı (MAFS)

3.7.1.1. Gıda ve Yem Güvenliği Kontrol Müdürlüğü (FFSCD)

Tarım ve Gıda Tedarik Bakanlığı altında 2005 yılında kurulan Gıda ve Yem Güvenliği Kontrol Müdürlüğü (FFSCD) Bakanlık içinde gıda güvenliği politikasının uygulanmasından sorumludur. Gelecekte 882/2004/AT Tüzüğüne göre teftiş yapması planlanan Müdürlük, mevzuat uyumu ve MAFS'a tabi olan yetkili kontrol otoritelerinin koordinasyonu görevlerini yürütmektedir.

3.7.1.2. Ulusal Veteriner Servisi (NVS)

MAFS'a bağlı olan Ulusal Veteriner Servisi (NVS), hayvan sağlığı, hayvan refahı ve yem maddelerinin kontrolü alanlarından sorumlu olmakla birlikte hayvansal gıda üreten ve işleyen işletmelerin resmi kontrolünü de yapmaktadır. Sadece hayvansal ürün ticareti yapan perakende işletmelerinin denetimi de yine bu servis tarafından yürütülmektedir. Merkezi Sofya'da olan NVS, 28 bölgede Bölgesel Veteriner Servisleri (RVS) ile teşkilatlanmıştır. Her RVS belli sayıda belediyeden sorumludur.

3.7.2. Sağlık Bakanlığı (MH)- Kamu Sağlığı Müdürlüğü (PHD)

Sağlık Bakanlığı'na bağlı Kamu Sağlığı Müdürlüğü (PHD), perakende ve catering dâhil olmak üzere bitkisel kaynaklı gıdaların üretimi, işlenmesi dağıtımını yapan işletmelerin resmi kontrolünden sorumludur. Müdürlük, ülke içindeki resmi kontrollerin uygulanmasından sorumlu 28 Kamu Sağlığını Koruma ve Kontrol Bölgesel Teftiş Dairesi (RIPCPh) kontrol aktivitelerinin koordinasyonunu ve kontrolünü yapmaktadır. Her Daire'nin mikrobiyolojik ve rutin kimyasal analizleri yapan birer laboratuvarı bulunmaktadır.

3.7.3. Gıda Güvenliği Ulusal Konseyi (NCFS)

Hükümet düzeyinde gıda güvenliği alanındaki devlet politikasını koordine etmek üzere kurulan Ulusal Gıda Güvenliği Konseyi (NCFS), kontrol sisteminde yapısal ve idari değişiklik teklifleri vermekte, taslak yasal metinlerin yetkili otoriteler ile oluşturulmasını koordine etmektedir. Konsey ayrıca, spesifik konularla ilgili komiteler ve çalışma grupları oluşturabilmektedir.

NCFS'nin başkanlığı Sağlık Bakanlığı ve Tarım ve Gıda Tedarik Bakanlığı Müsteşarları tarafından 6 ayda bir dönüşümlü olarak yürütölmektedir. Konseyin diğer üyeleri, Ekonomi ve Enerji Bakanlığı müsteşarı, Bulgaristan Gıda İşleme ve İçecek Endüstrisi Birliği Başkanı ve Tüketiciyi Koruma Derneklerinden bir temsilciden oluşmaktadır.

NCFS kapsamında, Devlet Sağlık Müfettişleri Başkanı, Baş Veteriner Müfettiş, NVS içindeki Veteriner Faaliyetlerinin Kontrolü Genel Müdürlüğü Müdürü, Ulusal Bitki Koruma Servisi Genel Müdürü, Ulusal Tohum ve Yem Servisi Genel Müdür, Gümrük Otoritesi Müdürü ve Polis Müdürünün üyesi oldukları Kontrollerin Koordinasyonu Konseyi (CCC) kurulmuştur. NCFS Başkanı bu Konseye de başkanlık yapmaktadır. CCC'nin temel görevi, gıda zincirinin tüm aşamalarındaki kontrol faaliyetleri ile tüm ilgili yetkili otoritelerin farklı birimleri arasında bilgi değişiminin koordinasyonu ve planlanmasıdır. CCC ayrıca 882/2004/AT Tüzüğüne göre hazırlanan entegre çok yıllık ulusal kontrol planlarının onayından sorumludur.

Ülkede, Gıda Yasası'na göre Sağlık Bakanlığı altında risk değerlendirilmesi için gıda güvenliği alanındaki bilimsel organizasyon temsilcilerinden oluşan bir Uzman Konseyi kurulması gerekmektedir. Bu Konsey içinde EFSA'dakilere tekabül eden uzman komiteleri ve çalışma grupları oluşturulacaktır.

3.7.4. Gıda Maddeleri ve Gıda Hijyeni Kontrolü

Hayvansal gıda maddelerinin kontrolü için yetkili otorite olan Ulusal Veteriner Servisi altındaki Veteriner Kamu Sağlığı Müdürlüğü (DVPH) bu alanda mevzuat ve politika oluşturmaktan sorumludur. Müdürlük; Bölge Veteriner Servislerinin, hayvanlar, hammaddeler ve hayvansal gıdaları üreten ve işleyen işletmelerin engelleyici, düzenli ve devamlı denetimlerinin organizasyonu ve koordinasyonunu yürütmektedir.

Genel gıda hijyeni kontrolleri alanında Sağlık Bakanlığı altındaki Kamu Sağlığı Müdürlüğü merkezi yetkili otoritedir. Kamu Sağlığı Kontrol Dairesi risk temelli hazırlanan yıllık kontrol planlarından sorumludur. NFCS içinde yeni oluşturulan Kontrol Faaliyetleri Ulusal Koordinasyon Konseyi, gıda maddelerinin resmi kontrolüyle görevli farklı birimlerin yatay ve dikey koordinasyonundan sorumludur.

Ülkede, hayvansal gıda maddelerinin üretimi, işlenmesi, depolanması, paketlenmesi veya satışını yapan işletmelerin kaydı Bölge Veteriner Servisleri (RVS) tarafından yapılmaktadır. AB topluluk içi pazarı için onaylanmasında Ocak 2007'den itibaren geçerli olan dört aşamalı prosedür şu şekildedir:

- Önce gıda işletmecisinin kendini değerlendirmektedir.
- İkinci aşamada işletmeden sorumlu resmi veteriner AB şartlarına uygunluk için kontrol uygular ve bir protokol oluşturur. Eğer işletme gerekli şartları karşılıyorsa resmi veteriner protokolün sonuçlar kısmında bunu garanti eder ve bölge komisyonu tarafından denetim yapılması için teklif verir.
- Bölge komisyonu işletmede AB şartlarına uygunluk için denetim yapar ve bir protokol hazırlar. İşletme gerekli şartları karşılıyorsa, bölge komisyonu protokolün sonuçlar kısmında teminat verir ve işletmenin ulusal değerlendirme ekibi tarafından denetlenmesini teklif eder.
- Ulusal teftiş ekibi işletmeyi ziyaret eder ve AB şartlarına uygunluk kontrolü yapar ve son sonuçları içeren bir son protokol hazırlar.

Ulusal teftiş ekibi ülkenin farklı bölgelerinden gelen üç görevliden oluşmaktadır ve ekip üyeleri Veteriner Servisi Genel Müdürü tarafından atanmaktadır. Ulusal teftişlerde yer alabilen görevlilerin yer aldığı havuzda şu an 49 veteriner bulunmaktadır.

Gıda işletmelerinin kaydı bölgesel düzeyde yapılmaktadır. Süpermarketler ve catering gibi hem hayvansal hem bitkisel ürün satışı yapılan yerlerden her iki yetkili otorite temsilcilerinden oluşan bir komisyon sorumludur. Ülkede onaylı işletmeler NVS tarafından kayıt altına alınmakta, Sağlık Bakanlığı kontrolündeki işletmelerin kaydıysa Kamu Sağlığı Müdürlüğü tarafından tutulmakta ve işletme listeleri ilgili otoritenin internet sitesinde yer almaktadır.

3.7.5. Gıda ve Yem Hızlı Alarm Sistemi (RASFF)

Bulgaristan, 1 Ocak 2007'den itibaren AB RASFF ağının bir parçasıdır. RASFF ulusal kontak noktası Tarım ve Gıda Tedarik Bakanlığı'dır. Sistem resmi gıda ve yem kontrolünde yer alan yetkili otoritelerin tüm merkezi ve bölgesel teşkilatlarını kapsamaktadır. Ülkede RASFF prosedürleri için bir kılavuz geliştirilmiş, gerekli IT ekipmanı alınmış ve uygulamada görevli personele eğitim verilmiştir.

3.7.6. Laboratuvar Hizmetleri

Bulgaristan'daki tüm laboratuvarlar BDS EN 45001'e göre akredite olmuş durumda olup, 6 laboratuvar ISO 17025 standardına göre Bulgaristan Akreditasyon Kurumu tarafından akredite edilmektedir. 2008 itibariyle resmi kontroller için yalnızca akredite olmuş laboratuvarlar kullanılması planlanmıştır.

3.7.7. İşletmelerin Modernizasyonu

Hayvansal gıda üreten ve işleyen işletmelerin modernizasyonu 2003 yılında başlamış; ancak Bulgaristan'ın üyelikten önceki durumu göz önüne alındığında et ve süt sektöründeki belli ürünlerin AB ülkelerine gönderilmesi için belli geçiş şartları belirlenmiştir. Söz konusu ürünler ancak üretici firma 2007/31/AT sayılı Komisyon Kararı'nın Ek C'sinde yer aldığı takdirde Bulgaristan'dan üye ülkelere gönderilebilmektedir. Geçiş dönemi sırasında süt ve ek sektöründeki diğer işletmelerin durumu için Topluluk şartlarına uymak amacıyla modernizasyon sürecini tamamladıklarının değerlendirilmesi gerekmektedir. Bahsi geçen karar kapsamındaki geçiş süreci 31 Aralık 2007 tarihinde sona ermiştir. Bununla birlikte, ülkede işlenen sütün kalitesiyle ilgili özel koşullar geçerlidir. Bulgaristan'a 853/2004/AT sayılı Tüzük şartlarına uymayan çiğ sütle ilgili Üyelik Akti ve 2007/26/AT sayılı Komisyon Kararı ile 31 Aralık 2009'a kadar geçiş süresi tanınmıştır.

3.8. Diğer AB Ülkelerinde Gıda Kontrolü

3.8.1. Avusturya

Avusturya'da gıda maddelerinin kontrolü ve gıda hijyeni alanlarında merkezi yetkili otorite Sağlık, Aile ve Gençlik Bakanlığı'dır. RASFF ulusal kontak noktası da Bakanlık birimlerinden IV/B/7 dairesidir. Endirekt federal idare sistemi altında kontrollerin yürütülmesi Taşra İdaresi'nin sorumluluğu altındadır. Taşra gıda denetim birimlerinde taşra idaresi adına çalışan gıda denetçileri gıda mevzuatının uygulanması ve gıda denetimlerinden sorumludur. Bağımsız şehirlerde ise taşra otoritelerine tabi belediyeler tarafından istihdam edilen gıda denetçileri bulunmaktadır.

İşletmeler, taşra veya mahal veteriner servisleri tarafından gerçekleştirilen denetim sonrası taşra idaresince onaylanmaktadır. Ülkede topluluk içi ticaret için 532 onaylı işletme ve yaklaşık 10.800 düşük kapasiteli işletme bulunmaktadır (Anonymous 2006a).

3.8.2. Belçika

Belçika'da Sağlık, Gıda Zinciri ve Çevre Federal Kamu Servisi (FPS) ve Gıda Zinciri Güvenliği Federal Ajansı (FASFC) merkezi yetkili otoritedir. FPS, gıda hijyeniyle ilgili hedefleri belirleyen politika ve yasama birimidir. FASFC ise kontrollerin planlanması, organizasyonu ve yürütülmesinden sorumludur. Resmi kontrol Taşra Kontrol Birimleri düzeyinde yapılmakta, FASFC'ye bağlı Kontrol Genel Müdürlüğü bu kontrolleri koordine etmektedir. Ülke ulusal RASFF kontak noktası da Kontrol Genel Müdürlüğü'dür.

Gıda işleyen, satan ve hazırlayan gıda işletmecileri ulusal yasaya göre FASFC tarafından kayıt altına alınmalı, tescil edilmeli veya onaylanmalıdır. Konuyla ilgili detaylar 16 Ocak 2006 tarihli kraliyet kararında belirlenmektedir. Kayıt sadece idari bir işlemdir. Tescil ise idari bir araştırma sonrası verilebilmekle birlikte, FASFC gerekli

gördüğü takdirde tescil öncesi yerinde denetim yapabilmektedir. Onay prosedürü ise mutlaka bir yerinde denetim öngörmektedir. Kasap dükkanlarının tescil edilmeleri gerekmektedir ve kasaplar otel, restoran, dükkan gibi perakende işletmelerine hayvansal ürün satabilmektedirler; ancak bunun 853/2004/AT sayılı Tüzüğün Madde bir 5. bendinde belirtildiği gibi yerel, marjinal ve kısıtlı bir faaliyet olması gerekmektedir. Ulusal mevzuata göre bu faaliyet ancak 80 km alan içinde, kasabın üretiminin %30'unu ve haftada 800 kg'ı geçmeyecek şekilde olmalıdır. Ülkede gıda denetiminde kullanılan kontrol listelerine müfettiş ve denetmenler tarafından FASFC intranetindeki yeni FoodNet aracılığıyla ulaşılabilmektedir (Anonymous 2007a).

3.8.3. Çek Cumhuriyeti

Ülkede Tarım Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı gıda güvenliği alanından sorumlu kurumlardır. Sağlık Bakanlığı catering işletmeleri ile gıda ile temas eden malzemelerin kontrolünden, Tarım Bakanlığı ise Çek Tarım ve Gıda Denetim Otoritesi (CAFIA) ve Devlet Veteriner İdaresi (SVA) aracılığıyla diğer gıda işletmelerinden sorumludur. RASFF kontak noktası da olan CAFIA üretim, dağıtım, depolama ve gıda maddelerinin perakende satışı ile bitkisel hammaddelerin kontrolünden sorumludur. SVA ise, hayvansal gıdaların resmi kontrolünü yürütmektedir (Anonymous 2006c).

3.8.4. Danimarka

Danimarka'da gıda maddeleri ve gıda hijyeni alanında Gıda, Tarım ve Balıkçılık Bakanlığı'na (MFAF) bağlı Danimarka Veteriner ve Gıda İdaresidir (DVFA) (<http://www.uk.foedevarestyrelsen.dk/Aboutus/forside.htm>). DVFA içinde gıda maddeleri ve gıda hijyeni hususunda farklı birimler bulunmakta; bölgesel düzeyde ise Bölge Veteriner ve Gıda Kontrol Otoriteleri (RVFCA) buldukları bölgedeki Kontrol ve Yürütme Ofisleri aracılığı ile bu alanda çalışmaktadırlar. RASFF ulusal kontak noktası, DVFA içindeki Mikrobiyolojik Gıda Güvenliği, Hijyen ve Zoonoz Kontrolü Birimidir.

Danimarka’da tüm toptancı işletmeler ve gıda üreten perakende işletmeleri onaylanmak, diğer perakendeci işletmeler ve onay alması gereken birkaç istisna dışındaki birincil üreticiler ise kayıt altına alınmakla yükümlüdür.

RVFCA bazı birincil üretim işletmeleri de dâhil olmak üzere tüm gıda işletmelerini denetlemektedir. İşletmelerin sınıflandırılması ve denetim sıklığı DVFA tarafından belirlenmektedir. İşletmelerle ilgili kayıtlar bölgesel düzeyde tutulmakla beraber merkezi DVFA servislerinin ilgili veriye ulaşması için bir veritabanı oluşturulmuştur.

Perakende sektöründe DVFA “Dördüncü unsur yaklaşımı” adı altında bir denetim programı benimsemiştir. Bu yaklaşımda temel amaç düzenli denetimlerde üç sabit unsurun yanında değişken bir unsurun kontrol edilmesidir. Sabit unsurlar, “Gülen surat raporunun” teşhiri, hijyen, kendi kontrol planlarının varlığı olup, dördüncü unsur ise etiketleme, katkı maddeleri, üretilen ürünlerin bileşimi gibi sekiz madde içinden seçilmektedir. Her yıl dört unsurun kontrolünü içeren üç yıllık denetim programları ile tüm unsurların üç yıl içinde en az bir kez kontrol edilmesi sağlanmaktadır (Anonymous 2007c).

Ülkede tüm AB ülkelerinde olduğu gibi, tüm dükkân ve restoranlar gıda tüzüklerine uygun olmakla sorumludur. Bölgesel gıda otoritesi denetmenleri işletmelerin kural ve tüzüklere uygunluğunu kontrol etmektedir. Tüm dükkân, restoran ve gıda ve içecek satan işletmeler risk temelinde düzenli olarak denetlenmekte ve denetim sonucunda tüm süpermarket, bakkal, fırın, kasap, manav, büfe, pizzacı, kantin, hastane mutfakları, huzurevleri, hatta sandviç standlarına denetim bulguları sonucunda “Gülen surat raporları” verilmektedir. İşletmeler bu raporları işletme girişinde görünecek bir yere asmakla yükümlüdürler. Tüketicilerin bilgilendirilmesi ve işletmelerin kurallara daha fazla uymasını sağlamak amacıyla 2001 yılından beri uygulanmakta olan “Gülen surat raporları” gıda güvenliğinin sağlanmasında çok etkili olmuştur. Denetim raporlarının üstünde, denetim sonucuna göre dört farklı “gülen surat” ikonu yer alabilmektedir:

1. Denetmen bir sorun görmemiştir.
2. Denetmen belli kurallara uyulmasını istemiştir.
3. Denetmen uyarı veya yasaklama vermiştir.
4. Denetmen idari ceza vermiş, firmayı polise bildirmiş veya bir onayı iptal etmiştir.

Şekil 1 Gülen surat ikonları³

3.8.5. Estonya

Ülkede, gıda kontrolü alanında yetkili otorite Tarım Bakanlığı'na bağlı Veteriner ve Gıda Kurulu'dur. Denetimler Vilayet Veteriner Merkezleri tarafından yürütülmekte, olup ulusal RASFF kontak noktası Veteriner ve Gıda Kurulu'dur (Anonymous 2007d).

3.8.6. Finlandiya

Finlandiya'da genel gıda hijyeni ile ilgili sorumluluk Tarım ve Orman Bakanlığı, Sosyal İşler ve Sağlık Bakanlığı ve Ticaret ve Endüstri Bakanlığı tarafından paylaşılmaktadır. Ticaret ve Endüstri Bakanlığı, gıda maddelerinin sağlıkla ilgili kalitesini garanti altına almak ile tüketici sağlığını insan tüketimine uygun olmayan gıdalardan korumak ve uygun olmayan gıdalardan kaynaklanan ekonomik zararları engellemekle görevlidir. Tarım ve Orman Bakanlığı'nda Gıda ve Sağlık Dairesi birincil üretim aşamasındaki

³ <http://www.findsmiley.dk/en-US/Forside.htm>

gıda maddelerinin hijyeni ve perakende öncesi hayvansal gıdalar alanında yetkilidir. Perakende düzey Sosyal İşler ve Sağlık Bakanlığının yetkisi altındadır. Fin Gıda Güvenliği Otoritesi “Evira” hayvansal ürünlerin kontrolünde merkezi yetkili otoritedir. RASFF ulusal kontak noktası da olan Evira, ülke genelindeki ve Gümrüklerdeki gıda kontrolünü yönetmektedir. Üç bakanlığın yetki alanında bölgesel düzeyde, 6 Devlet Taşra Ofisi bölgesel kontrolün geliştirilmesinden sorumludur, yerel düzeyde ise belediyeler Belediye Gıda Kontrol otoriteleri aracılığıyla kontrolleri yürütmektedirler. Evira, sadece yüksek kapasiteli mezbaha ve bağlı işletmelerin denetimine direk olarak katılmaktadır.

Büyük ölçekli mezbahalar ve entegre et ve balık işletmelerinin onayı Evira tarafından verilirken, dondurucu tekneler dahil tüm diğer işletmelerin onayı belediyeler tarafından verilmektedir. İşletmelerin kaydı da belediyeler tarafından yapılmakla beraber ulusal düzeyde kayıtlar Evira tarafından tutulmaktadır. Evira ayrıca, hayvansal gıda maddelerini perakende satış öncesi işleyen işletmelere onay numarası vermektedir (Anonymous 2007e).

3.8.7. İspanya

İspanya’da, ulusal düzeyde kontrol sistemlerinin uygulanması ve organizasyonu iki Bakanlık tarafından paylaşılmaktadır, bunlar Tarım, Balıkçılık ve Gıda Bakanlığı ile Sağlık ve Tüketici İlişkileri Bakanlığı’dır. Gıda ve gıda hijyeni kontrolünün koordinasyonunda merkezi yetkili otorite Sağlık ve Tüketici İlişkileri Bakanlığı altında 2002 yılında kurulan İspanyol Beslenme ve Gıda Güvenliği Ajansı’dır (AESAN). RASFF kontak noktası olan AESAN mevzuat ve birincil üretim sonrası aşamadaki mezbahaları da içeren kontrollerin koordinasyonundan sorumludur. Birincil üretim kontrolü ise Tarım, Balıkçılık ve Gıda Bakanlığı’na bağlı birimler tarafından gerçekleştirilmektedir. Ülkede, hükümet tarafından yerine getirilmesi gereken ithalat kontrolü gibi görevler dışındaki, gıda güvenliği, hayvan sağlığı ve refahı ile bitki sağlığı resmi kontrolleri ile ilgili sorumluluk 17 Özerk Topluluk ve 2 Özel Şehir’e verilmiştir. Genel olarak kontroller Özerk Topluluk Tarım Bakanlığı, Özerk Topluluk Sağlık

Bakanlığı, Özerk Topluluk Çevre Bakanlığı veya Galici’da olduğu gibi Özerk Topluluk Balıkçılık Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir.

İspanya’da onaylı işletmelerin listesi 1991 yılından beri bulunmaktadır; ancak Eylül 2006’da gerçekleşen FVO misyonunda ülkede hijyen paketine göre işletmelerin yeniden onaylanması veya yeniden değerlendirilmesine dair bir prosedürün olmadığı, bazı işletmelerinse 852/2004/AT şartlarını tam karşılamadan onaylandığı tespit edilmiştir (Anonymous 2006h).

3.8.8. İsveç

İsveç’te Tarım Bakanlığı’na bağlı Ulusal Gıda İdaresi (NFA) gıda ve gıda hijyeni alanında yetkili otoritedir. NFA’nın Gıda Standartları Dairesi yönetmeliklerin oluşturulmasından sorumluyken, Gıda Kontrol Dairesi ise kontrolleri yürütmekte ve kendi personeli için talimatlar, diğer kontrol otoriteleri içinse kılavuzlar yayınlamaktadır. NFA, mezbaha ve büyük hayvan ürünleri işletmelerini ve diğer büyük gıda işletmeleri, dükkânları, tren ve uçak catering firmalarının denetimlerini yürütmektedir. Bölgesel düzeyde Finans Bakanlığı altında yer alan 21 Vilayet İdare Kurulu gıda kontrolünde sorumlu olmakla beraber, küçük işletmeler ile restoran ve dükkânların denetimleri belediyeler tarafından yapılmaktadır.

İsveç’te hayvansal ürün işletmelerinin yanında içme suyu işletmeleri ile gıda hazırlayan, işleyen ve muamele eden işletmeler de onaya tabidir. Onaylı işletmelerin listesi NFA tarafından yayınlanmakta olup, kayıtlı işletmelere dair ülke çapında bir liste bulunmamaktadır. Ülkedeki yaklaşık 54.000 gıda işletmesinden yaklaşık 600’ünün denetiminden NFA sorumludur. Geri kalan işletmeler belediyeler tarafından denetlenmektedir. Ulusal mevzuata göre bir işletmeyi onaylayan veya kaydeden otorite o işletmenin denetiminden de sorumludur. Ülkede gıda için NFA ve yem için İsveç Tarım Kurulu olmak üzere iki RASFF kontak noktası bulunmaktadır (Anonymous 2007o).

3.8.9. İtalya

İtalya’da gıda maddelerinin kontrolü ve gıda hijyeni alanında yetkili otorite Sağlık Bakanlığı’na bağlı Veteriner Kamu Sağlığı, Beslenme ve Gıda Güvenliği Dairesidir. Bölgesel düzeyde gıda maddelerinin resmi kontrolüyle ilgili yetki, Bölgesel Sağlık Birimlerindedir ve başlıca görevleri yerel düzeydeki resmi kontrol faaliyetlerinin idaresi ve personel eğitimidir. Yerel düzeyde resmi kontroller, Gıda Hijyeni ve Beslenme Servisi, Yerel Veteriner Servisleri ve Yerel Sağlık Birimleri tarafından yürütülmektedir. İşletmeler, Yerel Sağlık Birimleri tarafından gerçekleştirilen denetim sonrası Bölgesel Sağlık Birimleri tarafından onaylanırlar. Onaylı işletme listesi Veteriner Kamu Sağlığı, Beslenme ve Gıda Güvenliği Dairesi tarafından hazırlanmakta ve Sağlık Bakanlığı’nın “SINTESI” işletim bilgi sistemi vasıtasıyla internette yayınlanmaktadır. Kayıtlı işletmeler, ön denetim gerektirmemekte, “aktivite başlangıç” tebligatı için hâlihazırda gerekli idari yasalar ve izinler kayıt için yeterli olmaktadır. Yerel Veteriner Servisleri tarafından kayıtlı işletmelerin veritabanının oluşturulması ile ilgili şartlar bölgesel düzeyde belirlenmektedir (Anonymous 2007i).

3.8.10. Kıbrıs Rum Kesimi

Ülkede üç birim resmi kontrollerle ilişkilidir, bunlar Sağlık Bakanlığı’na bağlı Tıbbi ve Kamu Sağlığı Servisleri; Tarım, Doğal Kaynaklar ve Çevre Bakanlığı’na bağlı Veteriner Hizmetleri Dairesi ve 7 belediyedir. Tıbbi ve Kamu Sağlığı Servisleri’ne bağlı Kamu Sağlığı Servisleri Başkanı ulusal RASFF kontak noktasıdır (Anonymous 2006b).

3.8.11. Letonya

Letonya’da gıda zincirinin tüm aşamalarında gıda maddeleri ve gıda hijyeni kontrolünde merkezi yetkili otorite Gıda ve Veteriner Servisi olup, resmi kontroller 27 Bölgesel Yapılanma Birimi tarafından yürütülmektedir. Ülkede RASFF kontak noktası Servis altında yer alan Gıda Teftiş Dairesi’nin Risk Yönetimi Birimi’dir (Anonymous 2008a).

3.8.12. Litvanya

Gıda maddelerinin ve gıda hijyeninin kontrolü alanında merkezi yetkili otorite RASFF kontak noktası da olan Devlet Gıda ve Veteriner Servisi'dir. Resmi kontroller Servisin bölge teşkilatlarında çalışan denetmenler tarafından yürütülmektedir (Anonymous 2006e).

3.8.13. Lüksemburg

Gıda maddeleri ve hijyeni kontrolünde yetkili otorite Sağlık Bakanlığı'dır; ancak yeni kurulan Gıda Zinciri Güvenliği ve Kalitesi Organizasyonu farklı servisler tarafından yürütülen kontrollerin koordinasyonunu üstlenmeye başlamıştır, bununla verimin artması ve çakışma veya boşlukların giderilmesi hedeflenmektedir. Organizasyon ayrıca ulusal RASFF kontak noktasıdır (Anonymous 2007j).

3.8.14. Macaristan

Gıda ve kalite kontrolü alanlarında merkezi yetkili otorite Tarım ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı Gıda Zinciri Güvenliği, Hayvan ve Bitki Sağlığı Dairesi ile Merkezi Tarım İdaresi Gıda ve Yem Güvenliği Müdürlüğü'dür (CAO-FFSD). Sağlık Bakanlığı ve Ulusal Kamu Sağlığı ve Tıbbi Yönetim Servisi özel beslenme amaçlı gıdalar, gıda takviyeleri, gıda kaynaklı hastalıklarla ilgili kamu sağlığı hususları ve catering alanındaki kontrollerden sorumludur. Bölgesel düzeyde, denetim görevleri için Gıda Güvenliği ve Hayvan Sağlığı Vilayet Müdürlükleri yetkilendirilmiştir. Kontrolleri gıda hijyenistleri ve gıda mühendisleri yürütmekte olup, hayvansal ürünlerin denetimini gıda hijyenistleri yürütmekte ve resmi veterinerleri teftiş etmektedirler. Gıda mühendisleri ise hayvan kaynaklı olmayan gıdaların denetiminden sorumludur.

Gıda işletmelerinin lisans işlemlerinden Gıda Zinciri Güvenliği ve Hayvan Sağlığı Vilayet Müdürlükleri sorumludur. CAO-FFSD hayvansal gıda işleyen işletmelere onay vermektedir. Macaristan'da RASFF kontak noktası Macar Gıda Güvenliği Ofisi'dir.

Hükümet Kararı ile 2003 yılında kurulan Ofis, ayrıca kontrol birimlerinin koordinasyonu ile risk değerlendirmesi ve risk iletişimi görevlerini de yürütmektedir (Anonymous 2007g).

3.8.15. Malta

Malta'da gıda maddeleri ve hijyeni alanında yetkili otorite Sağlık, Yaşlılar ve Topluluk Gözetimi Bakanlığı Kamu Sağlığı Müdürlüğü'dür. Müdürlük içinde Sağlık Teftiş Birimi kontrollerin yürütülmesi ve uygulanmasının koordinasyonundan sorumludur. Birim, merkezi ve yedi bölge ofisinde 83 gıda kontrolü ve çevre sağlık müfettişi istihdam etmektedir. Ulusal RASFF kontak noktası olan Gıda Güvenliği Komisyonu resmi kontrollere direk olarak katılmamakla beraber farklı otoritelerin faaliyetlerinin koordinasyonunda önemli bir rol oynamaktadır. Sağlık Teftiş Birimi müdürü aynı zamanda Gıda Güvenliği Komisyonu Sekreteri'dir. Ülkede hayvansal ürünlerin kontrolünde yetkili otorite Köyişleri ve Çevre Bakanlığı altındaki Veteriner İşleri ve Balıkçılık Birimi'dir (Anonymous 2006f).

3.8.16. Polonya

Polonya'da gıda kontrolü alanında Tarım ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı'dır. Hayvansal ürünlerin kontrolü alanında Tarım ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı'na bağlı Genel Veteriner Teftiş Birimi (GVI) yetkili otorite olmakla birlikte, resmi görevleri Taşra Veteriner Teftiş Birimleri yerine getirmektedir. Sağlık Bakanlığı'na bağlı aynı zamanda RASFF kontak noktası olan Devlet Sıhhi Teftiş Birimi (SSI) resmi gıda kontrolleriyle ilgili yetkili otoritedir. Genel Veteriner Teftiş Birimleri ile Devlet Sıhhi Teftiş Birimi arasındaki işbirliği bir kanun ve çerçeve anlaşma ile belirlenmiştir. Ülkede Taşra Sıhhi ve Epidemiyoloji Merkezi denetmenleri, pazara sunulan gıda ve bitkisel ürünlerin üretiminde kontrolleri yürütmektedirler. Hayvansal ürünlerin diğer ürünlerle birlikte üretildiği ve depolandığı yerlerde ise kontroller GVI ve/veya SSI Birimi tarafından üstlenilmektedir.

Polonya’da hayvansal ürün işletmelerinin kaydı ve onaylanması 16 Aralık 2005 tarihli yasanın 19-22. maddelerinde belirlenmiştir. Yapılan faaliyete göre kayıt işlemi GVI veya SSI tarafından yapılmaktadır. GVI Başkanı tarafından 11 Eylül 2007’de yayımlanan bir direktif ile 1 Ocak 2006 öncesi ulusal market için onaylanan “düşük kapasiteli işletmelerin”, yürürlükteki mevzuatla tam uyumlu olana kadar ulusal pazara ürün sunmalarına izin verilmektedir; ancak 2076/2005/AT sayılı Tüzük’le belirlenen 31 Aralık 2009 tarihine kadar tam uyumlu olmayan işletmeler kapanmak zorunda kalacaktır. Bu kategoride 1.440’ın üstünde işletme yer almaktadır. Polonya, bu işletmelerin onaylanmasında oldukça iyi durumdadır ve olası başvuru ve takip denetimlerini 2009 sonuna kadar tamamlamayı garanti altına almak adına ulusal son tarih olarak 31 Mart 2009’u belirlemiştir (Anonymous 2007I).

3.8.17. Portekiz

Ülkede, bu alanda dört merkezi yetkili otorite bulunmaktadır: Tarım ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı’na (MADRP) bağlı Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü (DGV) ve Politika ve Planlama Ofisi (GPP), Ekonomi ve Yenilik Bakanlığı’na (MEI) bağlı Gıda ve Ekonomik Güvenlik Otoritesi (ASAE) ile Sağlık Bakanlığı’na (MS) bağlı Sağlık Genel Müdürlüğü’dür (DGS). Bölgesel düzeydeki uygulama, MADRP’ye bağlı Tarım ve Balıkçılık Bölge Müdürlükleri ve Bölge Veteriner Müdürlükleri, ASAE Bölge Müdürlükleri ve DGS altındaki Bölgesel Sağlık Otoriteleri tarafından yürütülmektedir. Yerel düzeyde ise belediyeler uygulamadan sorumludur. Ülkede RASFF ulusal kontak noktası, DGV’nin Planlama Müdürlüğü’dür. Portekiz’de gıda işletmelerinin onaylanması gıda sektörüne göre farklı yetkili otoriteler tarafından yapılmaktadır. Lisanslama faaliyetleri ile ilgili prosedürler lisanslama kılavuzlarında belirlenmiştir (Anonymous 2008b).

3.8.18. Romanya

Gıda maddeleri ve gıda hijyeni hususunda yetkili otoriteler, Ulusal Sıhhi Veteriner ve Gıda Güvenliği Otoritesi (NSVFSA), Kamu Sağlığı Bakanlığı (MPH), Ulusal Tüketiciyi Koruma Otoritesi (NACP), Ulaştırma Bakanlığı (MT) ve Tarım ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı'dır (MARD). RASFF için de ulusal kontak noktası olan NSVFA'nın Gıda Güvenliği Genel Müdürlüğü (FSDG) bu alanda birincil sorumlu birim olup, gıda hijyeni mevzuatını yürütmekte ve risk değerlendirme yapmaktadır.

Ülkede birincil ürünlerin direk satışı ve gıda maddelerinin üretimi ve perakende satışının kayıt altına alınması 301/2006 sayılı kanunda yer almakta olup, kayıt işlemi ülkede 42 tane bulunan Vilayet Sıhhi Veteriner ve Gıda Güvenliği Müdürlükleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Onay işlemi ise NSVFSA altında yer alan Hijyen ve Veteriner Kamu Sağlığı Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. 2007 yılında ülkede gerçekleşen FVO misyonunda Romanya'da yasal olarak sadece AB'ye uyumlu işletmelerle geçiş durumundaki işletmelerin bulunduğu tespit edilmiştir. Misyonda işletmelerin AB onayı verilmeden önce bir Hijyen ve Veteriner Kamu Sağlığı Müdürlüğü temsilcisi tarafından denetlenmesiyle, işletmelerin değerlendirilmesi sisteminin merkezi olarak yürüdüğü tespit edilmiştir. Bununla birlikte, yetkili otorite tarafından yapılan değerlendirmelerle FVO ekiplerinin değerlendirmeleri arasında büyük farklar bulunmuştur. Romanya'ya geçiş süreci listesinde olmayan işletmelerin onaylanması için 30 Nisan 2007'ye kadar süre verilmiştir; ancak Mayıs 2007'deki FVO misyonu şartlı onaylanan işletmelerin yeniden değerlendirilmesini gerekli görmüş, ayrıca çiğ sütle ilgili eksiklikler saptamıştır (Anonymous 2007m).

3.8.19. Slovak Cumhuriyeti

Ülkede, gıda kontrolünde iki Bakanlık yetki sahibidir. Kamu Sağlığı Otoritesi (PHA) aracılığı ile Sağlık Bakanlığı, catering işletmeleri, özel beslenme amaçlı gıdalar, bebek mamaları ve şişelenmiş su kontrolünden sorumludur. Tarım Bakanlığı'na bağlı Devlet Veteriner ve Gıda İdaresi (SVFA) ise geri kalan gıda işletmeleri için yetkili otoritedir.

SVFA ve PHA yetkileri İşbirliği Anlaşması'nda tanımlanmıştır. İşbirliği, merkezi, bölgesel ve yerel düzeyde kontroller, alınan tedbirler ve takip faaliyetleriyle ilgili bilgi alışverişini içermektedir. SVFA'nın Hijyen ve Hayvansal Ürünler Dairesi, kontrolleri yürüten Bölgesel Veteriner ve Gıda Otoriteleri (RVFA) ve Mahalli Veteriner ve Gıda Otoritelerini (DVFA) koordine ve teftiş etmektedir.

Ülkede gıda işletmelerinin kaydı DVFA tarafından yapılmakta ve kayıtlar mahalli düzeyde tutulmaktadır. Kayıtlı işletmelerle ilgili veriler SVFA tarafından belirlenen bir form ve sıklıkta İdare'ye iletilmekte ve ulusal düzeyde kayıtlı işletmelerin listesi İdare tarafından tutulmaktadır. İşletmelerin onaylanması DVFAlar tarafından SVFA tarafından belirlenen prosedürlere göre yürütülmektedir. Onay sonrası SVFA işletmeye onay numarası vermektedir. Onaylı işletmeler ve 2009'a kadar geçiş süresi tanınan düşük kapasiteli işletmelerin listesi de yine SVFA tarafından yayınlanmaktadır. Slovak Cumhuriyeti RASFF kontak noktası SVFA'dır, PHA da Sağlık Bakanlığı yetki alanına giren gıda maddeleri ile ilgili kontak noktasıdır (Anonymous 2007n).

3.8.20. Slovenya

Ülkede gıda maddeleri ve hijyeni kontrolünde üç yetkili otorite bulunmaktadır:

- Sağlık Bakanlığı'na bağlı Slovenya Cumhuriyeti Sağlık Teftiş Birimi, birincil üretim dışında hayvansal olmayan gıda maddelerinin tüm üretim zincirinde; hayvansal gıdaların perakende aşamasında ve özel beslenme amaçlı gıdaların tüm üretim aşamasındaki resmi kontrolünden sorumludur. Birim altındaki Strateji, Metodoloji ve Planlama Şubesi, RASFF ulusal kontak noktasıdır.
- Tarım, Orman ve Gıda Bakanlığı'na bağlı Slovenya Cumhuriyeti Veteriner İdaresi hayvansal ürünlerin birincil üretim ve önceden paketlenmemiş çiğ et, balık ve su ürünlerinin toptan ve perakende satışının kontrolünden sorumludur.

- Tarım, Orman ve Gıda Bakanlığı'na bağlı Slovenya Cumhuriyeti Tarım, Orman ve Gıda Teftiş Birimi hayvansal olmayan gıdaların birincil üretimindeki hijyen, bulaşan ve GDO kontrolünden sorumludur (Anonymous 2006g).

4. TÜRKİYE’DE GIDA KONTROLÜ

4.1. Türkiye’de Gıda Güvenliğinin Gelişimi

Cumhuriyet döneminde gıda konusundaki ilk mevzuat olan 1930 yılında yürürlüğe konan 1593 sayılı “Umumi Hıfzısıhha Kanunu”, gıda mevzuatının hazırlanması ile buna göre yapılacak kontroller için yetkili merci olarak Sağlık Bakanlığını görevlendirmiş ve 1580 sayılı “Belediye Kanunu” nda, nüfusu 10,000 den fazla olan belediyelerin mevcut mevzuata göre Sağlık Bakanlığı sorumluluğunda olmak üzere, gıda kontrolü yapabilecekleri hükme bağlanmıştır. Bu nedenle kimi belediyelerin bünyesinde Sağlık, Veteriner, Küşat ve Zabıta Müdürlükleri gibi birimler oluşturulmuştur.

Bu arada 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu gereği, önce 1942 yılında “Gıda Nizamnamesi” daha sonra da 1952 yılında “Gıda Maddeleri Tüzüğü” (GMT) yürürlüğe konulmuştur. Gıda maddelerini ile umumi sağlığı ilgilendiren eşya ve levazımın hususi vasıflarını gösteren GMT, kapsamında yer alan tüm maddelerin taşıyacağı niteliklere ve bunların hangi koşullarda bozulmuş, taklit veya tağşiş edilmiş sayılacağına dair hükümleri içermektedir.

Bunun yanında, 1963 tarihli MEHTAP (Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi) raporu doğrultusunda ve 1972 tarihinde oluşturulan “Gıda İşleri Genel Müdürlüğü” ile Tarım Köyişleri Bakanlığı da gıda hizmetleri konusunda yetkilendirilmiştir. Ancak Bakan emri ile oluşturulan bu genel müdürlük yetki yetersizliği nedeniyle Sanayi ve Ticaret Bakanlığı denetçileri ile birlikte hizmet vermiştir. Daha sonra, 3161 sayılı Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun ile bu genel müdürlük Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü, Zirai Mücadele ve Karantina Genel Müdürlüğü ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü ile birlikte kapatılarak, günümüzdeki “Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü” oluşturulmuştur (Artık N. ve ark.).

4.2. 560 Sayılı Gıdaların Üretimi Tüketimi Ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname

Cumhuriyet döneminde gıda hizmetlerine yönelik en temel ve yapısal değişiklikler getiren düzenleme 560 sayılı Gıdaların Üretimi Tüketimi ve Denetlenmesine Dair KHK'dir; çünkü söz konusu kararnamenin düzenlenmesinde, hem gıda hizmetlerindeki dağınıklık ve kargaşanın önlenmesi, hem de ülkemizin DTÖ Sağlık ve Bitki Sağlığı (SPS) Anlaşması yükümlülüklerinin yerine getirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği Anlaşmasının imzalaması sonucu, ülkemiz gıda mevzuatının AB mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesinde, söz konusu kararname önemli bir başlangıç oluşturmuştur. Nitekim bu kararnamenin ilgili hükümlerine uygun olarak, Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği, Gıdaların Üretimi Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Yönetmelik, Özel Gıda Kontrol Laboratuvarlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik, Kırmızı Et ve Et Ürünleri Üretim Tesislerinin Kuruluş, Açılış, Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik, Kanatlı Hayvan Eti ve Ürünleri Üretim Tesislerinin Kuruluş, Açılış, Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik, İçilebilir Nitelikteki Suların İstihali, Ambalajlanması, Satışı ve Denetlenmesi Hakkında Yönetmelik, sorumlu Bakanlıkların işbirliği ile hazırlanarak yürürlüğe konmuştur.

560 sayılı KHK'nin yürürlüğe girmesi, gıda konusundaki çok başlılığı tam olarak giderememiş ancak daha az sayıya düşürebilmiştir. Bu KHK yaklaşık 10 yıl yürürlükte kaldıktan sonra, bazı sorunlara çözüm getirememesi nedeniyle, 2004 yılında AB mevzuatı özellikle 178/2002/AT sayılı Konsey Tüzüğü dikkate alınarak yeni Kanun hazırlanmış ve 5179 sayılı "Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun" 05.06.2004 tarihli ve 25483 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

4.3. 5179 Sayılı Gıdaların Üretimi Tüketimi ve Denetlenmesine Dair KHK'nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun

5179 sayılı Kanun ile gıda kontrolü uygulamalarında etkinliğin sağlanması ve çok başlılığın engellenmesi amacıyla sular hariç olmak üzere gıda kontrolünde yetki ve sorumluluk tamamen Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde toplanmıştır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nı ülkemizde gıda ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemeler konularında üretim, işleme, ihracat ve ithalat aşamalarında yürütülen tescil, mevzuat, denetim ve kontrol hizmetlerinde tek yetkili kamu kurumu kılan, yani gıdaya ilişkin tüm hizmetleri tek bir yetkili merci otoritesine veren bu kanun, toplam 41 madde ile 6 geçici maddeden oluşmuştur.

Kanunun amacı; kapsamlı gıda güvenliği sağlamak olup, buna uygun olarak her türlü gıda maddesinin ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemelerin teknik ve hijyenik şekilde üretim, işleme, muhafaza, depolama, pazarlama gibi aşamalarda üretici ve tüketici haklarını korumaktır. Buna uygun olarak hem bu maddelerin taşınmaları gereken asgari nitelikleri, hem bu maddeleri üreten ve satan işyerlerinde bulunması gereken asgari teknik ve hijyenik şartları ve hem de bunu sağlamak üzere verilecek hizmetlerin usul ve esaslarını belirleyen hükümleri içermektedir.

Kanunun dördüncü maddesi, üretim izni, gıda sicili ve tescil işlerini bir esasa bağlarken, gıda maddelerinin ve gıda ile temas eden madde ve malzemelerin gıda güvenliği yönünden, hijyen ve kalite analizlerini yapmak üzere, kurulacak kamu ve özel laboratuvarların, kuruluş ve çalışmasını Tarım Bakanlığı'nın iznine bağlı kılmıştır. Yine kanunun altıncı maddesi, istihdam ile ilgili olup gıda maddeleri ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemeleri üreten işyerlerinde üretimin niteliğine göre sorumlu yönetici istihdamını zorunlu kılmaktadır.

Kanunun yedinci maddesinde gıda maddelerinin asgari hijyen ve kalite kriterleri, pestisit ve veteriner ilacı kalıntıları, katkı maddeleri, gıdaya bulaşan zararlı maddeler, numune alma, ambalajlama, etiketleme, nakliye, depolama esasları ile analiz metotlarını

ihtiva eden Türk Gıda Kodeksinin, Ulusal Gıda Kodeksi Komisyonunca hazırlanmasını ve Bakanlıkça yayımlanmasını esas almıştır.

Türk Gıda Kodeksinin hazırlanması sürecinde Ulusal Gıda Kodeksi Komisyonu kurulması ve Komisyonun oluşum ve çalışma şekli ile komisyon üyelerinin görev süresi kanunun sekizinci maddesinde açıklanmıştır.

Kanunun dokuzuncu maddesi, insan sağlığının korunması ve gıda güvenliğinin sağlanabilmesi için, gıda mevzuatı uygulamalarında bilimsel kanıtlara dayanan, bağımsız, şeffaf ve tarafsız bir şekilde yapılacak risk analizinin esas alınacağını belirlemiştir.

Kanunun onuncu maddesinde insan sağlığı üzerinde zararlı bir etkinin olma ihtimalinin belirmesi ve bilimsel belirsizliklerin sürmesi gibi özel hallerde, kapsamlı bir risk değerlendirmesine imkânına kavuşana ve ileri düzeyde bilimsel veriler elde edilene kadar, geçici risk yönetimi önlemlerinin alınabileceği belirtilmiştir. Aynı konuya değinen on birinci maddesinde ise, risk değerlendirmesi için bilimsel ve teknik verileri araştırmak, toplamak, düzenlemek, analiz etmek, yorumlamak, özetlemek ve görüş oluşturmak üzere, bilimsel komiteler oluşturulacağı hükme bağlanmıştır.

Kanunun on ikinci maddesine göre Bakanlığın gıda ile ilgili düzenlemelerin ve uygulamaların yapılmasında görüş ve önerilerini almak üzere Ulusal Gıda Meclisi oluşturmasına yetki verilmiş ve söz konusu meclisi oluşturacak üyelerin hangi kuruluşları temsil edeceği ve nitelikleri belirtilirken, ayrıca Gıda Bankaları Birliği oluşturulması imkânı getirilmiştir.

Kanunun on üçüncü maddesi; insan sağlığını korumak ve gıda güvenliği koşullarını sağlamak üzere gıdadan kaynaklanan doğrudan veya dolaylı bir riskin bildirimine ilişkin sistemlerin Bakanlık tarafından oluşturulması ve gıda kaynaklı hastalıklara ilişkin bir bilgi olması halinde ilgili birimlerle bunun paylaşılmasını ve gerekli tedbirlerin alınmasını; ayrıca, on dördüncü madde ise üretilen veya ithal edilen gıda maddesinin, sağlığa zararlı olabileceği ihtimalinin belirmesi durumunda, söz konusu

gıda maddesinin pazara sunumu, kullanımı ve ithalatına ilişkin gerekli tedbirler alınmasını gerekli kılmaktadır.

Kanunun on beşinci maddesinde ise gıda konusunda insan sağlığına karşı direkt veya indirekt olarak bir risk oluşturan durum saptandığında, bu riskin mevcut hükümlerle önlenememesi, giderilememesi veya azaltılamaması ya da acil durum tedbiriyle yeterince yönetilememesi durumunda, Bakanlık ile Sağlık Bakanlığı'nın, ilgili tüm kurum ve kuruluşların da katılımı ile bilimsel ve teknik yardım sağlamak üzere bir kriz birimi oluşturması öngörülmektedir.

Kanunun on altıncı maddesinde gıda, gıdanın elde edildiği bitki, hayvan ya da gıda maddesinde öngörülen veya ortaya çıkması beklenen herhangi bir maddenin tespit edilmesi için Gıda üretim, işleme ve dağıtım ile ilgili tüm aşamalarda izlenebilirlik tesis edilmesine yer vermekte ve buna göre gıda işletmecilerinin gıda, gıdanın ilk elde edildiği bitki, hayvan ya da gıda maddelerine karıştırılması tasarlanan herhangi bir maddeyi, kimden aldıklarını belirleyebilecek bir sisteme sahip olmaları zorunlu kılınmıştır.

Kanunun on yedinci maddesinde gıda işletmecisinin ithal ettiği, ürettiği, işlediği, imal ettiği veya dağıtımını yaptığı gıdanın gıda güvenliği şartlarına uymaması durumunda, ürününü pazardan geri çekmesini ve ilgili birimlerle gıdanın izlenebilirliğine katkıda bulunmasını zorunlu kılmıştır.

Kanunun on sekizinci maddesi insan sağlığının korunması amacıyla, gıda maddelerini ve gıda ile temas eden madde ve malzemeleri üreten ve/veya satan işyerlerinin;

- Asgarî teknik, hijyenik ve güvenlik şartlarını taşımak zorunda olduğu,
- Gıda kodeksine uyulmaksızın gıda maddelerini imal edemeyeceği, mübadele konusu yapamayacağı ve muameleye tâbi tutamayacağı,
- İnsan sağlığına zarar verecek muhteviyatta gıda maddeleri üretemeyeceği, içerisine zararlı bir madde katamayacağı, böyle bir maddenin kalıntısını

bulunduramayacağı ve gıdaya zararlı özelliğe yol açacak herhangi bir işlem uygulayamayacağı hükme bağlanmıştır.

Tüketici haklarının korunmasıyla ilgili 22. Madde tüketicilerin her türlü gıda maddesi ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemeleri üreten, ithal eden ve satan gerçek veya tüzel kişiler tarafından bilgilendirilmesini zorunlu kılmıştır.

Kanunun yirmi üçüncü maddesinde; piyasa gözetimi ve denetimi ile ilgili olup gıda maddeleri ve gıda ile temas eden madde ve malzemeleri üreten, satan işyerleri ile bu yerlerde üretilen, satılan tüm gıda maddelerinin ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemeler ile toplu tüketim yerlerinin piyasa gözetimi ve denetimi, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde yapılacağı belirtilmiştir (Anonim 2004a).

4.3.1. Ulusal Gıda Kodeksi Komisyonu Yönetmeliği

Ulusal Gıda Kodeksi Komisyonu Yönetmeliği, Gıda Kodeksinin daha kısa sürede hazırlanması amacıyla 5179 sayılı Kanunda Ulusal Gıda Kodeksi Komisyonu adıyla bir Komisyon kurulması ve hizmetlerin tek elden yürütülmesi öngörülmüştür. Bu nedenle yayımlanan Yönetmelik, “Ulusal Gıda Kodeksi Komisyonu” adıyla bir Komisyonun kurulması ve işleyişi ile ilgili usul ve esasları belirlemektedir.

Gıda mevzuatı; gıda maddelerinin taşınması gereken asgari kalite ve hijyen kriterlerini belirleyen bir kurallar dizisidir. Gıda mevzuatının hazırlanmasındaki temel amaç, gıda güvenliğinin sağlanarak hijyenik ve ekonomik açıdan tüketicinin korunmasıdır. Bunun yanı sıra gıda mevzuatı gıda sektöründe haksız rekabetin önlenmesi, sektörün gelişmesine katkı sağlanması ve ülke itibarının sağlanması gibi olumlu katkılar da sağlamaktadır. Diğer önemli husus gıda mevzuatının hazırlanmasında; sağlam bilimsel verilere dayanarak ülkenin hedefleri doğrultusunda uluslararası mevzuata aykırı hükümler içermeyecek şekilde hazırlanmasıdır. Böylelikle ülke kaynakları harekete geçirilebilmekte ve böylece gıda iç ve dış ticaretinde etkinlik sağlanabilmektedir (Anonim 2004c).

4.3.2. Gıda ve Gıda ile Temas Eden Madde ve Malzemeleri Üreten İş Yerlerinin Çalışma İzni ve Gıda Sicili ve Üretim İzni İşlemleri ile Sorumlu Yönetici İstihdamı Hakkında Yönetmelik

5179 sayılı Kanun kapsamında yayımlanan ilk Yönetmelik “Gıda ve Gıda ile Temas Eden Madde ve Malzemeleri Üreten İş Yerlerinin Çalışma İzni ve Gıda Sicili ve Üretim İzni İşlemleri ile Sorumlu Yönetici İstihdamı Hakkında Yönetmelik” olup Sağlık Bakanlığının 560 sayılı KHK’nin 4’üncü maddesi gereği sorumlu olduğu ‘gıda işyerlerine çalışma izni verilmesine yönelik hizmetlerin Tarım ve Köyişleri Bakanlığına devredilmesi nedeniyle ve hizmetlerin aksatılmadan yürütülmesini sağlamak için çıkarılmıştır.

Bu Yönetmelik, gıda ve gıda ile temas eden madde ve malzemeleri üreten, işleyen, ambalajlayan, depolayan, nakleden, pazarlayan iş yerlerinin çalışma izni, gıda sicili ve üretim izni işlemlerini, bu iş yerlerinin taşınması gereken asgarî ve teknik şartlar ile sorumlu yönetici istihdamına dair usul ve esasları düzenlemektedir. Yönetmelik, gerçek ve tüzel kişiler ile kamu kuruluşlarına ait gıda ve gıda ile temas eden madde ve malzemelerin üretildiği, işlendiği, ambalajlandığı, depolandığı, nakledildiği, pazarlandığı yerlerin çalışma izni, gıda sicili ve üretim izni ile bu iş yerlerinin taşınması gereken asgarî teknik ve hijyenik şartlar ile sorumlu yöneticilerde aranacak esaslara dair usul ve esasları kapsar. Ürünün özelliğine göre özel teknik ve hijyenik şartlar gerektiren iş kollarına ait ek teknik ve hijyenik şartlar ilgili Yönetmelik ve tebliğlerle belirlenmektedir.

Gıda ve gıda ile temas eden madde ve malzemeleri üreten işyerleri çalışma izni ve gıda sicili almadan faaliyette bulunamazlar, bu belgeleri almak için işletmeler Yönetmelikte belirlenen bilgi ve belgelerle ilgili mercie başvurmakla yükümlüdürler (Madde 24, 25, 26). İşletmeler bu Yönetmelikte belirtilen asgari teknik ve hijyeni şartlara uygunluk açısından ilgili mercî tarafından görevlendirilen gıda kontrolörü tarafından denetlenmekte uygun görülürse işletmeye sicil numarası verilmektedir. Çalışma izni ve gıda sicili belgesi, belge üzerinde yazılı gerçek ve tüzel kişi, adres ve faaliyet konusu

için geçerlidir. Söz konusu bilgilerde değişiklik olduğu takdirde, Yönetmelikte belirlenen şekilde gerekli başvuruların yapılarak belgenin güncellenmesi gerekmektedir. Gıda sicili alan işletmeler üretime başlamadan önce imal edecekleri her ürünü Yönetmelikte belirlenen şartlar doğrultusunda ilgili mercie tescil ettirerek üretim izni almakla yükümlüdürler (Madde 28).

Yönetmelikte ayrıca, gıda ve gıda ile temas eden madde ve malzemeleri üreten işyerlerinde sorumlu yönetici istihdamı ile ilgili koşullar ve sorumlu yöneticilerin yetki ve sorumlulukları belirlenmektedir.

4.3.3. Gıda Güvenliği ve Kalitesinin Denetimi ve Kontrolüne Dair Yönetmelik

5179 sayılı Kanun kapsamında yayımlanan Yönetmelik gıda güvenliğinin ve kalitesinin temini için gıda işyerlerinin asgari teknik ve hijyenik şartları ile gıda ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemelerin gıda mevzuatına uygunluğunun denetim ve kontrol hizmetleri ile işyeri sorumluluklarına dair usul ve esasları belirlemektedir (Madde 1). Yönetmeliğe göre, piyasaya arz edilecek gıda ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemelerin Türk Gıda Mevzuatına uygun olması zorunludur (Madde 5 a).

Yönetmelikle işyeri sorumlulukları Madde 7 ve 8 ile belirlenmekte ve üretim, işleme dağıtım aşamalarıyla ilgili olarak işyerlerine, iyi hijyen uygulamalarını takip etme ve 7 temel prensibi belirtilen HACCP ilkelerine dayanan prosedürleri uygulama yükümlülüğü getirilmektedir. Gıda ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemeleri üreten işyerlerinin Yönetmeliğin EK-2'sinde öngörülen asgarî teknik ve hijyenik şartlara ve ürettikleri gıda ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemelerin özelliğine göre Bakanlıkça belirlenen kriterlere uyarak Bakanlıktan sicil numarası ve ürettikleri ürünler için üretim izni almaları gerekmektedir (Madde 8 k). Tüm gıda ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemelerin satış yerleri ile toplu tüketim yerleri de Bakanlıkça kayıt altına alınmaktadır (Madde 10).

Yönetmelikte, denetim ve kontrolün usul ve esasları da belirlenmekte olup Madde 11 ş bendinde Bakanlığın, gıda güvenliği ve kalitesine dair denetim ve kontrol hizmetini

yapan Bakanlık denetim birimlerinin ISO 17020 “Muayene Kuruluşu Kalite Sistemi” gerekliliklerine göre akreditasyona hazırlanması çalışmalarını yürüttüğü belirtilmektedir.

Yönetmelik, gıda kontrolörü/gıda denetçisi ve gıda kontrolör yardımcısı/yardımcı denetim elemanlarının bu ünvanları alabilmeleri için almaları gereken hizmet içi eğitimin içeriğini de belirlemektedir:

1. Denetim ve kontrol, izleme, gözetim, tetkik ve numune alma, doğrulama gibi çeşitli denetim ve kontrol teknikleri,
2. Denetim ve kontrol prosedürleri,
3. Türk gıda mevzuatı,
4. Üretim, işleme, dağıtım, depolama ve satışın çeşitli aşamaları ile gıda ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemelerin, insan sağlığı açısından ve gerekli görüldüğü takdirde hayvan ve bitki sağlığı ile çevre açısından taşıyabileceği riskler,
5. Türk gıda mevzuatına uyumsuzluğun değerlendirilmesi,
6. Gıda üretimindeki tehlikeler,
7. Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktası (HACCP) prosedürleri ve HACCP uygulamasının değerlendirilmesi,
8. Gıda sektöründe uygulanan kalite kontrol programları gibi yönetim sistemleri ve bunların Türk gıda mevzuatı gereklerine uygunluğunun değerlendirilmesi,
9. Sertifikasyon sistemleri,
10. Acil durumlar için beklenmedik durum düzenlemeleri,
11. Kanunda yer alan yasal işlemler ile ilgili konular,
12. Türk gıda mevzuatına uygunluğun değerlendirilmesi bakımından gerekli olabilecek yeterlilik testi, akreditasyon ve risk değerlendirmesi belgeleri de dâhil olmak üzere yazılı belgelerin ve mali ve ticari konuları da içerebilen diğer kayıtların incelenmesi,
13. Denetim ve kontrollerin bu yönetmeliğe göre yapılmasını sağlamak için gerekli görülen, hayvan sağlığı ve hayvan refahı da dâhil olmak üzere diğer alanlar.

Bu eğitime ek olarak gıda kontrolü yapan personelin bilgilerinin güncel tutulması için başka hizmet içi eğitimlerin de düzenlenmesi mümkündür (Madde 16 b).

Yönetmelik eklerinde denetim formlarının birer örnekleri yer almaktadır.

4.4. Hayvansal Ürünlerin Kontrolünde Özel Kurallar

Hayvansal Ürünlerin Çalışma ve Denetlenmeleri ile ilgili yukarıdaki Kanun ve Yönetmeliklere ek olarak özel teknik ve hijyenik şartları belirleyen düzenlemeler şunlardır:

Birincil Mevzuat

- 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu (04/04/1971-RG 13799)
- 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu (16/05/1986- RG 19109)

İkincil Mevzuat

- Kanatlı Hayvan Eti ve Et Ürünleri Üretim Tesislerinin Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik (08/01/2005-RG 25694)
- Kırmızı Et ve Et Ürünleri Üretim Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik (05/01/2005- RG 25691)
- Su Ürünleri Yönetmeliği (10/03/1995- RG 22223)
- Gıda ve Gıda İle Temas Eden Madde ve Malzemeleri Üreten İş Yerlerinin Çalışma İzni ve Gıda Sicili ve Üretim İzni İşlemleri İle Sorumlu Yönetici İstihdamı Hakkında Yönetmelik (27/08/2004- RG 25566)

4.5. 5179 sayılı Kanunla İlgili Ortaya Çıkan Problemler

Ülkemiz gıda mevzuatının esasını oluşturan ve 05.6.2004 tarih ve 25483 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren, “Gıdaların Üretimi Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında 5179 Sayılı Kanun”, içerdiği prensiplerle sağlam bir mevzuat alt yapısını oluşturmaktadır; çünkü Gıda Tescil, Ulusal Gıda Kodeks Komisyonu, bilimsel komiteler, Ulusal Gıda Meclisi, risk analizleri, izlenebilirlik, işyeri sorumluluğu, sağlığın korunması, dış ticaret, reklâm ve tanıtım, tüketici hakları, gıda kontrol laboratuvarları, beslenme, denetim, kontrol ve sertifikasyon ve ceza hükümleri gibi temel konuları içermesi yanında, ilgili yönetmeliklerin yürürlüğe konmasıyla, gelişmiş bir gıda mevzuatının oluşturulmasına olanak tanımaktadır. Ancak söz konusu yasal düzenlemenin olumlu sonuçlarına ulaşabilmek için, bundan sonraki aşamada ülkemiz kaynaklarını harekete geçirerek, dünya ülkeleriyle “gıda güvenliği” alanında rekabet etmesini sağlayacak bir idari yapının da, en kısa sürede oluşturulması gerekmektedir.

Yürürlüğe konan yasanın amir hükmüne göre, ülkemizdeki gıdaya ilişkin hizmetlerde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tek yetkili kamu birimi haline getirilmek istenmiştir; fakat Kanun’da Bakanlık adının yerine “yetkili makam” ifadesinin kullanılması ile ilerde oluşan problemlere zemin hazırlanmıştır.

Daha sonra yayımlanan 5216 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Kanunu” ve 5393 sayılı “Belediye Kanunu” kapsamlarındaki gıda kontrolüne ve işletmelerin sicil ve izinlerine yönelik bazı hükümlerle belediyelerin de gıda denetimi içerisine girmesini sağlamıştır. Çankaya Belediyesi’nin açtığı dava ve yürütülen mahkeme sonucunda, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu verdiği kararla belediyelerin de yetkisini onaylamış, ayrıca denetimlerin hukuki dayanağını oluşturan 30.03.2005 tarih ve 25771 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmış olan “Gıda ve Gıda İle Temasta Bulunan Madde ve Malzemelerin Piyasa Gözetimi, Kontrolü ve Denetimi İle İşyeri Sorumluluklarına Dair Yönetmeliğin” yürütmesini durdurmuştur. Mahkeme kararı Ülkemizde gıda güvenliğine yönelik olarak hem Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın hem de belediyelerin yetkili olduğunu ifade etmektedir. Bundan sonra gıda güvenliği konusunda tek yetkili makamın

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir (ÇELTEK ve ark.).

Yönetmeliğin yürütülmesinin durdurulmasından sonra bir süre gıda kontrolüyle ilgili yeni bir yasal düzenleme yapılmamış ve ülkemizde piyasa gözetimi tam anlamıyla uygulanamamıştır. Aralık 2007’de yayınlanan Gıda Güvenliği ve Kalitesinin Denetimi ve Kontrolüne Dair Yönetmelik ile gıda kontrolünde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın yetkileri ve kontrol esasları yeniden belirlenmiştir. Söz konusu yönetmeliğin AB Tüzükleri de gözetilerek hazırlanmış olduğu dikkat çekmektedir; ancak bu Yönetmelikle de uygulamadaki pürüzlerin ortadan kalktığı tam olarak söylenemez.

5179 sayılı gıda kanunu 178/2002/AT ile tam uyum sağlanamadığı için Avrupa Komisyonu’ndan birçok eleştiri almış ve tam uyumlu bir mevzuat çıkarılması düşüncesiyle yeni bir yasa tasarısı üzerinde çalışılmıştır. Yeni yasa tasarısının; Gıda Kanunu, Gıda Hijyeni ve Kontrolü, Veteriner Hizmetleri ile Yem Kanunu’nu bir şemsiye altında toplayan kapsamlı bir çerçeve kanun olması ve bu şekilde uygulamalardaki bazı tutarsızlıkların giderilmesi öngörülmektedir.

4.6. Veteriner Hizmetleri, Gıda ve Yem Kanunu Taslağı

Tam uyum sağlamadığı için AB tarafından "yetki karmaşası ve tutarsızlıklar olduğu, tüm kontrol yetkilerinin merkezi otorite ve buna bağlı yerel otoriteler tarafından gerçekleştirilmediği, Bakanlığın bu yönde yeniden yapılandırılması gerektiği" yönüyle eleştirilen 5179 sayılı Kanun yerine geçmek üzere, Veteriner Hizmetleri, Gıda ve Yem Kanunu Taslağı hazırlanmıştır. Söz konusu taslakla ilgili kamuoyu görüşüne açma süreci bitmiştir, taslak yakın zamanda TBMM’ye sunulacaktır.

Kanunun amacı, gıda ve yem güvenliğini, halk sağlığını, hayvan sağlığı ve refahını, üretici ve tüketici haklarını, çevrenin korunmasını da dikkate alarak, korumak ve sağlamak olarak belirlenmiştir. Kanun kapsamında, kişisel tüketim amaçlı birincil üretim ile kişisel tüketim amaçlı hazırlanan gıda ve yem hariç olmak üzere, gıda ve yemin üretim, işleme ve dağıtımının tüm aşamalarını, salgın ve bulaşıcı hayvan

hastalıkları ile mücadeleyi, çiftlik ve deney hayvanı ile ev ve süs hayvanlarının refahını, veteriner sağlık ürünlerini, veteriner hizmetlerini, ithalât ve ihracat işlemlerini ve bu konulara ilişkin resmi kontroller ile yaptırımlar yer almaktadır.

Kanun 8 kısımdan oluşmakta, birinci kısım amaç, kapsam ve tanımları, ikinci kısım hayvan sağlığı ve refahı, üçüncü kısım veteriner sağlık ürünlerini içermektedir. Gıda ve Yem dördüncü kısımda ele alınmaktadır. Bu kısımda gıda ve yem güvenliği şartları, sorumluluklar, gıda kodeksi, gıda ve yemde etiketleme ve izlenebilirlik, sunum ve reklam, tüketici haklarının korunması konuları açıklanmaktadır. Bu kısmın ikinci bölümü ise, hızlı uyarı sistemi, acil durumlar, kriz yönetimi, risk analizi, kamuoyunun bilgilendirilmesi ve ihtiyati tedbirlere ilişkin prosedürleri içermektedir. Kanun taslağında, hızlı uyarı ve bilgi bildirimleri için Tarım ve Köyişleri Bakanlığı temas noktası olarak belirlenmiştir. Taslakta, risk değerlendirmesi yapmak üzere TKB tarafından bağımsız, tarafsız ve şeffaflık esaslarına ve bilimsel kanıtlara göre çalışan bir risk değerlendirme biriminin oluşturulacağı, risk yönetimi ve risk iletişiminin ise TKB tarafından yapılacağı belirtilmektedir.

Kanun taslağının beşinci kısmı hijyen ile ilgilidir. Bu kısımda, hijyen kuralları ve iyi uygulama kılavuzlarına yer verilmekle birlikte işletmelerin kayıt ve onay prosedürüne de değinilmektedir. Bu kanun gereği onay alması veya kayıt yaptırması gereken işletme türlerinin TKB tarafından belirleneceği ve ilgili işletmelerin kayıt ve onay işlemlerinin Bakanlık tarafından yapılacağı, taslakta belirtilmektedir.

Altıncı kısım resmi kontrollerle ilgilidir ve bu kısmın birinci bölümü resmi kontroller, itiraz hakkı ve resmi sertifikalarla ilgili hususları içermektedir. Kanun taslağına göre, resmî kontroller, Bakanlık tarafından bu kanunun amaçları doğrultusunda, birincil üretim aşaması dâhil, gıda, yem, canlı hayvan ve hayvansal ürünler ile veteriner sağlık ürünlerinin üretim, işleme ve dağıtım aşamalarında uygun sıklıkta, tarafsız, şeffaf ve meslekî gizlilik ilkelerine uygun olarak risk esasına göre, ön bildirim gereken haller dışında önceden haber vermeksizin gerçekleştirilmektedir. Bu kontroller, izleme, gözetim, doğrulama, tetkik, denetim, numune alma ve analiz gibi uygulamaları kapsamakta ve Bakanlıkça kontrol yetkisi verilen personel tarafından yapılmaktadır. Bu

bölümde ayrıca, yetki devri hususu da açıklanmaktadır. Taslağa göre, Bakanlık, bu kanun kapsamındaki cezaî yaptırımların uygulanması ile ilgili yetkiler hariç, kontroller ile ilgili uygun göreceği görevler için kurum ve kuruluşları görevlendirebilmekte ve görev verdiği kurum ve kuruluşları verilen görevle ilgili denetleyebilmektedir. Görev verilecek kurum ve kuruluşların taşıması gereken özellikler, verilebilecek görevler ile görev verme koşulları Bakanlıkça belirlenecektir. Kanun taslağının bu kısmında ayrıca, ithalat ve ihracatta resmi kontroller, veteriner hizmetleri ve resmi kontrollerin finansmanı yer almaktadır.

Kanun taslağının yedinci kısmı cezai hükümler, cezaların uygulanması, tahsili ve itirazlar ile ilgilidir. Sekizinci kısım ise diğer hükümleri kapsamaktadır. Bu kısımda, komisyonlar ve ilgili kuruluşlarla işbirliği ve istisnai uygulamalara değinilmektedir. Taslağa göre; 22.02.2005 tarihli ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununda, 10.07.2005 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda ve 3.07.2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanununda bu Kanun hükümlerine aykırı hüküm bulunması durumunda bu Kanun hükümleri uygulanır. Bu Kanunun yürürlüğe girmesiyle, 27.05.2004 tarihli ve 5179 sayılı Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkındaki Kanun, 16.05.1986 tarihli ve 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu, 07.07.1973 tarihli ve 1734 sayılı Yem Kanunu ile ilgili bazı kanunların bazı maddelerinin yürürlükten kaldırılması öngörülmektedir (Anonim 2008d).

4.7. Gıda Hizmetlerinde İdari Yapılanma

4.7.1. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (TKB)

Ülkemizde gıda güvenliği hizmetleri; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (TKB) Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü (KKGM) bünyesinde bulunan üç Daire Başkanlığı ve illerde Tarım İl Müdürlüklerindeki Kontrol Şube Müdürlükleri ile yetkilendirilmiş İlçe Müdürlükleri tarafından yürütülmektedir. KKGM şemsiyesi altında, 81 Tarım İl Müdürlüğü, 803 Tarım İlçe Müdürlüğü, 39 İl Kontrol Laboratuvarı ve bir Gıda Kontrol ve Araştırma Enstitüsü bu alanda çalışmaktadır. Hizmetler sırasında alınan numunelerin analizleri, 39 İl Kontrol Laboratuvarı ve Bursa Gıda Kontrol ve Merkez Araştırma Enstitüsü ile TKB tarafından yetkilendirilmiş özel gıda laboratuvarları tarafından yürütülmektedir.

KKGM bünyesinde 11 adet Daire Başkanlığı bulunmakta olup, bunlardan 3 tanesi doğrudan resmi gıda kontrolüyle ilgilenmektedir.

- Gıda Kontrol Hizmetleri Daire Başkanlığı: Denetim sisteminden sorumludur. Gıda kontrolüyle ilgili 2 Şube Müdürlüğü bulunmaktadır:
 - Yurtiçi Gıda Kontrol ve Beslenme Şube Müdürlüğü: Gıda Üretimin zincirinin tüm aşamalarında, 5179 Sayılı Kanun'a göre; denetim ve kontrollerini koordine etmek, AB'ye uyum çalışması çerçevesinde ülke genelinde etkin bir kontrol sistemi oluşturarak kaliteli ve güvenli gıda arzını sağlamak; bu amaçla, Tehlike Analizleri ve Kritik Kontrol Noktaları (HACCP) kavramının ve İyi Hijyen Uygulamaları'nın gıda üretim zincirinin tüm aşamalarında uygulamasını sağlamak; risk temeline dayanan kontrol sistemi kurarak gıda üretim zincirinde gıdanın izlenebilirliğini sağlamak ve denetimini etkinleştirmek; yıllık denetim programları hazırlayarak taşra teşkilatlarından gelen sonuçların takibini yapmak ve değerlendirmek; alıcı ülke kriterleri doğrultusunda ihracatı yapılacak gıda ve gıda ürünleri için gerekli hizmetleri yaparak, analiz sonuçlarının alıcı ülke

kriterlerine ve/veya Türk Gıda Kodeksi ve ilgili tebliğlere uygunluğunun tespitinden sonra Gıda Güvenliği/Sağlık Sertifikası düzenlemek; Gıda Kontrolör eğitimleri düzenlemek; Gıda Kontrolörlerine yönelik yıllık plan dâhilinde hizmet içi eğitimler düzenlemek; mevcut bilimsel bilgi ve veriler bazında mevzuatı geliştirme çalışmalarını koordine etmek; AB Hızlı Alarm Sistemine ülkemiz alarm sisteminin bağlanabilmesini ve etkin bir şekilde işletilebilmesini sağlayarak taşra teşkilatı, laboratuvarlar ve ilgili kurum/kuruluşlar arasında ulusal bir network sistemini kurmak ve işletmek; ihracattan geri dönen ürünlere yönelik acil tedbirlerin alınması için bağlı taşra teşkilatlarını görevlendirmek, yönlendirmek ve koordinasyonunu sağlamak; katkı, kalıntı ve bulaşanların izleme çalışmalarını planlamak, koordine etmek ve çalışmaların yürütülmesinde bağlı teşkilatları görevlendirmek; gıda güvenliğini ilgilendiren acil durumlarda, kriz yönetimi kapsamında teknik ve bilimsel desteği sağlayarak önlemlerin alınmasını ve bunların taşra teşkilatları tarafından gecikmeden uygulanmasını sağlamak; beslenmeye ilişkin projeler hazırlamak ve uygulamak; gıda ile ilgili konularda kalkınma ve icra planlarının hazırlanmasına yardımcı olmak ve takip etmekten sorumludur. Ülkemizin ulusal RASFF kontak noktası olan Şube Müdürlüğü, RASFF bildirimlerini almakta ve gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamaktadır.

- Gıda Dış Ticareti ve Kontrolü Şube Müdürlüğü: 5179 Sayılı Kanun ile tanımlanmış gıda maddeleri ve gıda ile temas eden ambalaj materyallerinin ithalatında belge düzenlemek; gıda güvenliği açısından fiili ithalat kontrollerini yapmak; uluslararası anlaşmalar ile ithalat anlaşma ilkelerine uygunluğunu temin edecek sistem ve yapısal düzenlemenin oluşması için gerekli düzenlemeleri yapmak; ithalatların yapılacağı gümrük kapıları ile ilgili işlemleri yapmak; Sınır Ticareti ve Sınır Ticaret Merkezleri yoluyla yapılan ithalat işlemlerini düzenlemek; ikili ve çok taraflı anlaşmalar ile belirlenen görevlerin yapılmasını teminen yurt içinde ilgili kurum ve kuruluşlarla koordinasyonu sağlamak; gıda maddelerinin ithalatında uluslararası anlaşmaları gözeterek ulusal gerekliliklerin tespiti, planlanması ve yönetimini yapmak; gıda sektörünün dünya pazarlarında rekabet gücünü artırmak amacı ile uluslararası

pazarları izlemek; Avrupa Birliği (AB), Avrupa Serbest Mübadele Birliği (EFTA), Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD), Dünya Ticaret rgt (DTÖ/GATT) ile bağlantılı anlaşmalar ve nlemler (SPS,TBT) ile ikili veya çok taraflı anlaşma ve görüşmeler veya bölgesel bazda yapılan teknik anlaşmaları yürütmek ve gerekli koordinasyonu sağlamak; gıda dış ticaretine ilişkin yurtiçi ve yurtdışı elektronik bilgi ağını yerleştirmek; gıda maddelerinin ithalatına ilişkin projeler hazırlamak ve yürütmek; ithalatta gıda kontrolör eğitimi koordinasyonunu yapmaktan sorumludur.

➤ Halk Sağlığı Hizmetleri Daire Başkanlığı: Laboratuvarlardan ve kırmızı et ile kanatlı etinden sorumludur. Başkanlığa bağlı 3 şube Müdürlüğü bulunmaktadır. Bunlardan 2 tanesi gıda kontrolüyle ilgilidir:

- Kontrol Laboratuvarları ve Kalıntı İzleme şube Müdürlüğü: Bakanlığımız İl Kontrol Laboratuvarlarının uymakla yükümlü oldukları "Tarım ve Köyişleri Bakanlığı İl Kontrol Laboratuvarları Hakkında Yönetmelik" hükümlerinin uygulanmasını sağlamak ve izlemek, İl Kontrol Laboratuvar Mdrlğlerinin çalışmalarını denetlemek, personel hareketlerini takip etmek, hizmet içi eğitim programlarını düzenlemek, laboratuvarların akreditasyon çalışmalarını yürütmek ve izlemek, özel gıda kontrol laboratuvarlarının faaliyet izinlerini vermek ve denetimlerini yapmak, canlı hayvan ve hayvansal kökenli gıdalarda ve bitkisel gıdalarda kalıntıların izlenmesi amacıyla yıllık Ulusal Kalıntı İzleme Planını hazırlamak ve izlemek, bu kapsamda; çiftlik ve işleme tesislerinin denetim, numune alımı ve analiz esaslarını belirlemek, denetim ve analiz sonuçlarını değerlendirmek ve düzeltici önlemleri almak, kalıntı izleme çalışmalarında görevli denetim ve laboratuvar elemanlarının eğitimlerinin yapılmasını sağlamak, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla Bakanlığımız arasındaki ilişkileri kurmak ve gelişmeleri takip etmekten sorumludur.
- Tesisler Denetleme ve Ruhsat şube Müdürlüğü: Et ve et ürünleri tesislerine kuruluş ve çalışma izinlerini vermek, denetimlerini yapmak, konu ile ilgili istatistik bilgileri toplamak ve değerlendirmek, eğitim programları düzenlemek.

Konuları ile ilgili olarak; diğer ülkelerle, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar ile TKB arasındaki ilişkileri sağlamak görevlerini yerine getirmektedir.

➤ Yem ve Gıda Tescil Hizmetleri Daire Başkanlığı: Gıda ve yem sanayinden ve tescilden sorumludur. Diğer bir görevi ise yem ve gıda üretiminde güvenilirliği sağlamak amacıyla gerekli sistemleri ve politikaları oluşturmaktır. 3 Şube Müdürlüğü bulunmaktadır:

- Gıda Sanayi Üretim ve Tescil Şube Müdürlüğü: Gıda ve gıda ile temasta bulunan materyalin Türk Gıda Kodeksine uygun üretimini sağlamak amacıyla tescil ve üretim izni işlemlerini yapmak. Gıda sanayi ile ilgili envanter çalışmasını yürütmek. Gıda üretiminde karşılaşılan sorunlar konusunda üretici ve sanayiciye yardımcı olmak. Gıda sanayisinin teşvik edici hususlarını belirlemek amacıyla çalışmalar yapmak. Gıda güvenliğini sağlamak amacıyla oluşturulacak sistemlerde koordinasyonu sağlamakla sorumludur.
- Gıda Kodeks Şube Müdürlüğü: Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği ve Tebliğlerinin hazırlanmasında görevli olmak üzere oluşturulan Ulusal Gıda Kodeksi Komisyonu (UGKK) ve İhtisas Alt Komisyonlarının (İAK) sekretaryasını yürütmek; bu kapsamda İAK'da çalışılacak tebliğ taslaklarını hazırlamak, çalışması tamamlanan taslakları görüşe açmak, son şekli verildikten sonra UGKK'ya sunmak; yayımlanan mevzuatı takip etmek ve bununla ilgili bilgileri UGKK'ya aktarmak; Kodeks Alimentarius Komisyonu'nun çalışmalarını takip etmek, hazırlanan taslak standartlara görüş oluşturmak üzere ilgili İAK'yı toplamak; Kodeks Alimentarius Komisyonu toplantılarına katılarak yapılan tartışmalarda ülkemizin ticari çıkarlarını ilgilendiren konularda ülkemiz menfaatleri yönünde görüş bildirmek, UGKK'ya gereken dokümanları iletmek; Avrupa Birliği mevzuatını takip ederek, Türk Gıda Kodeksi'nin bu mevzuata uyumunu sağlamak amacıyla gerekli çalışmaları yürütmek; hazırlanan TSE

Standart tasarılarına görüş oluşturmak; Ulusal Program hazırlık çalışmalarını yürütmekle görevlendirilmiştir.

- Yem Tescil ve Ruhsat Şube Müdürlüğü: 1734 sayılı yem kanunu kapsamındaki işletmelerin işletme izni ve ruhsat işlemlerini yapmak, yem sanayi ile ilgili envanter çalışmasının yürütülmesinden sorumludur.

4.7.2. Sağlık Bakanlığı

Sağlık Bakanlığı, “Yenilecek ve içilecek tüm gıda maddeleri ile toplum sağlığını ilgilendiren eşya ve levazımı sağlık yönünden kontrol ve denetimlerini yapmak ve gerekli hallerde izin vermek” görevlerini merkezde Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü taşrada ise Sağlık İl Müdürlükleri, Halk Sağlığı Laboratuvarları ve Hıfzısıhha Merkezleri aracılığıyla yürütmekteydi; ancak 5179 sayılı Kanununun 05.06.2004 tarihinde yürürlüğe girmesiyle çalışma izni ve gıda satış yeri denetimleri ile ilgili görevler Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’na devredilmiştir. Sağlık Bakanlığı, içme suyu, maden suyu ve özel tıbbi amaçlı gıdalar alanlarında yetkili otoritedir; bununla birlikte kamu sağlığını ilgilendiren hususlarda müdahale yetkisine sahiptir.

4.7.3. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

Bakanlık, tüketicinin korunması amacıyla, reklamları Reklam Kurulu aracılığıyla denetlemektedir. Ayrıca, Türk Standartları Enstitüsü ile Türk Akreditasyon Kurumu Bakanlığın ilgili kuruluşları arasında yer almaktadır.

4.7.4. Türk Standartları Enstitüsü (TSE)

132 sayılı Türk Standartları Enstitüsü Kanunu ve Türk Standartlarının Yayınlanması Hakkında Tüzük hükümlerine göre Türk Standartları Enstitüsü, diğer hizmetler yanında, gıda maddeleri ve kalitesi ile ilgili standartlar hazırlamaktadır. Hazırlanan Türk

Standartları ilgili Bakanlığın/Kurumun onayı ile mecburi uygulamaya konulmakta, aksi durumda ihtiyari uygulamada bulunmaktadır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 560 sayılı KHK'nin yürürlüğe girdiği 1995 yılına kadar çeşitli Türk Standardını mecburi uygulamaya koymuş ve bunların kontrollerini yürütmüştür.1995'den bu yana ise Türk Gıda Kodeksinin uygulanması öngörüldüğünden yeni bir standart yürürlüğe konulmamıştır ve mecburi uygulamadaki standartlar ilgili tebliğin yayınlanması ile mecburi uygulamadan kaldırılmaktadır.

4.7.5. İçişleri Bakanlığı

Bakanlık, Belediyeler ve İl Özel İdareleri vasıtasıyla, gıda kontrol sisteminin içinde yer almaktadır.

4.7.6. Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM)

DTM, ülkeye ithal edilecek veya ülkeden ihraç edilecek tüm ürünlere yönelik düzenlemeler yapmakta ancak teknik düzenlemeleri ilgili kamu kurumuna/Bakanlığa bırakmaktadır. Bu kapsamda, Dış Ticaret Müsteşarlığınca her yıl yayımlanan “Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği” gereğince gıda ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemelerin ithalat aşamasındaki gıda güvenliği ve kalitesine yönelik kontrolleri yürütmek üzere Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü ve/veya Tarım İl Müdürlüğü tarafından fiili ithalat öncesinde “Kontrol Belgesi” onaylanmakta ve gıda ve gıda ile temasta bulunan madde ve malzemelerin gıda kalitesi ve güvenliğine yönelik kontroller Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca yapılmaktadır.

4.8. Türkiye’de Gıda Maddeleri ve Hijyeni Kontrolü

Gıda sanayi tarıma dayalı bir sanayi dalı olarak ülkemizde oldukça önemli bir yere sahiptir. Türkiye’nin ihracata yönelik büyüme sürecinde gıda sanayi hızlı bir gelişme içerisine girmiştir. Ülkemizde 28.000 civarında gıda ve gıda ile temas eden madde ve malzemeleri üreten işyeri ve 450.000 dolayında ise gıda satış ve toplu tüketim yeri bulunmaktadır (Anonim 2008c).

Türkiye’de, gıda kontrolü alanında merkezi yetkili otorite Tarım ve Köyişleri Bakanlığı olarak görünmekle birlikte, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5302 sayılı İl Özel İdareleri Kanunlarında yer alan ve bu kurumlara kendi sınırları içerisindeki “gayrisihhî müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek” yetkilerini veren maddeler ile kurumlar denetim sisteminin içine dâhil olmuşlardır (Anonim 5216 Madde 7 j, Anonim 5393 Madde 15 l, Anonim 5302 Madde 7 g). Büyükşehir Belediyelerine ayrıca, yiyecek ve içecek maddelerinin tahlillerini yapmak üzere laboratuvarlar kurmak ve işletmek yetkisi de verilmektedir.

Ülkemizde uygulanmakta olan prosedürlere göre, gıda ve gıda ile temas eden madde ve malzemeleri üreten işyerlerine işyeri açma ve çalışma ruhsatı ilgili Belediyeler veya İl Özel İdaresi tarafından gıda sicili ve üretim izni ise Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (TKB) tarafından verilmektedir. TKB’de Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü Yem ve Tescil Hizmetleri Daire Başkanlığı Gıda Sanayi Üretim ve Tescil Şube Müdürlüğü ile Tarım İl Müdürlükleri Kontrol Şubeleri bu alanda çalışmaktadır. Et ve et ürünleri işletmelerinin tescil işlemleri ise KKGM Halk Sağlığı Hizmetleri Daire Başkanlığı Tesisler Denetleme ve Ruhsat Şube Müdürlüğü et ve et ürünleri işletmelerinin ruhsat işlemlerini yürütmektedir.

Ülkemizde rutin gıda denetimi merkezi düzeyde KKGM, Gıda Kontrol Hizmetleri Daire Başkanlığı Yurtiçi Gıda Kontrol ve Beslenme Şube Müdürlüğü tarafından koordine edilmekte ve illerde Tarım İl Müdürlükleri Kontrol Şube Müdürlükleri ve bu konuda yetki verilen İlçe Müdürlükleri tarafından yürütülmektedir. RASFF ulusal kontak

noktası da olan Yurtiçi Gıda Kontrol ve Beslenme Şube Müdürlüğü, denetim ve izleme programalarını hazırlamakta ve taşra teşkilatından denetim ve izleme sonuçlarını alarak her yılın sonunda sonuçları yayınlamaktadır. AB ile Mali işbirliği kapsamında 2004 yılı programlaması çerçevesinde yürütülmüş olan Türkiye’deki Gıda Güvenliği ve Kontrol Sistemlerinin Yeniden Yapılandırılması ve Güçlendirilmesi Projesi kapsamında kurulan Gıda Güvenliği Bilgi Sistemi’nin işler duruma geçmesi ile merkezi otorite ve taşra teşkilatları arasındaki koordinasyon ve bilgi akışının daha etkili bir şekilde işlemesi planlanmaktadır.

Tablo 5. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Genel Gıda Denetim Sonuçları⁴⁵

YIL	GIDA ÜRETİM YERİ			GIDA SATIŞ YERİ			TOPLU TÜKETİM YERİ			TOPLAM		
	Denetim Sayısı	İPC	Savcılık	Denetim Sayısı	İPC	Savcılık	Denetim Sayısı	İPC.	Savcılık.	Denetim Sayısı	İPC.	Savcılık
2002	39646	1544	551							39646	1544	551
2003	40558	1192	503							40558	1192	503
2004	48257	1259	524	105561	116	8	37011	15	4	190829	1390	536
2005	72487	3630	251	173729	1062	63	80246	202	74	326462	4894	388
2006	66597	3593	347	148536	1699	137	63650	469	99	278783	5761	583
2007	91780	4221	393	165604	1475	80	76905	354	113	334289	6050	586
2008	48156	2509	308	90945	825	73	40906	215	111	180007	3549	492

⁴ NOT: 1. 2004 yılı Gıda satış yeri ve toplu tüketim yerleri denetim raporları ikinci altı aylık dönem için geçerlidir. (05.06.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5179 sayılı Kanun gereği)
2. 2008 yılı denetim raporları ilk altı aylık dönem için geçerlidir.

⁵ <http://www.kkgm.gov.tr>

4.9. Türkiye- AB İlişkilerinde Gıda Kontrolü

4.9.1. 2007 İlerleme Raporu

6 Kasım 2007 tarihinde yayınlanan İlerleme Raporu'nda Türkiye'de gıda güvenliği müktesebatının aktarılması ve uygulamadaki ilerlemenin sınırlı kaldığı belirtilmekte bunun en önemli sebebi olarak gıda, yem, veterinerlik, hijyen ve resmi kontrollere ilişkin kanunları kapsayan ve müktesebata uyum konusunda bir temel teşkil edecek mevzuat paketinin kabul edilmediği ifade edilmektedir.

Rapora göre Türkiye; genel gıda maddeleri politikasıyla ilgili olarak, gıda güvenliği konusundaki ikazların uygun şekilde izlenebilmesinin temini amacıyla Ulusal Gıda ve Yem Acil Uyarı Sistemi'ni kurmuştur. Bilişim altyapısının geliştirilmesiyle merkezi ve yerel birimler arasındaki bilgi ağı güçlendirilmiştir. Bununla birlikte, ikazların sayısı halen yüksek bir düzeyde bulunmakta ve bunlar genellikle aynı firmaları ilgilendirmekte olup, bu durum ikazlara ilişkin izlemenin geliştirilmeye devam edilmesinin önemini teyit etmektedir.

Raporda, gıda ve yem ürünlerinin piyasaya sürülmesine ilişkin kurallar hakkında ilerleme kaydedilmediği ve hijyen konusundaki kuralların mevzuata aktarımı tamamlanmadığı, konuya ilişkin mevzuatın eski AB kurallarını temel aldığı vurgulanmaktadır. İlgili bölüm ve kurumlar arasındaki açık olmayan yetki dağılımının hem aktarım hem resmi kontroller alanında sorunlara yol açtığı belirtilmektedir.

Raporda olumlu bir husus olarak, eğitim görmüş müfettişlerin sayısındaki artıştan ötürü, resmi denetimlere ilişkin idari yapılanmalarda ilerleme kaydedildiğinden söz edilmektedir. Bununla birlikte, AB müktesebatının gereği gibi uygulanabilmesi için idari yapılanmanın daha fazla güçlendirilmesinin öneminden bahsedilmektedir. Diğer olumlu hususlarsa, sektörler bazında hijyen kılavuzları geliştirilmesi ve akredite edilmiş laboratuvarların sayısının 16'ya yükselmesidir.

Rapora göre, yemek tesislerinin iyileştirilmesi konusunda hiçbir ilerleme kaydedilmemiştir, bu tür tesislerin büyük çoğunluğu AB hijyen koşullarıyla uyumlu değildir. Hayvansal yan ürünler konusunda herhangi bir gelişme kaydedilmemiştir (Anonim 2007b).

4.9.2. 2007 Katılım Ortaklığı Belgesi

2006/35/EC sayılı Kararın Feshine ve Türkiye Cumhuriyeti ile Katılım Ortaklığının kapsadığı ilkeler, öncelikler ve koşullara dair 18 Şubat 2008 tarihli Konsey Kararı'nda Türkiye'deki Gıda Kontrol Sistemi ile ilgili olarak öncelikle yapılması gereken hususlar şu şekilde belirlenmiştir:

- Gıda, yem ve veterinerlik konularında AB gereklilikleriyle uyumlu ve AB müktesebatının tam olarak aktarılmasına olanak sağlayacak bir çerçeve kanunun kabul edilmesi.
- AB müktesebatına dayalı olarak tüm tarım- gıda işletmelerinin sınıflandırılması ve bu işletmelerin iyileştirilmesi için bir Ulusal Program hazırlanması.

4.9.3. Ulusal Program

Türkiye'nin AB yolunda uyum takvimini belirleyen 2008 yılı Ulusal Programı'nda, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı sorumluluğu altındaki Fasıl 12-Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Faslı kapsamında, kısa vadede gıda, yem ve veterinerlik konularında AB gereklilikleriyle uyumlu ve AB müktesebatının tam olarak aktarılmasına olanak sağlayacak Veteriner Hizmetleri, Gıda ve Yem Kanunu çıkarılması yer almaktadır. Bu kanun taslağı hazır olmakla beraber, kanunun TBMM tarafından onaylanması beklenmektedir. Kanun, AB'de yürürlükteki 178/2002/AT, 852/2004/AT, 853/2004/AT, 854/2004/AT, 882/2004/AT ve 183/2005/AT sayılı Tüzükler göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Ayrıca, aşağıdaki takvim çerçevesinde gerekli kurumsal yapılanmanın da tamamlanması hedeflenmektedir:

Tablo 6. Ulusal Program mevzuatın uyumu ve uygulanması için gerekli kurumsal yapılanma ihtiyaçları takvimi

No	İhtiyaçlar	Yıl
1	Gıda ve Yem güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı mevzuatının uyumlaştırılmasına ve uygulanmasına ilişkin olarak, idari ve laboratuvar kapasitelerini de içeren kapsamlı bir strateji (çok yıllık kontrol planı) hazırlanması	2008-2009
2	Gıda güvenliği kontrol sisteminde yer alan birimler arasında hızlı iletişim sağlanması için AB ile uyumlu Hızlı Alarm Sisteminin oluşturulması	2008-2009
3	Gıda Güvenliği Bilgi Sisteminin kurulması ve işletilmesi	2008-2009
4	AB ile uyumlu gıda güvenliği sisteminin oluşturulmasında gıda ve yem denetim alet ve ekipmanı temini	2008-2009
5	Risk bazlı yıllık gıda denetim ve kontrol planlarının hazırlanması ve uygulanması	2008-2009
6	Gıda ve Yem güvenliği sistemi konusunda Bakanlık personelinin yurt içi ve yurt dışı eğitimi	2008-2011
7	Gıda güvenliğinde risk analizi sisteminin oluşturulması için “Risk Değerlendirme Birimi”nin oluşturulması	2010-2011
8	Risk Değerlendirme Birimi’nde istihdam edilmek üzere personel temini (50 Mühendis, Veteriner Hekim, Toksikolog, Diyetisyen, İstatistik Uzmanı, Bilgi İşlem Uzmanı)	2009-2011

Ulusal Program’da, yer alan bir diğer husus ise, AB müktesebatına dayalı olarak işletmelerin sınıflandırılması amacıyla hijyen yönetmeliğinin çıkarılarak hijyen standartlarının belirlenmesi ve personeli eğiterek, kayıt altına alınacak tesislerin listesini çıkarmaktır. Yönetmeliğin yayın tarihi 2009 yılı olarak öngörülmüştür. Gıda işletmelerinin sınıflandırılması kapsamında ayrıca, ABGS Avrupa Birliği’ne Entegrasyon Fon’undan karşılanmakta olan “Gıda İşletmelerinin AB Mevzuatına Göre Sınıflandırılmasına Destek Projesi” yürütülmekte olup, proje ile sınıflandırmada çalışan personelin yekpare bir uygulama sağlanması amacıyla eğitimi ve kullanılacak kontrol listelerinin net bir şekilde ortaya konması hedeflenmektedir.

Ulusal Program’da kısa vadeli öncelikler arasında ayrıca, gıda güvenliği ile hayvan ve bitki sağlığı alanlarında laboratuvar ve kontrol kapasiteleri artırılması, bu alanlardaki AB müktesebatının uyumlaştırılması, uygulanması ve yürütülmesine temel teşkil edecek

stratejinin hazırlanması ile Ulusal Gıda Referans Laboratuvarının tüm hizmetlerinin Avrupa Birliği'ndeki eşdeğer laboratuvarlar ile eşit ve uygun seviyeye getirilerek Avrupa Birliğinin gıda güvenliği politikasına uyum sağlanması bulunmaktadır (Anonim 2008b).

4.10. AB Projeleri

4.10.1. Türkiye'de Gıda Denetim Hizmetlerinin Desteklenmesi MEDA Projesi

TKB tarafından Türkiye'deki gıda denetim hizmetlerinin ve gıda kontrol sisteminin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi amacıyla hazırlanan proje; AB tarafından kabul edilerek, 36 aylık bir süre için Ağustos 2002 tarihinde uygulanmaya başlanmıştır. Projenin toplam bütçesi 14.139.000 Euro olup, 10.123.000 Euro'su AB hibesi olarak alınmış ve 4.016.000 Euro'su da Türkiye tarafından karşılanmıştır. Projenin ana çıktısı İl Kontrol Laboratuvarlarının (İKL) gıda kalite kontrolü konusunda yaptıkları analitik çalışmaları yürütme yeteneğinin iyileştirilerek AB standartlarına uyumlu hale getirilmesidir. Proje kapsamında güçlendirilecek laboratuvarlar; Bursa Gıda Kontrol ve Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü ile Ankara, İstanbul, İzmir, Samsun, Mersin, Adana, Antalya, Erzurum, Gaziantep, Kocaeli, Konya, Tekirdağ, Trabzon ve Van İKL Müdürlükleridir (Gültekin 2005) .

Gerçekleştirilen faaliyetler şöyle özetlenebilir:

- Proje kapsamındaki 15 İKL Müdürlüğü'ne teknik donanım yönünden AB standartlarına uygun hale getirilmesi amacıyla AB'ce 9 milyon Euro tutarında 121 çeşit toplam 767 adet laboratuvar cihazı alınmış ve proje kapsamındaki laboratuvarlarımıza kurulmuştur. Bu, 6 Bölge Laboratuvarının çok gelişmiş analizleri yapabilmesini ve 9 İkincil Laboratuvarın daha rutin analizleri ve mikrobiyolojik testleri yapabilmesini mümkün kılacaktır. Laboratuvar personeli satın alınan cihazların kullanımı, bakımı ve standartlaştırılmış analitik yöntemler konularında firmalarca eğitilmişlerdir. (Bu ekipman; Ulusal Gıda Referans

Laboratuvarına alınacak, fakat kısa dönem için Ankara İKL tarafından kullanılacak olan yaklaşık 1 Milyon Euro'luk, dioksin testleri ve izotop oran ölçümü aparatlarını içermektedir).

- Proje kapsamında İKL Müdürlüğünde görevli personel için “Metot Validasyonu” ve “Kalite Yönetimi” konularında İstanbul Teknik Üniversitesi'nce (İTÜ) eğitim verilmiştir.
- “AB Gıda Mevzuatı” ve “HACCP sisteminin uygulanması ve denetlenmesi” konularında AB uzmanlarınca eğitimler verilmiştir.
- 6 İKL Müdürlüğü (Ankara, Bursa, İstanbul, İzmir, Samsun, Mersin) bölge laboratuvarı olarak belirlenmiş olup; gerek metot birlikteliğinin sağlanması, gerekse laboratuvarlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi amacıyla bölge laboratuvarlarının katılımı ile düzenli olarak toplantı yapılmaktadır. Değişik analiz konularında oluşturulan çalışma grupları analiz yöntemlerini tekrar gözden geçirmiştir. Bugüne kadar mikrobiyoloji ve kimyasal analiz grupları çalışmalarını tamamlamış olup, analiz metotları tüm 40 laboratuvara dağıtılmıştır.
- 36 laboratuvar personeli 8 değişik analiz konusunda İngiltere'deki Central Science laboratuvarına eğitime gönderilmiştir.
- İki lot halinde hazırlanan, 30 adet laboratuvar cihazı ve IT ekipman (1 ana server ve 28 bilgisayar) ihalesinin değerlendirilmesi tamamlanmıştır.

4.10.2. Türkiye'deki Gıda Güvenliği ve Kontrol Sistemlerinin Yeniden Yapılandırılması ve Güçlendirilmesi Projesi

Projenin genel hedefi, TKB'nin merkezi ve merkezi olmayan seviyelerde yasal ve kurumsal yapılarının güçlendirilmesi ve Türkiye'de gıda kontrol sisteminin

uygulanmasının ve yürütülmesinin etkinliğinin artırılması ve gıda güvenliğinin temin edilmesi için özel sektörle işbirliğinin geliştirilmesidir. Proje amacı ise 28 Ocak 2002 Tarihli 178/2002 Sayılı Konsey Tüzüğü'nün uyumlaştırılması ile yeni Gıda Kanunu'na uyum için Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın kapasitesinin güçlendirilmesi ile etkili bir gıda kontrol sisteminin kurulması ve faaliyete geçirilmesidir. Proje, Eşleştirme, Tedarik ve Teknik Yardım sözleşmeleri ile alet ekipman ve gerekli yazılımları sağlarken, uygulama sistemlerinin ve Bakanlığın bu konuda çalışan personelinin gelişmesini sağlamıştır (<http://diabk.tarim.gov.tr/>). Proje ile merkez ve taşra teşkilatına gerekli bilgisayar ve alet ekipman sağlanırken, aynı zamanda gıda kontrol sistemindeki koordinasyonu en üst düzeye çıkarmak için “Gıda Güvenliği Bilgi Sistemi” adı altında bir yazılım oluşturulmuştur. Yazılım henüz pilot çalışma aşamasında olmakla beraber, tam anlamıyla kullanılmaya başlandığında ülkemizde gıda kontrolü adına çok yararlı olması beklenmektedir.

Proje kapsamında 12 Bileşen ile ilgili çalışmalar tasarlanmıştır; ancak gerekli mevzuatın yayınlanması önkoşulunun karşılanamaması nedeniyle birinci ve ikinci bileşen durdurulmuştur ve 2008 Mart ayında 6 aylık bir süre için yeniden başlatılmıştır. Diğer 10 bileşen ise 2007 yılı sonunda tamamlanmıştır. Proje bileşenleri aşağıda yer almaktadır:

1. Merkezi ve il düzeyindeki gıda idaresinin organizasyon yapısının, yönetim ve personel kapasitelerine göre gıda güvenliği kontrolünde AB standartlarına göre geliştirilmesi,
2. İkincil mevzuatın AB ile uyumlu olarak hazırlanması ve bakanlık düzeyinde uyarlanması,
3. Riske dayalı denetim yöntemlerinin, kontrol planları ve işletmelerin kontrolünün hazırlanması,
4. Sektör spesifik talimatların (yönergelerin) hazırlanması, dağıtımı ve tanıtımı,
5. Gıda teknolojisi ve gıda güvenliği konularında merkezi personel, endüstri temsilcileri ve gıda denetçilerinin teknik bilgi ve kapasitelerinin geliştirilmesi,

6. Kalite yönetimi kapsamında mevcut denetim sisteminin ve kurumunun değerlendirilmesi ve denetim kurumunun EN 45004 göre akreditasyona hazırlanması,
7. Verilerin toplanması, değerlendirilmesi için bir yöntemin kurulması,
8. Risk analiz sisteminin 178/2002'ye uygun olarak kurulması ve çalışması,
9. Ulusal yıllık izleme planları ve ulusal kalıntı izleme planlarının veri yönetimi ve raporlama da dâhil olmak üzere AB gereksinimlerine göre geliştirilmesi ve uygulamaya hazır duruma getirilmesi,
10. RASFF siteminin kurulması ve çalıştırılması,
11. Kriz yönetimi ve izlenebilirliğin kurulması ve işlevsel kılınması,
12. Gıda kontrol yetkili kurumları, gıda operatörleri ve tüketiciler düzeyinde bilgi sistemi kurulması ve yenilenen standartların uygulanması.

4.10.3. Ulusal Gıda Referans Laboratuvarının Kurulması Projesi

Proje, Türkiye'deki Gıda Güvenliği ve Kontrol Sistemlerinin Yeniden Yapılandırılması ve Güçlendirilmesi Projesinin bir bileşeni olarak tasarlanmıştır. Ulusal Gıda Referans Laboratuvarı Bileşeninin; 4 alt bileşenle ("Kısa süreli Eşleştirme Projesi", "Ulusal Gıda Referans Laboratuvarının İnşası", "Laboratuvar Ekipmanının Tedariki ve LIMS Sisteminin Kurulması" ve "Kalite Kontrol ve Akreditasyon için Teknik Destek") uygulanması öngörülmüştür. Laboratuvarın hukuki ve kurumsal çerçevesinin yaratılmasına katkıda bulunacak olan kısa süreli Eşleştirme 2004 programına dahil edilmiş olup, diğer öğeler Türkiye-AB Mali İşbirliği 2005 yılı programlamasında ayrı bir proje olarak yer almıştır (Gültekin 2005).

Projenin genel hedefi, merkez ve taşra düzeyinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın yasal ve idari yapısının güçlendirilmesi ve Türkiye'de ve gıda güvenliğinin sağlanması ile gıda kontrol sisteminin etkili bir şekilde uygulanması için özel sektörle yapılan işbirliğinin artırılmasıdır. Proje amacı ise Ulusal Gıda Referans Laboratuvarının kurulması ve kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi aracılığıyla gıda kontrol sisteminin etkin bir şekilde uygulanması ve yürütülmesi için sürdürülebilir bir laboratuvar

stratejisinin geliştirilmesi ve resmi gıda kontrolü ile ilgili AB katılım şartlarının karşılanmasıdır (<http://diabk.tarim.gov.tr/>).

4.10.4. Yeni Sınır Kontrol Noktaları Oluşturulması Projesi

Projenin genel hedefi, canlı hayvanların ve hayvansal ürünlerin sınırlar ötesi hareketleri ile ilgili olarak üst seviyede hayvan sağlığı ile halk sağlığının korunmasını sağlayacak olan dış sınırlarda AB mevzuatı ile uyumlu bir veteriner kontrol rejiminin kurulması ile Türkiye'nin katılımını hızlandırmak olup; proje amacı, halk sağlığının korunması ve doğu ve güney-doğu sınırlarından Türkiye'ye giren hayvanlar ve hayvansal ürünler için kontrol mekanizmalarının güçlendirilmesi ile hayvan hastalıklarının girişi ve yayılması riskini azaltmak olarak belirlenmiştir (<http://diabk.tarim.gov.tr/>).

Projenin amacı; Türkiye'nin dış sınırlarında AB direktifleriyle uyumlu yeni bir kontrol rejimi oluşturmak ve böylece hayvan sağlığı durumunu geliştirmek ve insan sağlığını korumak; Türkiye'nin dış sınırlarında 6 Veteriner Sınır Kontrol Noktasının (İzmir ve Mersin (deniz limanları) ve Hatay (Cilvegözü), Habur ve Sarp (sırasıyla Suriye, Irak ve Gürcistan ile toprak sınırları) inşa edilmesine ve ekipmanla donatılmasına ortak finansman sağlamaktır.

5. SONUÇ ve TARTIŞMA

Gıda güvenliği kavramı, günümüzde kendine verilen anlamı hemen kazanmamış; gelişen zaman ve teknoloji, değişen yaşam biçimleri ile zamanla gelişmiştir ve gelişmeye devam etmektedir. Avrupa Birliği'nin çeşitli vakalar sonucu geliştirdiği yatay ve dikey düzenlemeleri içeren gıda mevzuatı, en önemli darbeyi 90'lı yıllarda yaşanan BSE ve dioksin krizleriyle almıştır. Gıda alanında sanayileşmenin de yoğunlaştığı bu yıllarda ortaya çıkan krizler, gıda güvenliğinde sadece yatay ve dikey mevzuatın yeterli olmadığını, krizleri ortaya çıkmadan önlemenin bir yolunun bulunması gerektiğini göstermiştir.

Bu çerçevede 2000'li yıllara gelindiğinde ilk olarak Beyaz Kitap ile yeni bir perspektif ve ortak uygulama alanı oluşturacak bağlayıcı düzenlemelerin gerekliliği dile getirilmiştir. Bu kitap ile “çiftlikten çatala” yaklaşımı ortaya çıkmış ve güvenli gıdaya ulaşmak adına gıda zincirinin hiçbir aşamasının atlanmaması gereği vurgulanmıştır. 2002 yılında yürürlüğe giren 178/2002/AT sayılı “Genel Gıda Yasası” olarak da bilinen Tüzükle birlikte gıda mevzuatında tüm üye ülkeler için bağlayıcı olan ve ulusal mevzuata aktarılmadan birebir uygulanması gereken çerçeve mevzuat dönemi başlamıştır. Yayınlandığı yıl yürürlüğe girmekle birlikte uygulama tarihi 2005 olarak belirlenen ve gıda yasasının genel prensipleri ve şartlarını ortaya koyan bu Tüzükten sonra, 2004 yılında gıda işletmecileri ve gıda kontrolünü uygulayan yetkili makamların yetki ve sorumluluklarını belirleyen bir dizi tüzük yayınlanmıştır. Bu Tüzüklerden 882/2004/AT genel olarak resmi gıda kontrollerine, 854/2004/AT hayvansal ürünlerin resmi kontrolüne dair kuralları ortaya koymaktadır. İşletmeci sorumluluklarıyla ilgili diğer iki Tüzük'ten 852/2004/AT sayılı Tüzük yine genel şartları, 853/2004/AT sayılı Tüzükse hayvan kökenli ürünlerle ilgili hijyen gerekliliklerini belirlemektedir. Bu Tüzüklerin de uygulanmaları için 1 Ocak 2006 tarihi belirlenmiştir. Tüzüklerin yayınlanmasından uygulanma tarihine kadar hem işletmecilere hem de yetkili otoritelere gerekli sistem ve yapıları kurmaları için süre tanınmıştır. AB'de gıda güvenliği mevzuatına göz atıldığında hayvansal gıdalara özel bir yer ayrıldığı göze çarpmaktadır, aslında AB'deki büyük gıda krizlerinin hep hayvan kaynaklı ilgili olması sebebiyle gösterilen bu ehemmiyet şaşırtıcı değildir. Hayvanlar ve hayvansal ürünler üzerindeki

özen, hem hayvansal ürünlerin risk oranının yüksekliğiyle hem de hayvansal ürün kalitesi ve risk düzeyine bitkisel gıda maddelerine nazaran daha fazla faktörün etki etmesiyle açıklanabilir. Ayrıca hayvanların sadece üretici değil, aynı zamanda birer tüketici de olmaları, gıda zincirine yem maddelerinin katılmasını da gerektirmiştir.

Genel Gıda Yasası, AB’de oluşturulacak Avrupa Birliği Gıda Güvenliği Otoritesi (EFSA) ve RASFF ve Acil Durum Prosedürleri gibi sistemlerin de şartlarını belirlemektedir. Yasa ile birlikte İtalya’da EFSA kurulmuş ve Birliğin risk değerlendirme birimi olarak faaliyete başlamıştır. AB nezdinde oluşturulması gereken sistemler de kısa sürede oluşturulmuştur. Ancak sadece AB kurumlarının değil, Üye Devletlerin her birinin kendi yapı ve uygulamalarının da yeni gıda güvenliği anlayışına uygun olarak gözden geçirilmesi gereği doğmuştur.

Zaman zaman bir bütün olarak algıladığımız Avrupa Birliği aslında, yönetimleri, teşkilat yapısı ve uygulamaları birbirinden çok farklı 27 ülkeden oluşmaktadır. Bu açıdan bakıldığında her bir ülkenin söz konusu mevzuata uyum sağlama hızı ve başarısı aynı olmamaktadır. Ülkelerdeki yapılanmalar incelendiğinde, yeni gıda güvenliği anlayışıyla gelen riske dayalı ve koordinasyonlu gıda kontrolünün her ülkede farklı bir teşkilat yapısıyla sağlandığı görülmektedir. Bunu yaparken, ülkeler yeni bir yapılanma sürecine gitmemişler ve gıda kontrolüyle ilgili hâlihazırdaki işleyen yapılarını güçlendirmeyi seçmişlerdir. Bu kapsamda ilgili Merkezi Yetkili Otorite’nin taşrada kurulu bir teşkilatı yoksa veya ülkenin yönetim biçimi farklı bir yapılanmayı getirmişse, kurulu bulunan düzen gıda kontrol sistemine adapte edilmiştir.

Aslında 27 ülkede de merkezi düzeyde mevzuat oluşturan kurumlar paralellik göstermektedir. Çoğunlukla Tarım Bakanlıkları ve Sağlık Bakanlıkları yetkili otorite olarak atanmakla birlikte, bazı devletlerde Ekonomi veya Endüstri ile ilgili Bakanlıklar gıda güvenliği sisteminin içinde yer almaktadırlar. Ülkeler arasındaki esas fark yerel kontroller düzeyinde ortaya çıkmaktadır. İşletmelerin onaylanması aşamasında yine sorumluluk merkezi otoritelere bağlı birimlere verilirken, özellikle perakende aşamasındaki piyasa denetimi daha çok yerel düzeyde faaliyet gösteren ve birbirinden bağımsız olan mercilerce yapılmaktadır. Bu durum, koordinasyonunu tam

sağlayamamış olan üye devletlerde yer yer kayıtlı işletme verilerinin ve denetim sonuçlarının bir merkezde birleştirilememesine yol açabilmektedir.

AB, teorik olarak aynı gelişmişlik düzeyindeki ülkelerden oluşmaktadır ve Birliğe üye olan devletlerin üyelik öncesi belli uyum koşullarını yerine getirmeleri gerekmektedir. Bununla birlikte, özellikle 2004 ve 2007 yıllarındaki genişleme ile üye olan 12 devletin, ilk AB-15 koşullarını ekonomik ve teknik olarak yeteri kadar sağlayamadıkları aşikardır. Bu durum, bu devletlerin gıda güvenliği sistemlerinde de görülmektedir. Örneğin Polonya, Bulgaristan, Slovak Cumhuriyeti gibi ülkelerin bir kısmına gıda işletmelerinin uyumu hususunda geçiş süreci tanınmıştır. Bunun yanında bazı ülkelerde 1 Ocak 2006 itibarıyla uygulamaya geçmesi gereken tüzüklerle ilgili yapılanmanın tam olarak sağlanamaması, örneğin rutin gıda denetiminden sorumlu yerel yönetimlerle gerekli koordinasyonun olmaması, tüm AB ülkelerinin gıda güvenliği alanında aynı derecede yeterli olmadığını göstermektedir. Ayrıca, bağımsız bir risk değerlendirmesi biriminin de henüz devletlerin hepsinde kurulmuş ve tam anlamıyla faaliyete geçmiş olduğu söylenemez.

AB'ye yeni üye olan ülkelerde durum bu şekildeyken, eski AB ülkeleri incelendiğinde, İngiltere, Hollanda, İrlanda gibi bazı devletlerde bağımsız risk değerlendirme otoritelerinin 178/2002/AT sayılı Genel Gıda Yasası yürürlüğe girmeden çok önce 2000 yılı ve öncesinden beri çalışmakta olduğu; Almanya, Hollanda, İspanya, Finlandiya gibi ülkelerde de bu otoritenin kısa sürede oluşturulmuş olduğu dikkat çekmektedir.

Bununla birlikte tüm AB-15 ülkelerinin mükemmel gıda güvenliği sistemlerini oluşturdukları söylenemez, örneğin İspanya'da gerçekleşen FVO misyonları ülkedeki işletme onayı uygulamasında eksikler olduğunu göstermiştir. Eski AB ülkelerinden olan Yunanistan'da da makamların kendilerinin de kabul ettiği üzere bir yetki karmaşası söz konusudur. Ayrıca AB ülkelerinin büyük bir kısmının akreditasyon ile ilgili çalışmalarını tamamlamadıkları görülmektedir. Ülkeler laboratuvar akreditasyonuna önem vermişlerdir ve resmi kontrollerde sadece akredite laboratuvarları kullanmakta olup, geri kalanların da akreditasyonlarını sağlamayı hedeflemektedirler. Ancak,

882/2004/AT sayılı Tüzük gereği denetim birimlerinin de akredite olması gerekmektedir ve çoğu devletin bu konuda fazla yol katettiği söylenemez.

Türkiye’de de 1930lardan itibaren bir gıda mevzuatı oluşturmak için çalışmalar yapılmış ve gıda mevzuatı değişen zamanla birlikte sürekli bir değişim geçirmiştir. Ülkemizde mevzuat oluşturma ve kontrol görevi öncelikle Sağlık Bakanlığı’na verilmiş; ancak 1930 yılındaki 1580 sayılı Belediye Kanunu ile belediyelere de gıda kontrolüyle ilgili bazı yetkiler tanınmıştır. Böylece bazı belediyelerde gıda kontrolüyle ilgili birimler de kurulmuştur. Uzun yıllar Sağlık Bakanlığı tarafından yerine getirilen gıda mevzuatı ile sorumluluğa ilk defa 70’li yıllarda Tarım ve Köyişleri Bakanlığı dâhil edilmiş; ancak 1985 yılında çıkan 3161 sayılı Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun ile Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü’nün kurulmasıyla Bakanlık bu alanda daha etkin bir şekilde çalışmaya başlamıştır.

Gıda maddeleriyle ilgili mevzuat oluşturma konusundaki yetkinin büyük kısmının Tarım Bakanlığı’na devredilmesi 1995 yılındaki 560 sayılı KHK ile olmuştur. Bu KHK ile çıkarılan Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği, Gümrük Birliği çerçevesinde AB’ye uyumlu bir gıda mevzuatı oluşturmada başlangıç olmuştur.

Gıda güvenliğinde 178/2002/AT başta olmak üzere AB mevzuatına uyum sağlamak ve ülkemizde gıda kontrolünü tek elde toplamak amacıyla atılan en önemli adım 2004 yılında 5179 sayılı Kanun’un çıkarılmasıdır. Bu Kanun ülkemize gıda mevzuatıyla ilgili birçok yenilik getirmiş olmakla beraber, tam olarak hedeflenen başarıya ulaşamamıştır. Kanuna bağlı olarak 2005 yılında çıkarılan “Gıda ve Gıda İle Temasta Bulunan Madde ve Malzemelerin Piyasa Gözetimi, Kontrolü ve Denetimi İle İşyeri Sorumluluklarına Dair Yönetmeliğin”, 5216 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Kanunu” ve 5393 sayılı “Belediye Kanunu” ile çatışması sebebiyle yürütmesinin durdurulması ile gıda kontrol sistemini tek elde toplama niyeti sekteye uğramıştır. Belediyeler ilgili kanunla kendilerine verilen ucu açık “gayrisihhî müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek” yetkisiyle gıda kontrolüne dâhil olmuşlardır. Belediye kanunlarına göre hazırlanan “İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmeliğin” sıhhi ve gayrisihhi işletmelerin hijyen gerekliliklerine de değinen

maddeleriyle Belediyeler işletmelere çalışma izni verme konusunda yetki kazanmış, gıda sicili ve üretim izni ise Tarım ve Köyişleri sorumluluğunda kalmıştır.

AB mercileri tarafından uyumsuzlukları bulunduğu gerekçesiyle yeniden ele alınması gerektiği belirtilen 5179 sayılı Kanunun yetki karmaşasını da gidermek üzere yenilenmesi elzem olmuş ve bu kapsamda yapılan çeşitli çalışmalar sonucu son olarak Veteriner Hizmetleri, Gıda ve Yem Kanunu Taslağı kamu görüşüne açılmıştır. Taslağın yeni yasama döneminde TBMM’de görüşülmesi beklenmektedir.

Veteriner Hizmetleri, Gıda ve Yem Kanun Taslağı, birçok hususu içinde barındıran ve sadece genel unsurları içeren güzel bir çerçeve kanun olarak hazırlanmıştır. Bununla birlikte, kanun yürürlüğe girdiğinde kısa süre içerisinde kanunda yer alan birçok hususla ilgili ikincil mevzuatın çıkarılması kanunun uygulanabilirliği açısından elzemdendir; çünkü 178/2002/AT sayılı AB Tüzüğünde geniş bir şekilde açıklanan izlenebilirlik, ihtiyatlılık prensibi, şeffaflık, gıda güvenliği şartları, hızlı alarm sistemi, kriz ve risk yönetimi gibi hususlar, Kanun’da “usül ve esasların Bakanlık’ça belirleneceği” ifade edilerek yüzeysel olarak ele alınmıştır. Kanunla ilgili bir diğer önemli nokta da veteriner hizmetleri ile gıda ve yem aynı kanunda yer almasıdır. Bu kanunda gıda güvenliğinin ön planda tutulması beklenirken, veteriner hizmetleri ile hayvan refahı gibi hususların kanun taslağının önemli bir kısmını oluşturması, buna karşın su ürünleri ve bitki sağlığıyla ilgili hususlara kanun taslağında değinilmemesi önemli bir noktadır.

Kanun taslağı 178/2002/AT sayılı Genel Gıda Yasası’na uyum açısından değerlendirildiğinde, taslağın gıda ve yem ile ilgili kısımlarında bu Tüzüğe uyumlu olarak hazırlandığı; ancak Tüzükte yer alan bazı hususların kanun taslağında eksik kaldığı görülmektedir. Eksik kalan hususların da yine ikincil mevzuatla giderilmesi gerekmektedir. Ülkemizin AB’ye uyum süreci açısından Katılım Ortaklığı Belgesi, İlerleme Raporları ve Ulusal Program’ın Fasıl 12- Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Faslı bölümlerinde de yer aldığı üzere 2008 yılı bitmeden 178/2002/AT sayılı Tüzük ve hijyen paketi tüzükleriyle uyumlu bir yasayı yürürlüğe koyması ve ilgili Yönetmelikleri de yasanın yayınının ardından hemen yayınlaması büyük önem taşımaktadır.

Ülkemizde, gıda kontrolü zamanla Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve Belediyeler tarafından uygulanmış, 5179 sayılı Kanun ile bu konudaki tüm yetkilerin Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nda toplanması amaçlanmıştır. Ancak bu kanunun ardından yayınlanan Belediye kanunları belediyelere birer cümle ile büyük bir yetki vermiş ve yetki karmaşaları yaşanmaya devam etmiştir. Halen bu husus tam olarak çözülebilmemiş değildir. Gıda üreticilerine gıda sicili ve üretim izni TKB Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü ve TKB taşra teşkilatı tarafından verilirken, çalışma izni belediyeler tarafından verilmektedir. Bu durum işletmelere de fazladan yük getirmektedir. Belediyeler, sadece gıda işletmelerine değil, tüm işletmelere gayrisihhî ve sihhi müessese ruhsatlarını vermektedirler. Bu ruhsat, işletmenin hijyeninden çok üretim sektörü ve kapasitesi açısından işletme binasının bulunduğu yer ve yapısal gereklilikleriyle ilgilidir. Bununla birlikte ilgili "İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte" işletmelerin hijyen konusundaki gereklilikleri içerisinde yer alan hususlara da değinilmekte, dolayısıyla Belediyelere işletmeleri açılış aşamasında ve daha sonra kontrol etme yetkisi verilmektedir. Tarım Bakanlığı'ndan alınması gereken sicil ve üretim izni için yapılan denetimlerde de gıda hijyeni gerekliliklerinin temel alındığı göz önüne alındığında, işletmelerin aynı konuyla ilgili çok farklı eğitim geçmişine sahip denetmenler tarafından farklı uygulamalara maruz kalması kaçınılmazdır. Yeni Kanun taslağına Belediye Kanunlarıyla mükerrer veya aykırı hüküm bulunması halinde bu Kanunun geçerli olacağına dair madde eklenmiştir; ancak bu Kanun kabul edildiği takdirde sorunun çözüleceği ile ilgili kesin bir kanıya varmak mümkün olmamaktadır. Kanun taslağıyla, AB'ye uyumlu olarak işletmelerin onaylanması ve kayıt altına alınması uygulaması getirilmekte, çalışma izni, gıda sicili ve üretim izni kavramları ortadan kalkmaktadır. Bu kapsamda onaylanma şartı taşıyan işletmelerin onay almaları için en az bir kez yetkili makamlarca denetlenmesi gerektiği düşünüldüğünde, bunun merkezi otorite veya merkezi otoriteye direk olarak bağlı makamlarca yapılmasının önemi ortaya çıkmaktadır; çünkü onay işleminde yekpare bir uygulama yapılması zorunludur.

Bununla birlikte, AB ülkelerinin gıda kontrolü yapılanmalarına bakıldığında, tek başlı bir denetim sisteminin her ülkede bulunduğu söylenemez; ancak ülkelerin çoğunda hangi yetkilerin hangi otoritede olduğu açıkça belirlenmiş ve otoriteler arasında gerekli

koordinasyonun sağlanmasına çalışılmıştır. İşletmelerin onayında ve özellikle hayvansal ürün işleyen işletmelerin kontrolünde AB üyelerinin neredeyse hepsinde merkezi yetkili otorite ve ona bağlı birimlerin yetkilendirildiği, perakende sektörü ve piyasa denetiminde ise yer yer belediyeler ve ülkelerin siyasi yapısı gereği oluşmuş olan yerel otoritelerin yer aldığı görülmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere, AB üyeleri yeni gıda mevzuatına uyum sağlarken sıfırdan bir yapılanmaya gitmemişler, mevcut düzenlerini yeni gerekliliklere uydurma yolunu seçmişlerdir.

Bu çerçevede Türkiye'nin de aynı yolu izlemesi en doğru karar olacaktır. Türkiye'de Tarım ve Köyişleri Bakanlığı 81 Tarım İl Müdürlüğü, 803 Tarım İlçe Müdürlüğü ile oldukça geniş bir teşkilat yapısına sahiptir ve 2004 yılından beri istihdam ettiği gıda güvenliği hususunda lisans eğitimi almış personelle oldukça güçlüdür. Ülkemizde Büyükşehir, İl, İlçe ve Belde Belediyeleriyle “yerel” yapılanmanın da güçlü olduğu yadsınamaz; ancak belediyelerde gıda kontrolü alanında yeterli eğitime sahip personelin ve bu alanda yeterli yapılanmanın da olduğu söylenemez, ayrıca belediyeler arasında gerekli koordinasyonu sağlamak ve sıfırdan ortak veritabanı oluşturmak ne zaman ne de finansal açıdan hiç ekonomik değildir. Bununla birlikte, gıda kontrolü alanında Merkezi yetkili otorite olan Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, yürütmüş ve yürütmekte olduğu AB projeleri ve kendi çalışmalarıyla gıda güvenliği ve kontrolü alanında bu hususta bilgili personeliyle önemli bir yol katetmiştir. Müdürlük, özellikle “Türkiye'deki Gıda Güvenliği ve Kontrol Sistemlerinin Yeniden Yapılandırılması ve Güçlendirilmesi Projesi” ile İl Müdürlükleriyle birçok ortak çalışma yapmış, gıda kontrolörlerini eğitmiş ve akreditasyon çalışmalarına başlamıştır. Ayrıca “Gıda güvenliği bilgi sistemi” de birimler arasındaki koordinasyonu sağlayacak bir diğer proje bileşenidir. Bu açıdan bakıldığında ülkemizde hâlihazırda kurulu olan gıda kontrol sisteminin gıda kontrolünün her seviyesinde kullanılması ve geliştirilmesi ülkemiz adına çok daha faydalıdır.

Ülkemizde gıda kontrolünde önemli bir yer alan laboratuvar uygulamaları alanında da çeşitli çalışma ve projelerle ilerleme kaydedilmektedir. AB Mali işbirliği çerçevesinde yürütülen Ulusal Gıda Referans Laboratuvarının kurulması projesi çok yakında

sonlanacak ve laboratuvar faaliyete geçecektir; ayrıca diğer laboratuvarların da akreditasyon çalışmaları sürmektedir.

Tüm çalışmalara rağmen ülkemizde henüz gıda işletmeleriyle ilgili net bir envanter sağlanamamış olması önemli bir sorundur. Üretim izni prosedürü, hem gıda sektörünü gıda hijyeni gerekliliklerine alıştırmak, hem de üretim yapan her türlü gıda işletmesinin envanterini oluşturmak üzere 1995 yılından beri uygulanmaktadır. Böylece, gıda işletmelerinin üretim izni almalarıyla üretim yapan işyerleriyle ilgili bir envanter sağlanmıştır. Ancak, AB gerekliliklerine göre onay şartı taşıyan işletmelerle sadece kayıt altına alınması gereken üretim yerlerinin bulunması, çıkması beklenen yeni kanunla eldeki verilerin tekrar gözden geçirilmesini ve işletmelere yeniden onay işleminin yapılmasını gerektirecektir. Bunun yanında ülkemizde birincil üretim işletmeleri, gıda satışı ve toplu tüketim yerleriyle ilgili net bir envanter bulunmamaktadır. Bunun sebepleri arasında yaklaşık 70 Milyon nüfusa sahip ülkemizde, gıda satış ve toplu tüketim yerlerinin fazlalığı ve Tarım ve Köyişleri Bakanlığı gıda kontrolörlerinin sayısının tüm bu işletmeleri denetleyebilmek için yeterli olmaması sayılabilir. Ayrıca, ülkemizde bu tarz işyerlerinin el değiştirme sıklığı da yadsınamaz. Bununla birlikte, aslında çalışmaya geçen her işletmenin izlemesi gereken bazı prosedürler bulunmaktadır, bunlar içerisinde belediyelerden sıhhi veya gayrisihhî işletme ruhsatı almak, ticaret siciline ve vergi dairesine kayıt olmak gibi işler yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında gelecekte ülkemiz kamu kurumları arasında gerekli koordinasyon sağlanarak belki söz edilen prosedürleri gerçekleştiren gıda işletmelerinin bilgilerine ulaşmak ya da bir kuruma kaydını yaptıran işletmelere yapmaları gereken diğer işlemler konusunda bilgi vermek mümkün olabilecektir. Çıkması beklenen gıda yasasıyla işletmelerin kayıt altına alınması kavramı ortaya çıkacak ve kayıt altına alınacak işletme gereklilikleri ikincil mevzuatla belirlenecektir.

Türkiye’de 5179 sayılı Kanun’la satış noktalarındaki gıda kontrolünün Sağlık Bakanlığı’ndan Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’na geçmesi sonrası yapılan denetim sayılarına bakıldığında, yaklaşık 450.000 adet olduğu varsayılan gıda satış ve toplu tüketim yerlerinin her yıl en fazla yarısının denetlenebildiği görülmektedir. Yayınlanan gıda denetim sonuçlarına göre, yaklaşık 28.000 gıda ve gıda ile temas eden maddeleri

üreten işyerlerinde ise yılda birden fazla denetim yapıldığı göze çarpmaktadır. Almanya'da 2001 yılından itibaren gerçekleşen denetimlerde de her yıl toplam işletme sayısının ancak %50-60'ının kontrol edilebildiği dikkat çekmektedir. Bu durum, gıda güvenliğini sağlamak adına etkili bir gıda kontrolünün riske dayalı yapılmasının ve doğru bir işletme envanteri ortaya koyarak çok yıllık kontrol planlarının oluşturulmasının önemini göstermektedir.

Gıda mevzuatına gıda sektörü açısından bakıldığında, AB mevzuatının birincil sorumluluğu üreticiye verdiği görülmektedir. Aynı şekilde Türkiye'de de birincil sorumluluk üreticidedir. Gıda güvenliğinde böyle bir yaklaşımın izlenmesinin en önemli sebebi, işletmecilere gerekli sorumluluğun dolayısıyla da uygunsuzluk durumunda yetkili otoriteye yaptırım gücünün verilmediği takdirde, gıda güvenliğinin sadece gıda kontrolüyle sağlanamayacak olmasıdır. Gıda kontrolü, kayıt ve onay gibi işlemler, yetkili otoritenin varlığını işletmecilere göstermek ve yeri geldiğinde işletme dışı bir göz olan gıda kontrolörü tarafından tespit edilen uygunsuzluklarla ilgili düzeltici tedbirler almak açısından önemlidir; ancak gıda işletmecisi gıda zincirinde gerekli tesisatını kurmaz, HACCP, iyi hijyen uygulamaları, iyi üretim uygulamaları gibi sistemleri uygulamazsa gıda güvenliğinin sağlanması garanti edilemez. Günümüzdeki yoğun rekabet koşulları ve artan tüketici bilinci de mevzuatla birlikte, gıda işletmecilerinin piyasaya en yüksek kalitede güvenli gıda sunma arzularında önemli bir rol oynamaktadır.

Tüm bunlara rağmen, dünyada, AB'de ve gelişmekte olan ülkemizde, beslenme ne kadar elzem olursa olsun, gıda maddelerine harcanan para tüketici gelirinin %10'unu geçmemektedir (Anonymous 2008c, Joh 2007). Bu açıdan kendisinden büyük bir hassasiyet ve sorumluluk beklenen gıda sektörünün önemli bir yük altında olduğu söylenebilir. Aynı yük gıda kontrolörüne de zaman zaman yüklenmektedir; çünkü tüketiciler ondan yeri geldiğinde skandalları önlemesini, kriminal araştırmalar yapmasını, bir suç gördüğünde hemen müdahale etmesini beklemektedir. Ancak, ne Türkiye ne de AB ülkelerinde gıda kontrolörlerine bu denli büyük bir yetkinin verilmesi söz konusu değildir.

KAYNAKLAR

Anonim 1995, 560 Sayılı Gıdaların Üretimi Tüketimi Ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname (28.6.1995 – RG 22327)

Anonim 2004a, Gıdaların Üretimi Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında 5179 Sayılı Kanun (05.6.2004 – RG 25483)

Anonim 2004b, Gıda ve Gıda ile Temas Eden Madde ve Malzemeleri Üreten İşyerlerinin Çalışma İzni ve Gıda Sicili ve Üretim İzni İşlemleri ile Sorumlu Yönetici İstihdamı Hakkında Yönetmelik (27.8.2004 – RG 25566)

Anonim 2004c, Ulusal Gıda Kodeksi Komisyonu Yönetmeliği (13.9.2004 – RG 25582)

Anonim 2004d, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (23.07.2004- RG 25531)

Anonim 2005a, Gıda ve Gıda İle Temasta Bulunan Madde ve Malzemelerin Piyasa Gözetimi, Kontrolü ve Denetimi ile İşyeri Sorumluluklarına Dair Yönetmelik (30.03.2005–RG 25771)

Anonim 2005b, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu (04.03.2005- RG 25745)

Anonim 2005c, 5393 sayılı Belediye Kanunu (13.07.2005- RG 25874)

Anonim 2007a, Gıda Güvenliği ve Kalitesinin Denetimi ve Kontrolüne Dair Yönetmelik (09.12.2007- RG 26725, Değişiklik 04.05.2008-RG 26866)

Anonim 2007b, Türkiye 2007 İlerleme Raporu(COM(2006) 663)

Anonim 2008a, 2006/35/EC Sayılı Kararın Feshine ve Türkiye ile Katılım Ortaklığının kapsadığı ilkeler, öncelikler ve koşullara dair bir Konsey Kararı

Anonim 2008b, Ulusal Program 2008

Anonim 2008c, Bilgi Notu- Türkiye’de Gıda Endüstrisinde Son Gelişmeler

Anonim 2008d, Veteriner Hizmetleri, Gıda ve Yem Kanunu Taslağı

Anonymous 2002, Gıda yasasının genel ilke ve gerekliliklerini belirleyen, Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi’ni kuran ve gıda güvenliği konularındaki prosedürleri belirleyen 28 Ocak 2002 tarih ve 178/2002 sayılı (AT) Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü (OJ L 031, 01/02/2002 P)

Anonymous 2004a. Gıda maddelerinin hijyenine ilişkin 29 Nisan 2004 tarihli ve 852/2004 sayılı (AT) Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü (OJ L 139, 30/04/2004)

Anonymous 2004b. Hayvansal gıdalar için spesifik hijyen kurallarını belirleyen 29 Nisan 2004 tarihli ve 853/2004 sayılı (AT) Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü (OJ L 139, 30/04/2004)

Anonymous 2004c. İnsan tüketimine yönelik hayvansal gıdaların resmi kontrollerinin organizasyonu için spesifik kuralları belirleyen 29 Nisan 2004 tarihli ve 854/2004 sayılı (AT) Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü (OJ L 139, 30/04/2004)

Anonymous 2004d. Yem ve gıda yasası, hayvan sağlığı ve hayvan refahı kurallarına uyumun doğrulanması için gerçekleştirilen resmi kontrollere ilişkin 29 Nisan 2004 tarihli ve 882/2004 sayılı (AT) Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü (OJ L 165, 30/04/2004 P)

Anonymous 2005a, Country Profile of Germany on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/7705/2005-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_germany.pdf Erişim tarihi: 14.08.2008

Anonymous 2006a, Country Profile of Austria on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/8283/2006-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_austria.pdf Erişim tarihi: 14.08.2008

Anonymous 2006b, Country Profile of Cyprus on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/8033/2006-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_cyprus.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2006c, Country Profile of Czech Republic on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/8027/2006-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP%20Czech%20Republic%208027-2006%20final.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2006d, Country Profile of France on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/8034/2006-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_france.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2006e, Country Profile of Lithuania on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/8030/2006-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_lithuania.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2006f, Country Profile of Malta on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/8022/2006-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_malta.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2006g, Country Profile of Slovenia on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/8028/2006-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_slovenia.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2006h, Country Profile of Spain on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/8286/2006-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_spain.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2006i, Country Profile of United Kingdom on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/8029/2006-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_uk.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2007a, Country Profile of Belgium on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/7458/2007-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_belgium.pdf Erişim tarihi: 14.08.2008

Anonymous 2007b, Country Profile of Bulgaria on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/7465/2007-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_bulgaria.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2007c, Country Profile of Denmark on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/7456/2007-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_denmark.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2007d, Country Profile of Estonia on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/7597/2007-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_estonia.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2007e, Country Profile of Finland on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/7592/2007-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_finland.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2007f, Country Profile of Greece on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/7460/2007-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_greece.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2007g, Country Profile of Hungary on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/7593/2007-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_hungary.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2007h, Country Profile of Ireland on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/7421/2007-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_Ireland.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2007i, Country Profile of Italy on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/7594/2007-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_italy.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2007j, Country Profile of Luxemburg on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/7457/2007-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_Luxembourg.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2007k, Country Profile of Netherlands on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/7455/2007-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_Netherlands.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2007l, Country Profile of Poland on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/7596/2007-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_poland.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2007m, Country Profile of Romania on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/7463/2007-Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_Romania.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2007n, Country Profile of Slovakia on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/7425/2007-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_Slovak_Republic.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2007o, Country Profile of Sweden on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/7453/2007-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_sweden.pdf Erişim tarihi:14.08.2008

Anonymous 2007p, European Commission 50 years in food safety in the EU 2007 http://ec.europa.eu/food/food/50years_foodsafety_en.htm Erişim tarihi: 06.09.2008

Anonymous 2008a, Country Profile of Latvia on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/7701/2008-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/LV_latvia.pdf Erişim tarihi: 14.08.2008

Anonymous 2008b, Country Profile of Portugal on Food and Feed Safety, Animal Health, Animal Welfare and Plant Health, DG(SANCO)/7698/2008-CP Final http://ec.europa.eu/food/fvo/country_profiles/CP_portugal.pdf Erişim tarihi: 14.08.2008

Anonymous 2008c, Food Matters Executive Summary, www.cabinetoffice.gov.uk/~media/assets/ Erişim tarihi: 09.08.2008

Anonymous 2008d, UK-wide 'scores On The Doors' scheme on hygiene standards in food businesses, 20.05.2008 <http://www.food.gov.uk> Erişim tarihi: 10.08.2008

ARTIK N., ERCAN R., İLBEĞİ İ., KAYAHAN M., SEVAL S.; Ulusal ve Uluslararası Gıda Mevzuatı, Türkiye Ziraat Mühendisliği 6.Teknik Kongresi, Ankara

DEDE H., Gıda Kanun Taslakları Ve Aşmazı <http://www.abveteriner.org/dosyalar/gida3.pdf> Erişim tarihi 06.09.2008

GÜDER G. 2006, Avrupa Birliği Gıda Güvenliği Politikası ve Üyelik Sürecinde Türkiye'ye Yansımaları, DPT Uzmanlık Tezi, Ankara

GÜLTEKİN E., 2005, Avrupa Birliği Gıda Politikasındaki Gelişmeler ve Türkiye, AB Uzmanlık Tezi, Ankara

JOH H. 2007, Erwartungen an die amtliche Lebensmittelüberwachung, <http://www.lebensmittelrecht.com> Erişim tarihi: 6.09.2008

KILIÇ N., ÇELTEK G., ADIGÜZEL T., AKTAŞ E., ÇEVİK G., ÇİĞ E. Ve TÜRKOĞLU S. 2007, Avrupa Birliği ve Türkiye'de Gıda Güvenliği, TKB Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı ETİ Şubesi 2007, Ankara

Meulen B. ve Velde M., 2004. Food Safety Law in the European Union, Wageningen Academic Publishers, Hollanda

<http://bvl.bun.de> Erişim tarihi: 02.09.2008

<http://diabk.tarim.gov.tr/> Erişim tarihi: 28.08.2008

http://ec.europa.eu/dgs/health_consumer/index_en.htm Erişim tarihi: 05.09.2008

http://ec.europa.eu/food/fvo/index_en.htm Erişim tarihi: 12.08.2008

<http://www.bfr.bund.de> Erişim tarihi: 02.09.2008

<http://www.bmelv.de> Erişim tarihi: 02.09.2008

<http://www.cityoflondon.gov.uk> Erişim tarihi: 22.08.2008

<http://www.dar.bam.de/> Erişim tarihi: 29.08.2008

<http://www.findsmiley.dk/en-US/Forside.htm> Erişim tarihi: 04.09.2008 Güncellenme tarihi: 08.05.2008)

<http://www.food.gov.uk> Erişim tarihi: 29.08.2008

<http://www.food.gov.uk/enforcement/applicense/startingup/> Erişim tarihi: 27.08.2008

<http://www.fsai.ie/> Erişim tarihi: 28.08.2008

<http://www.kkqm.gov.tr> Erişim tarihi: 03.09.2008

<http://www.uk.foedevarestyrelsen.dk/Aboutus/forside.htm> Erişim tarihi: 04.09.2008

<http://www.vwa.nl> Erişim tarihi 04.09.2008

<http://www.zmo.org.tr/> Erişim tarihi: 14.08.2008

EK: City of London Gıda İşletmeleri Kayıt Başvuru Formu

EHFF-R01

APPLICATION FORM FOR REGISTRATION OF FOOD BUSINESS ESTABLISHMENT

Completion and return of this document is required under EC Regulation 852/2004 on the Hygiene of Foodstuffs, Article 6(2)

Please see next page for guidance notes

1. Address of establishment including location within building (e.g. basement, ground floor, etc) or address at which moveable premises are kept

.....

..... Post code

2. Trading name of food business: Telephone no:

3. Full Name of food business operator:

4. Head Office Address of food business operator:

..... Post code

Telephone number: E-mail:

5. Type of food business (Please tick ALL the boxes that apply)

Food manufacturing/processing
Packer
Food broker
Importer
Distribution/warehousing
Wholesale/cash and carry
Retailer
Market stall/stand at market, etc
Bar/public house/night club
Restaurant/cafe/snack bar

Staff etc restaurant/canteen/kitchen
Hospital/residential home/school
Hotel/guest house/hostel
Takeaway
Catering, e.g. functions at other premises
Private house used for a food business
Moveable establishment eg ice cream van
Other: please give details
.....

6. Type of business

Sole Trader
Partnership
Limited Company
Other

(Please give details)

(If Limited Company, please complete 7 below)

7. Limited Company Name: Company No.

Registered Office Address:

..... Post code

8. Is this a new business? Existing business?

Date you intend to open

Signature of Food Business Operator

Date

Name

(BLOCK CAPITALS)

Please Return Completed Form to:

Department of Environmental Services, City of London, P.O. Box 270, Guildhall, London EC2P 2EJ

AFTER THIS FORM HAS BEEN SUBMITTED, FOOD BUSINESS OPERATORS MUST NOTIFY ANY SIGNIFICANT CHANGES TO THE ACTIVITIES STATED ABOVE TO THE DEPARTMENT OF ENVIRONMENTAL SERVICES, AND SHOULD DO SO WITHIN 28 DAYS OF THE CHANGE(S) HAPPENING.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Eda ıĝ
Doĝum Yeri : Ankara
Doĝum Tarihi : 28.10.1980
Medeni Hali : Bekâr
Yabancı Dili : Almanca, İngilizce, Fransızca (az)

Eĝitim Durumu (Kurum ve Yıl)

Lise : İstanbul Özel Alman Lisesi- 1999
Lisans : Hacettepe Üniversitesi Mühendislik Fakültesi
Gıda Mühendisliği Bölümü- 2003

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı-DİABK- AB Uzman Yard.-03.10.2005-
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı- İstanbul Tarım İl Müdürlüğü-
Gıda Kontrolörü- 03.11.2004–19.09.2005